

SØREN AABYE KIERKEGAARD

- hvordan var han egentlig?

Frede Lauritsen

Indholdsfortegnelse:

<i>Forside / titelblad</i>	<i>side</i>	<i>1</i>
<i>Indholdsfortegnelse</i>	<i>side</i>	<i>2</i>
<i>Forord</i>	<i>side</i>	<i>3-4</i>
<i>Søren Aabye Kierkegaard</i>		
<i>- hvordan var han egentlig?</i>	<i>side</i>	<i>5-42</i>
<i>I teksten ses ofte (se og et årstal) dette henviser til supplerende oplysninger</i>		
<i>Supplerende oplysninger</i> <i>Opbygget kronologisk</i>	<i>side</i>	<i>43-69</i>
<i>Tidligere udgivelser</i>	<i>side</i>	<i>70-71</i>

Forord:

Der findes næppe en dansker, der ikke kender navnet

- Søren Kierkegaard.

Lige så sandsynlig er det nok også, at kun de færreste ved ret meget mere om ham, end at han er en verdensberømt dansk filosof med en kæmpe stor hat, og endnu færre har vel læst bare lidt af hans mange værker, for -

- "ham Søren Kierkegaard er vist ikke til at forstå."

Den gruppe hørte jeg også til, og netop det pirrede min nyfikenhed.

Derfor satte jeg mig som mål at kigge ham lidt efter i sømmene.

Hvordan var han egentlig - ham

- Søren Aabye Kierkegaard?

*Opgaven skulle vise sig at blive væsentlig større end først antaget, for han **er bestemt** svær at forstå, ja faktisk uanstændig svær at forstå.*

I 1994 "syede" jeg min første historie om Søren Kierkegaard. Kun et år gik der, så fandt jeg ud af, at der var meget mere at fortælle om ham, derfor blev historien restaureret i 1995.

Gennem de følgende år er han med jævne mellemrum blevet trukket frem i rampelyset. Nye bøger, biografier og artikler har draget nye sider frem af den mystiske person. Og der synes fortsat at komme en lind strøm af

- Søren Kierkegaard litteratur.

Af og til har jeg læst stumper af det udkomne, og næsten hver gang har det givet anledning til et eller flere notater. Boghandlerne har julelys i øjnene næsten året rundt, de siger hans popularitet har nået nye højder.

- Populær - ja, så vi kalder ham bare for - Søren.

Et år fik jeg af mine børn en overraskende julegave - nemlig

- Søren Kierkegaard Samlede Værker - 19 bind.

En betænksom gave til deres videbegærlige fart.

Skønt de 19 bind endnu ikke ser særlig slidte ud, har jeg dog kikket en del i dem, og de har fodret min fortælling om Søren med mange notater.

*Dyngen af de efterhånden mange notater var blevet så stor, at
- en ny restaurering af historie om Søren var stærkt tiltrængt.*

Efter bedste evner har jeg forsøgt at skitsere den Kierkegaardske familie med Søren i centrum samt hans snævre vennekreds og dermed serveret min opfattelse af den komplicerede person - Søren. Lidt mindre er der om Søren som forfatter og næsten intet om Søren som filosof, for dertil rækker mine beskedne evner fra den "stråtækte" slet, slet ikke.

Ideen med denne historie er, først og fremmest selv at få et bedre kendskab til denne højst mærkelige, men interessante mand, men også at du som læser min lille biografi, på tre-fem timer kan få et lille kig ind i Sørens mystiske univers.

*Når og hvis du kommer så langt, er det op til dig, om historien her var "mere end rigeligt," eller om det tiltaler dig at dykke ned i hans labyrinter af ord, i så fald risikerer du, at de før nævnte tre-fem timer bliver til tre-fem år. For der er rigeligt at vælge imellem.
- ca. 20.000 sider har han skrevet.*

Søren er interessant at læse, men det kræver, at du er særdeles udhvilet, har koncentrationsevne, tålmodighed og masser af tid.

*Kun en eneste garanti kan jeg give dig med på vejen, nemlig - at der helt bestemt findes fejl i den her skrevne historie,
- jeg er nemlig kun en simpel amatør.*

God fornøjelse

Frede Lauritzen

Michael Pedersen Kierkegaard

I Sædding, 10 km NØ for Skjern, hos den fattige fæstebonde Peder Christensen Kierkegaard fødtes 12. dec. 1756 en dreng, der ved sin dåb fik navnet Michael Pedersen Kierkegaard. Michael var nummer fire af en søskendeflok på ni. Fra barns ben blev Michael vogterdreng hos sin fars fætter fårehandler Michel Graversen i Lem. En dag, da Michael var 7-8 år, gik han op på Højstehøj også kaldet Høstedhøj på heden i Sædding, en høj der stadig findes, her forbandede den lille dreng højlydt Gud, fordi han led så meget ondt med sult, kulde, var våd og måtte arbejde fra tidlig morgen til sen aften. Senere skulle denne hændelse give ham rigtig mange kvaler, idet han blev stærk religiøs og fik voldsomme anfægtelser over, at han med sine forbandelser havde bespottet Gud. Michael blev tungsindig med maniodepressive anlæg, der år senere skulle vise sig at gå i arv til flere af hans børn.

Allerede som 11-årig i 1768 blev Michael sendt til København. Her fik han læreplads som hosekræmmer hos sin velhavende morbror Niels Andersen Seding i Østergade. På rejsen til København fulgtes han af sin husbond fårehandleren Michel Graversen fra Lem.

Da Michael Kierkegaard i 1780 var blevet 24 år, etablerede han sig som selvstændig hosekræmmer med Mads Royen som kompagnon. Med flid, dygtighed og ikke mindst en god portion påholdenhed krydret med lidt held skabte de sig en rigtig god forretning. Allerede året efter blev sortimentet udvidet med varer fra Kina og Dansk Vestindiske Øer varer som sukker, sirup og kaffe. Hosekræmmertitlen blev udskiftet til den lidt fornemmere titel - grosserer. Også som ejendomshandlere blev de to kompagnoner aktive og købte to ejendomme i Hillerød.

Som 38-årig blev Michael Kierkegaard gift, det skete i Helliggeisters Kirke 2. maj 1794 med den et år yngre Kirstine Nielsdatter Royen en søster til hans kompagnon Mads Royen, en familie der stammede fra Rind ved Herning. Helliggeisters Kirke, der ligger på Strøget i København, kom fra 1881 til at hedde Helligåndskirken.

Med 568 rigsbankdaler på lommen var Kirstine et godt parti, men det var ikke kun pengene, der trak, Michael holdt også af hende.

Københavns Brand

Heldet tilsmilede Michael Kierkegaard, idet en af Danmarks store nationale katastrofer Københavns Brand i 1795, faldt ud til hans fordel. Branden udbrød 5. juni og varede i to døgn, den hærgede i 55 gader, hvor den ødelagde 941 gårde og huse. På mirakuløs vis undgik en stor del af Michael og kompagnonens ejendomme den voldsomme brand. Det bevirkede, at de

*Michael Pedersen
Kierkegaard*

tilbageværende ejendomme i København steg enormt i værdi.

Men privat var Kirstine og Michael ikke tilsmilet af held, de fik ingen børn, og Kirstine døde af lungebetændelse 23. marts 1796, inden de havde været gift i to år. Kirstine Nielsdatter Royen Kierkegaard blev begravet på Assistens Kirkegaard (se 1760).

Samme år, som kun 40-årig, solgte Michael sin del af forretningen til sin fætter Mikael Andersen Kierkegaard og Christian Agerskov. Salget indbragte ham så stor en formue, at han kunne leve af den i resten af sit liv. Trods denne form for tidlig pensionering fortsatte han med finansoperationer, faktisk blev han det, vi i nutidigt sprog kalder for en boligspekulant. Det var altså ikke kun hoserne fra det "*uldjyske*," der var grundlag for hans efterhånden store formue.

Året 1796 blev et uhyre økonomisk givtigt år. Michael Kierkegaard arvede sin velhavende morbror og læremester Niels Andersen Seding. Derfor købte han i Sædding et stykke jord, hvor han byggede et flot hus i bindingsværk af eg til sine forældre og sine tre yngre søskende Karen, Sidsel Marie og Peder. Michael genså aldrig Sædding, men brevvekslede med sin søster Else.

Forkortet sørgeår

Men inden sørgeåret var omme og trods sin pietistiske tro, havde Michael Kierkegaard indladt sig lidt rigeligt og intimt med sin husholderske Ane Sørensdatter Lund, der var født 18. juni 1768 i Brandlund ved Brande. Hun var yngste datter af Maren Larsdatter og den muntre Søren Jensen Lund, de havde et husmandssted, hvor de ejede en ko og fire får. Yderligere blev de begavet med to sønner og fire døtre, hvoraf de sidste tre alle hed Ane. Ane Sørensdatter Lund (18/6 1768-31/7 1834) og Michael Kierkegaard blev, skønt et ganske umage par, gift 24. juni 1797, tre måneder før deres første barn blev født. Et yderst pinligt fejltrin for et fremtrædende medlem af det pietistiske trossamfund. Michael så sig nødsaget til at gifte sig med den tolv år yngre Ane. Det skal her bemærkes, at sørgeåret for kvinder var, som ordet siger et år, hvorimod mændenes sørgetid kun regnedes for tre måneder.

At der var tale om et nødvendigt giftermål, ses af den ægtepagt Michael Kierkegaard fik udfærdiget. Der skulle ikke være fælles bo. Dersom ægtemanden døde, skulle enken arve indboet og 200 rigsdaler om året, mens der som mødrene arv skulle hensættes 2.000 rigsdaler til eventuelle børn. *"Skulde det uventede Tilfælde indtræffe, at Gemytterne ikke kunne forenes, og det måtte blive os tilladte at leve adskilte fra Bord og Seng, da tager min tilkommende Kone hendes Gangklæder og Ganglinnet, dernæst giver jeg hende een Gang for alle 300 Rigsdaler til nødvendig Indboes Anskaffelse og aarlig 100 Rigsdaler saa længe hun lever."* Desuden blev det fremhævet, at børnene i påkommende tilfælde skulle være hos faren, dog først efter de var fyldt tre år. Som det tydeligt ses, bærer ægtepagten ikke meget præg af kærlighed, men derimod af en god portion mandschauvinisme.

Bolig

Familien bosatte sig i en attraktiv hjørnejendom mellem Frederiksberggade og Nytorv med adressen Nytorv 2 ved siden af Råd- og Domhuset. Huset måtte i 1908 vige pladsen for Handelsbankens fire etagers kolos.

Børneflokket på syv

Skønt Ane Sørensdatter Lund og Michael Pedersen Kierkegaard i enhver henseende synes ret så forskellige, var der åbenbart ting, de kunne enes om, i hvert fald fik de en børneflokk på syv:

Maren Kirstine Kierkegaard - født 7. sept. 1797

Nikoline Christine Kierkegaard - født 25. okt. 1799

Petrea Severine Kierkegaard - født 7. sept. 1801 - på storesøsterens fødselsdag

Peter Christian Kierkegaard - født 6. juli 1805

Søren Michael Kierkegaard - født 23. marts 1807

Niels Andreas Kierkegaard - født 30. april 1809

Søren Aabye Kierkegaard - født 5. maj 1813

Af børneflokket var der ikke mange, der kom højt op i alderen. Kun Peter Christian og den yngste Søren Aabye overlevede ungdomsårene.

Maren Kirstine Kierkegaard

I en alder af kun 24 år døde Maren Kirstine Kierkegaard 15. marts 1822 efter 14 års sygdom med krampe.

Nikoline Christine Kierkegaard og Petrea Severine Kierkegaard

Disse to søstre blev gift med to brødre. Nikoline Christine i 1824 med silke- og klædehandler Johan Christian Lund (1799-1875), der i omtalerne betegnes som - lidt naiv. Petrea Severine blev gift i 1828 med bankassistent Henrik Ferdinand Lund (1803-75), der senere blev justitsråd og kontorchef i Nationalbanken. Parret fik datteren Henriette, der blev en flittig gæst hos sin

Henriette Lund

morbror. Begge søstre døde i barselseng kun godt 30 år gamle.

Brødrene stammede oprindeligt fra Vrads, der hvor vi i dag har en veteranbane (se 1969), men rejste til København i handelsøjemed. En anden bror drev det vidt, nemlig naturforsker Peter Wilhelm Lund (se 1801). Han opholdt sig mange år i Brasilien, hvor han studerede kæmpemyretuer, huler og fossiler. Han skænkede sin betydelige samling af eksotiske insekter, fugle og fossile knogler af skjolddyr og kæmpedovendyr til Københavns Zoologisk Museum. Peter Wilhelm Lund er også husket i litteraturen, idet han er hovedperson i Henrik Stangerups roman: "*Vejen til Lagoa Santa*" fra 1981.

Lund er også husket i litteraturen, idet han er hovedperson i Henrik Stangerups roman: "*Vejen til Lagoa Santa*" fra 1981.

Ægtepagten ændres

Efter at Ane havde født sit og Michaels tredje barn, blev han mere rundhåndet. Han ændrede i 1802 ægtepagten, så beløbene til Ane blev fordoblet, og ved ægtemandens bortgang skulle hun arve 1/3 af formuen og børnene resten, en meget væsentlig ændring. Måske var Michael kommet til at holde af sin kone? Han fandt i hvert fald ud af, at hun kunne styre hjemmet.

Peter Christian Kierkegaard

Er født i Hillerød 6. juli 1805. Han blev teologisk kandidat 1826. I 1828 rejste han til Berlin, stedet for nyuddannede teologer, her opholdt han sig i to år - betalt af faren. Efter hjemkomsten fik Peter Christian (se 1805) i 1833 embede som sognepræst i Vejerslev og Blidstrup på Mors, men inden han blev ordineret, blev han fritaget fra embedet grundet nerver og uligevægt.

Peter Christian blev gift 21. okt. 1836 i Holmens Kirke med Elise Marie Boisen (31/1 1806-18/7 1837). Han var sparsommelig, vægelsindet og meget optaget af sit arbejde, men ikke særlig

opmærksom overfor sin unge kone, der fik tyfus og døde 18. juli 1837. De fik altså mindre end et år som ægtepar. Et dødsfald der rørte Peter Christians yngste bror, Søren meget. Elise Maria ligger begravet på Assistens Kirkegård. Efter Elise Marias død led Peter Christian meget af selvmedlidenhed. Men han blev dog gift anden gang 12. juni 1841 på Frederiksberg med Sophie Henriette Glahn (14/5 1809-1/6 1881), der i daglig tale kaldtes "*Jette*." Parret fik 27. marts 1842 sønnen Pascal Michael Poul Egede Kierkegaard.

Peter Christian Kierkegaard blev ordineret til præst 11. nov. 1842 i Vor Frue Kirke (se 1738) i København af biskop Jakob Peter Mynster

(se 1775). Allerede fra sept. havde han fået embede som sognepræst i Pedersborg og Kindertofte ved Sorø. Peter Christian Kierkegaard blev 22. feb. 1857 ordineret til biskop for Ålborg af biskop Hans Lassen Martensen (1808-84), et embede han besad til 1875. Hustruen "*Jette*" brød sig ikke om Aalborg og egnen, som hun kaldte for "*Nordjyllands Sibirien*." Politisk blandede Peter Christian Kierkegaard sig også i samfundet, han blev kultusminister i 1867-68. Derudover gjort han sig også bemærket som salmedigter. For øvrigt var han også en god ven af N.F.S. Grundtvig, som lillebror Søren absolut ikke kunne døje, han kaldte Grundtvig for en "*jodlede friskfy*" og en "*brølende grovsmed*." I det hele taget brød Søren sig ikke om andre digtere, i hvert fald ikke hvis de havde større succes end ham selv.

Søren Michael Kierkegaard

Efter et uheld i skolegården fik Søren Michael en hjerneblødning og blev indlagt på Vartov Hospital, her døde han 14. sept. 1819 kun 12 år gammel.

Niels Andreas Kierkegaard

Faren havde udset Niels Andreas til at videreføre sine købmandstraditioner. Derfor fik Niels Andreas ikke lov til, som sine brødre, at studere, men blev sat i lære hos svigersønnen silke- og klædehandler Johan Christian Lund. Det bekom bestemt ikke Niels Andreas vel, han var en følsom, intelligent, stræbsom, men også en stædig ung mand, der hellere ville studere end overtage farens handelsvirksomhed. Han trivedes ikke i butiksverdenen og kom voldsom på kant med sin patriarkalske og autoritære far, som han kom til at foragte. Derfor besluttede Niels Andreas sig for at gå sine helt egne veje, brød fuldstændig med faren og rejste til Amerika. Den 29. aug. 1832 gik han om bord i kaptajn Gibbs brig Massasoit af Plymouth, der via Göteborg ankom til Boston lørdag den 17. nov. 1832.

Forinden havde Niels Andreas lørdag 18. aug. 1832 underskrevet to kontrakter med faren, for han var nødt til at låne penge til rejsen. Kontrakterne, hvor brødrene Peter Christian og Søren Aabye underskrev som vitterlighedsvidne, afslører far Michaels strenghed overfor Niels Andreas. Det betød imidlertid også, at Niels Andreas måtte forlade sin elskede mor. I Amerika havde Niels Andreas svært ved at finde job, han måtte sande, som mange andre har måttet, at landet, der "*flyder med mælk og honning*," er overbefolket af fortravlede lykkejægere, der ikke holder ord, men bluffer det bedste de har lært. Niels Andreas blev syg af tuberkulose og lå på et hotelværelse i Paterson i staten New Jersey hele sommeren. Han nåede aldrig lykken, men døde året efter 21. sept. 1833 kun 24 år gammel og blev dagen efter begravet på St. Pauls Kirkegaard i Sandy Hill. På sit dødsleje fik han en præst til at skrive et brev. Brevet omtaler kun hans mor og hendes kærlighed, ikke et ord om hans far, som han altså aldrig blev forsonet med.

Yngste barns dåb

Da forældrene i ejendommen Nytorv 2 i København onsdag den 5. maj 1813 fik deres syvende og yngste barn i børneflokket, var mor Ane Sørensdatter Lund Kierkegaard 45 år og far Michael Pedersen Kierkegaard 56 år, så det var ikke unge forældre Søren havde. Og vi skal lige huske, at dengang var gns. levealderen ikke meget over 40 år. Familiens præst kapellan J.E.G. Bull døbte barnet Søren Aabye Kierkegaard ved en privat dåbsgudstjeneste i Helligåndskirken 3. juni 1813. Navnet Søren fik drengen efter sin muntre morfar, og Aabye efter en nylig afdød slægtning hosekræmmer Søren Aaby der var født i Aaby ved Holstebro.

Kaptajn William Bligh

Oprindelig var kapellan J.E.G. Bull ansat ved Vor Frue Kirke, men grundet englændernes bombardement af København, hvor kaptajn William Bligh 5. sept. 1807 (se 1807) skød tårnet af Vor Frue Kirke, der brændte og blev totalt ødelagt. Kirken måtte genopbygges, et arbejde der tog 22 år, så den blev først genindviet i 1829. Kaptajn William Bligh er kendt fra historien om *“Mytteriet på Bounty.”* Her optrådte han som en rigtig sadist med flere ugerninger på sin samvittighed, og vil du vide, hvorfra følgende udtryk kommer: *“Nu gik glansen af Sankt Gertrud,”* så læs historien *“Mytteriet på Bounty”* (se 1789).

< Kaptajn William Bligh

Kendt ude i den store verden

At Søren Aabye Kierkegaard skulle blive den dansker, der næst efter H.C. Andersen (se 1805), blev mest kendt ude i den store verden, ja se, det havde næppe nogen troet muligt. Men det blev han, og ham drejer denne historie sig netop om - Søren Aabye Kierkegaard.

Ane Sørensdatter Lund Kierkegaard

Børneflokkens mor var en rar lille rund kone. I modsætning til faren var hun munter, elskelig og lys af sind, men lidt naiv. Hun kunne læse, men lærte aldrig at skrive. Et særdeles umage par var de, men lærte efterhånden at elske hinanden. Familien kom meget i Brødremenigheden (se 1722) hos herrnhuterne, der har hovedsæde i Christiansfeld. Menighedens kristendom er den pietistiske tro, det vil meget forenklet sige:

“Det er forbudt at more sig.”

Ane Sørensdatter
Lund Kierkegaard

Måske dette var en medvirkende årsag til farens tungsind, som både Peter Christian og Søren arvede. Brødrene mistede deres mor 31. juli 1834, hun blev begravet 4. aug. på Assistens Kirkegaard ved siden af sin ældste datter Maren Kirstine. Søren var kun 22 år, da han mistede sin mor. Midt i sorgen var han meget i tvivl om, hvad han skulle med sit liv fortsætte med teologistudierne eller måske hellere

læse jura? Familien sendte ham på rekreation i Gilleleje, her fandt han roen. Han boede på Gilleleje Kro hos Birgitte Margrethe og Christoffer G.J. Mentz. Han mødte fiskerne, der i deres hverdag stod ansigt til ansigt med døden.

Ejendommeligt er det, at Søren aldrig skrev noget om deres elskede mor, men han skrev jo heller aldrig noget om den *“glemte”* bror - Niels Andreas.

Lykkens pamfilius

Endnu engang skulle heldet tilsmile far Michael Pedersen Kierkegaard. Forud for statsbankerotten (se 1813) foretog han nogle heldige transaktioner. Han havde nemlig sat sine penge i Kongelige Obligationer, og de var de eneste, der undgik den drastiske devaluering.

Det bevirkede, at han på den tid blev regnet for en af Danmarks rigeste mænd. Årene efter statsbankerotten 1813 havde alle danske firmaer det svært, frem til 1820 gik alene i København 248 firmaer fallit, dvs. tæt på en om ugen.

Barndom

Søren er, som han selv udtrykte det:

”Født i det gale Pengeaar, da så mangen anden gal Seddel blev sat i Circulation. Og en saadan Seddel synes min Existents bedst at kunne sammenlignes med.”

Han hentyder til, at han er født samme år som Danmark gik Statsbankerot. Søren var ikke barn på almindelige vilkår, men blev opdraget i en streng pietistisk tro, hvor faren gik frem og tilbage i stuen og snakkede med ham:

”Min søn, se til, at du ret kan elske Jesus Kristus.”

Som barn er Søren fra flere sider blevet betegnet som *”en arrig størrelse.”* Trods den strenge opdragelse var han som den yngste godt forkælet, en drillende, tirrende, æggende, næsvis, fregnet og uartig unge, der altid hang i sin mors skørter. Ikke noget vidunderbarn - men vittig. I hjemmet var Sørens kælenavn: *”Gaflen,”* fordi han altid gaflede til sig, når der kom mad på bordet, og fordi han altid kom med stikkende og satiriske bemærkninger.

Skolegang

I Borgerdydskolen begyndte Søren i 1821. Skolen lå i Klareboderne i Søren Gyldendals gamle gård. Skolens rektor, Michael Nielsen, betragtedes som en af landets dygtigste, der krævede hård disciplin med mottoet:

”Enhver Dreng, der går igennem Klareboderne, skal bæve!”

Forskellige udtalelser fra skolens elever fx Orla Lehmann (se 1810) antyder, at eleverne havde mere angst end respekt for rektor.

Da Søren startede i skolen, var hans store brødre Niels Andreas og Peter Christian langt oppe i klasserne, og specielt Peter Christians dygtighed havde givetvis skruet forventningerne til Søren betragtelig op. Skønt ikke noget vidunderbarn hørte Søren dog til blandt skolens kvikkeste elever, men blev aldrig klassens duks. Han gik under øgenavnet *”Søren Sok.”* Øgenavnet fik han, fordi han altid gik i sko og tykke uldsokker fra farens butik, hvor andre drenge fra de velhavende hjem gik i støvler.

Skønt lille, spinkel, aparte klædt, legemlig svag og en skæv ryg efter fald fra et træ, havde alle en frygt for *”Søren Sok.”* For han havde en fænomenal evne til at latterliggøre sine modstandere. Et våben han senere gennem sit forfatterskab hvæssede til det yderste.

Forberedelsesklassen, sjette klasse, femte klasse osv.

En sjov ting er, at dengang taltes klasserne omvendt som i dag, først forberedelsesklassen, så sjette klasse og sluttende med første klasse. I de højeste klasser var der 45 skoletimer om ugen. Latin var det fag der tildeltes flest timer nemlig 13, herefter fulgte græsk og stil med hver 6 timer, historie 5, matematik, hebraisk og religion hver 3, tysk, fransk og dansk hver 2 timer. Bemærkelsesværdig er det, set med nutidens briller, at man overhovedet ikke havde engelsk på programmet, men England var dengang ikke et land, der blev meget besøgt – vandet skilte.

Mange år efter Sørenns skoletid blev elever fra hans klasse spurgt om, hvordan de erindrede Søren. Det blev en meget alsidig karakteristik: Stille, fremmed, glædesløs, kuet, flygtende, tilbagetrukket, sårbar, spinkel, bleg, en fremmedartet dreng fra et strengt og sært hjem. Men også drillende, vittig, næsvig, tirrende og æggende.

Biskop Jakob Peter Mynster

Konfirmation og soldat

Søren blev konfirmeret af Jakob Peter Mynster 20. april 1828 i Trinitatis Kirke ved Rundetårn. Han stod som nr. 20 i rækken af 48 drenge.

Storebror Peter Christian, der samtidig var hans lærer i græsk, forærede Søren sit lommeur i konfirmationsgave, en virkelig fornem gave fra den ellers så påholdende storebror. Men det bør i den forbindelse lige med i historien, at Peter Christian netop havde overtaget farens lommeur, så Peter Christian havde dermed en gratis konfirmationsgave.

Søren blev student okt. 1830 med førstekaraktter i samtlige fag og udmærkelse i modersmålet, græsk, historie og fransk.

Militærtjenesten kaldte også, men efter tre dage i Kongens Livkorps modtog Søren 4. nov. 1830 et udygtighedspas, der erklærede, at han var uegnet som soldat.

Københavns Universitet

Allerede 30. okt. 1830 blev den 17 årige Søren indskrevet som student ved Københavns Universitet (se 1479). Med hjemmets religiøse baggrund lå det i kortene, at Søren skulle studere teologi. Studierne blev i starten dog noget forsømt, men han bestod 25. april 1831 sin examen philologicophilosophicum i latin, græsk, hebraisk, historie og matematik og 27. okt. 1831 endvidere i filosofi, fysik og højere matematik.

På Københavns Universitet holdt Poul Martin Møller (se 1794) i 1831 forelæsninger i filosofi. Disse forelæsninger fulgte Søren nøje, idet han havde Poul Martin Møller som sit forbillede.

Familielægen

Far Michael havde givet sine sønner opfattelse af, at onani var særdeles skadeligt og meget syndigt, noget der førte til det rene fordærv. Dette blev fulgt op af familiens læge gennem en menneskealder den berømte Oluf Lundt Bang, der var en halvbror til biskop Jakob Peter Mynster og farfar til Herman Bang (se 1857). Søren har dog aldrig truffet Herman Bang, der først blev født to år efter Sørenns død.

Familielægen opremsede en lang række af de lidelser, som kan følge efter onani - hypokondri, paralyses, impotens, hovedpine, hårtab, mathed, sløvhed, vægttab, synssvækkelse, svimmelhed, melankoli og i svære tilfælde selvmord. Som middel mod dette fordærv foreslog lægen hårdt arbejde, kolde bade og undgå kontakt med fruentimmere. Hvis drengene ikke i forvejen var ødelagt af en usund sjæl, var der her gode muligheder for at få dette opfyldt. Når de oplevede sødmen, følte de sig som forbrydere, der kun havde et at se hen til nemlig - Helvedes Port.

Kirkegang

Familien gik ofte til alters, det ved man, for dengang skulle enhver, der ville til skriftemål og altergang dagen i forvejen indskrives i sognekirkens kommunionbog også kaldt den hellige nadverbog eller altergangsbog. Disse bøger opbevares i landsarkivet, her kan man kortlægge, hvem der søgte syndsforladelse, hvornår og hvor ofte. Michael Pedersen Kierkegaard indskrev sig altid som "*Kiøbmand*," det var lidt finere end "*Hosekræmmer*," "*Kræmer*" eller "*Strympe Handler*," som var de ord, der ellers blev brugt.

Af altergangsbogen ses, at "*Kiøbmand*" Michael med kone og to sønner var indskrevet til alters 6. juli 1832. De to sønner var Peter Christian og Søren Aabye. Den tredje søn Niels Andreas boede også hjemme på dette tidspunkt, men han var, som tidligere nævnt, kommet på kollisionskurs med far Michael, derfor gik Niels Andreas den følgende uge til alters for sig selv. Og 29. aug. samme år drog han altså til "*det forjættede land*" – USA, en rejse der blev hans ulykkelige skæbne.

Forhold til familien

Søren elskede sin mor, som han dog aldrig skrev noget om. Trods sin strenge barndom respekterede han også i høj grad sin far, og det var et hårdt slag for Søren, da faren døde.

Med søstre Nikoline Christine og Petrea Severine og deres familier, havde Søren et tæt familiesammenhold. Deres børn kom ofte hos Søren. Faktisk var Petrea Severine Sørens yndlingssøster. Derimod var forholdet til Peter Christian meget anstrengt, i perioder kunne de ikke udholde hinanden. Sammenholdet med de øvrige søskende fortæller historien ikke meget om, men Maren Kirstine døde, da Søren var 8 år, Søren Michael døde da Søren var 6 år, og Niels Andreas rejste til Amerika, da Søren var 19 år.

Svigtende tro, druk og bordelbesøg

I året 1836 havde Søren en kriseperiode med religiøse anfægtelser og svigtende tro. Han overbevistes om, at troen befinder sig på den anden side af rationalitet og forstandighed. Troen er det, der tager over, når fornuften har nået sine grænser. Han begav sig ud i druk og bordelbesøg, uden at det dog vides, hvor langt han nåede med hensyn til bordelbesøg. Som han selv udtrykte det:

"Udskejelser ad fortabelsens vej."

Han forlod fuldstændig den herrnhutiske nøjsomhed og indledte et storforbrug af billetter til teaterforestillinger samt filosofisk og æstetisk litteratur. Fx købte han 10. feb. 1836 Goethes samlede værker på 55 bind i Reitzels Boglade, de supplerede hans i forvejen betydelige bibliotek. For øvrigt kritiserede han voldsomt Goethe. Af de gamle notaer ses også, at Søren i 1833 havde købt Blichers "*Samlede Noveller*."

Overforbrug

Men det var bestemt ikke kun til det kulturelle, Søren brugte mange penge. Gemte regninger giver et godt indblik i hans dyre vaner og store forbrug. Cafebesøg optræder hyppigt, og han nøjedes ikke med de billige cafeer, nej, "*Mini*" på Kongens Nytorv tæt ved Det kgl. Teater var hans foretrukne, den betragtedes dengang som "*stedet*" i København. Stedet der gennem mange år frem til 2012 hed "*A Porta*." I dag står der McDonald's på facaden.

Derudover viser regningerne fikse frakker, store hatte, spadserestokke, silketørklæder, handsker, wienervogne, eksklusivt mad, cigarer i kassevis af mærkerne Las tres Coronas og La Paloma, venezuelansk pibetobak Varinas, der solgtes i sivkurve og Eau de Cologne.

Af regningerne ses tydeligt, at Søren altid valgte de forretninger, der havde mest prestige, fx købte han altid vin hos hofviktualiehandler Dominico Capozzi på Kongens Nytorv. Der måtte i det hele taget meget gerne stå - Kongelig Hofleverandør på facaden.

Mange gange var Søren i pengetrang, så tyede han til sin sparsommelige storebror Peter Christian der hjalp, ikke som gave, men som lån, selv om brødrene var særdeles uenige om, hvordan livet skulle leves. En vis hr. Sager har også ydet den ødsle student et privat lån på 60 rigsdaler. Og fra Studenterforeningen fik Søren et rykkerbrev, der fortalte, at han var fire måneder bagud med kontingent, og hvis han ikke snarest erlægger det skyldige beløb, vil han blive forment adgang.

Sørens regnskaber fik hans nøjsomme far Michael til at ryste alvorligt på hånden, for Sørens gæld var i 1837 løbet op i den formidable sum af 1.262 rigsdaler. Fordelingen af de skyldige beløb var 381 rigsdaler for bøger, skrædder 280, cafe 235, tobak 44 og dertil noget privat klatgæld. Men Søren kom igen på fode, ikke mindst grundet farens økonomiske hjælp, for han betalte nemlig de 1.262 rigsdaler.

Formentlig har Sørens udskejelser og religiøse anfægtelser gjort faren langt mere ondt, end den økonomiske hjælp han har måttet yde, for sølle 1.262 rigsdaler betød ikke meget ud af farens anselige formue.

Men så skete der noget - en forelskelse

En markant ændring skete i Sørens liv 8. maj 1837 på Frederiksberg hos Sørens ven Peter Rørdam en søn af provst Thomas Schatt Rørdam. Peter Rørdam havde tre smukke giftefærdige søstre Elisabeth, Emma og Bolette. Den 23-årige Sørens besøg hos vennen gjaldt denne dag allermest vennens smukke og meget fornuftige søster Bolette, skønt hun allerede var forlovet.

Søstrene havde imidlertid besøg af deres 15-årige veninde, Regine. Søren forelskede sig hovedkulds i den purunge, smukke og livsglade Regine, men Regine var mere interesseret i sin huslærer den korrekte og kønne Johannes Friedrich Schlegel (22/1 1817-8/6 1896), der havde en lys fremtid for sig.

Regine Olsen

Regine var født 23. jan. 1822 som datter af Regine Frederikke og Terkel Olsen, etatsråd og kontorchef i finansministeriet. Familien boede i et af "De sex Søstre" seks ens borgerhuse Børsgade 66 ved kanalen. Kanalen, der blev kaldt for Børsgraven, blev kastet til i 1866 og fik herefter navnet Slotholmsgade. Regine var den yngste af syv søskende Marie, Olivia, Oluf Christian, Jonas Christian, Cornelia og Regner. Pudsigt nok var Søren også den yngste af syv søskende.

Regine Olsen >

Da Regine mødte Søren første gang, var hun endnu ikke konfirmeret og altså ni år yngre end ham. Hendes tid gik med læsning af tidens digtere og opbyggelige skrifter, klaverspil, broderi og

så puslede hun også med at male. Regines familie gik om søndagen i Holmens Kirke og besøgte desuden Brødremenigheden, hvor også familien Kierkegaard kom.

Knægten flyttede hjemmefra

Som 24-årig 1. sept. 1837 flyttede Søren endelig fra barndomshjemmet Nytorv 2 til Kultorvet 11, hvor i dag Niels Brock Skole ligger. Han aftalte med sin far, at han skulle have 500 rigsdaler om året til studier. En meget høj studiestøtte mere end årslønnen til en præst, der fik 400 rigsdaler.

Far Michael dør

Sørens far Michael Pedersen Kierkegaard døde 9. aug. 1838 kl. 2:00 om natten. Han blev begravet 14. aug. i familiegravstedet på Assistens Kirkegaard ved siden af sine to koner og sin ældste datter Maren Kirstine. Bortset fra dato og årstal havde Michael Pedersen Kierkegaard selv forfattet indskriften på gravstenen:

Anne Kierkegaard – fød Lund
gik hiem til Herren – 31 Juli 1834 – i hendes Alders 67 Aar
elsket og savnet af hendes efterladte Børn Paarørende og Venner
men især af hendes gamle Mand,
MICHAEL PEDERSEN KIERKEGAARD
som den 9 August 1838 – fulgte efter hende – ind i det evige Liv
i hans Alders 82 Aar

Barndomshjemmet

Søren oplevede farens død som den store ”jordrystelse.” En omvæltning af tilværelsen for familien ”der besad så udmærkede åndsevner,” som Søren selv udtrykte det. Han havde den opfattelse, at der hvilede en forbandelse over hans slægt, og her har han sandsynligvis haft faren i tankerne.

Ejendommen Nytorv 2 blev solgt på auktion dec. 1838 til de to brødre Peter Christian og Søren for 19.000 rigsdaler.

De øvrige søskende var på dette tidspunkt døde. Brødrene havde ingen økonomiske problemer, alene renteafkastet på 4% af formuen gav dem hver 1.200 rigsdaler årligt, hvad der svarede til mindst tre årslønninger for studerte folk. Peter Christian overtog lejligheden Nytorv 2.

Sørens eneste job i livet

Søren var allerede flytter til Kultorvet 11 tæt ved Cafe Klaptræ. Her delte han lejlighed med en sønderjysk student, Peter Hansen. Senere flyttede Søren til Løvstræde 7, herfra underviste han i latin på Borgerdydskolen, hvor lang tid vides ikke, men det var det eneste virkelige job, Søren havde i hele sit liv.

Forførelse

Var Sørens forelskelse i Regine begrænset?

Var hans mål kun at forføre?

"Man må begrænse sig, det er hovedbetingelsen for al nydelse."

"Det er ingen kunst at forføre en pige, men en lykke at finde en der er værd at forføre."

"Det er mig slet ikke om at gøre, i udvortes forstand at besidde en pige, men kunstnerisk at nyde hende."

"Når en pige først har hengivet sig, så er det hele forbi, - hun har tabt duften."

Det anes i hans senere tekster, at Søren ikke i fysisk forstand har elsket Regine, dog har han i samme periode ikke holdt sig tilbage med hensyn til flirt med andre kvinder, han har mødt på sin vej. Han taler også om *"en pæl i kødet,"* der forhindrer ham i at fuldføre sit forsæt. Ikke usandsynligt er det arven af farens pietistiske tungsind, der her pipler frem. Man aner, at hans erotiske udløsning sker gennem hans skrivende pen.

Brev til Regine

I et brev af 2. feb. 1839 skrev Søren til Regine i et meget svært tilgængeligt sprog, som en poet i stakåndet lykke med en anelse vemod:

"Du mit Hjertes Herskerinde - Regine, gjemt i mit Brysts dybeste Løndom, i min fyldigste Livstanke, der, hvor der er lige langt fra til Himlen og til Helvede, - ubekjendte Guddom! O kan jeg virkelig troe Digternes Fortællinger, er man, naar man første Gang seer den elskede Gjenstand, troer at have seet hende længe iforveien, at al Kjærlighed som al Erkjenden er Erindring, at ogsaa Kjærligheden hos det enkelte Individ har sine Prophetier, sine Typer, sine Myther, sit Gamle Testamente. Overalt i ethvert Pigeansigt seer jeg Træk af Din Skjønhed, men jeg synes, at jeg maatte have alle Piger for af al deres Skjønhed ligesom at uddrage Din; at jeg maatte omskibe hele Jorden for at finde den Verdensdeel, jeg savner, og som dog mit hele Jegs dybeste Hemmelighed polarisk antyder; - og i næste Øieblik er Du mig saa nær, saa nærværende, saa mægtigt udfyldende min Aand, at jeg transfigureres for mig selv og føler, at her er godt at være. Du Elskovs blinde Gud! Du, der seer i Løndom, vil Du give mig aabenbart? Skal jeg finde, hvad jeg søger, her i denne Verden, skal jeg opleve Conclusionen af alle mit Livs excentriske Præmisses, skal jeg slutte Dig i mine Arme, - eller lyder Ordren videre? Er Du gaaet forud, Du min Længsel, vinker Du mig forklaret fra en anden Verden? O jeg vil kaste Alt fra mig for at blive let nok til at følge Dig."

Søren antydede flere gange, hvor let det var for ham at få Regine, ja, at hun ligefrem tiggede og bad om at blive hans. - Men er det den virkelige sandhed?

Forlovelsen

Den 8. sept. 1840 blev Regine og Søren forlovet. Intetanende sikrede Regine sig hermed en udødelig plads i verdenslitteraturen. Men allerede to dage senere indså Søren det umulige i deres forhold. Årsagen er ganske uvist, var det hans seksuelle uformåenhed eller måske hans religiøse anfægtelser, fordi han med sit tungsind ikke følte sig egnet som ægtemand:

"Han følte sig gift med Gud?"

Efter et års forlovelse returnerede Søren 11. aug. 1841 sin ring ledsaget af et afskedsbrev. Regine blev ude af sig selv af fortvivlelse, lå søvnløs hele natten. Hendes far forsøgte at ændre Søren's bestemmelse, men den stod ikke til at ændre. Også Regines søskende reagerede overfor Søren, der blev nedtrykt og græd natten igennem.

Efter en opslidende forlovelsestid på tretten måneder hævdede han forlovelsen den 11. okt. 1841 i et opsigelsesbrev. Det lykkedes ikke for ham, som han havde planlagt at få Regine til at hæve forlovelsen. Vi ser her en side ved Søren, der bestemt ikke tjener ham til ros.

Fra sept. 1840 til okt. 1841 skrev Søren 32 breve til Regine, flere af dem medfulgt af små gaver. Overskriften i brevene var - Min Regine og underskrevet Din Søren Kierkegaard enkelte af dem - Din for evig Søren Kierkegaard. Søren dedicerede *"To Taler"* til Regine, men den gave fik han aldrig afleveret. Han skænkede også Regine eksemplarer af sine bøger med dedikationer. Mange år senere blev disse bøger solgt på Bruun Rasmussens Auktioner for 1,2 mio. kr. Forinden havde en antikvarboghandler forsøgt at spise ejermanden af med et tilbud på 10.000 kr.

Efter at Søren havde hævet forlovelsen med Regine, returnerede hun ringen med fem brillanter. Søren fik ringen omformet til et kors, som han bar til sin død, hvad der jo godt kunne tyde på, at han virkelig elskede hende. Regine sendte ham også tre breve, som han dog returnerede uåbnet

Johannes Friedrich Schlegel

Et par uheldige år oplevede Regine, men så forlovede hun sig med sin gamle flamme og tidligere huslærer Johannes Friedrich Schlegel. Han var student fra Metropolitanskolen 1833, juridisk kandidat 1838 og fra 1842 volontør i Generaltoldkammer og Kommercekollegiet. Her blev han fuldmægtig i 1847 og chef i 1848. Johannes Friedrich Schlegel var kunstinteresset, havde en betydelig samling af raderinger og kobberstik. Derudover havde han et omfattende bibliotek. Han var en modsætning til Søren stabil, harmonisk, sund og tålmodig, men uden ironi.

Regine Schlegel

Søren skrev et brev til Regines senere ægtemand med følgende sætning:

"I dette liv vil hun tilhøre Dem, I historien vil hun gå ved min side,"

og han fik så sandelig ret.

Efter seks år blev Regine 3. nov. 1847 gift med sin Fritz, som han blev kaldt, i Vor Frelser Kirke på Christianshavn. Dette giftermål oplevede Søren som *"en gave ovenfra,"* men bestemt ikke uden jalousi.

Schlegel blev i 1854 guvernør på Dansk Vestindiske Øer, et job han klarede med energi og stor dygtighed, retfærdig og hensynsfuld. På afrejsedagen 17. marts forlod Regine lejligheden og gik en tur i byen, hvor hun håbede at møde - sin Søren. Ikke lang tid gik der, før hun fik øje på den kendte skikkelse. Idet hun passerede ham, sagde hun med svag stemme:

"Gud velsigne dig – gid det må gå dig godt!"

Søren blev som forstenet, lettede på hatten og hilste for sidste gang på sin store kærlighed.

Ulykkelige elskende

Under optegnelsen: *"Mit forhold til hende"* har Søren 24. aug. 1849 skrevet følgende:

"Den 8 September gik jeg hjemmefra med fast Fortsæt at ville afgjøre det Hele. Vi mødtes paa Gaden lige udenfor deres Huus. Hun sagde der var Ingen hjemme. Jeg var dumdristig nok til at forstaae just dette som en Invitation, som hvad jeg behøvede. Jeg gik op med. Der stod vi ene i Dagligstuen. Hun var lidt urolig. Jeg bad hende spille lidt for mig som hun ellers gjorde. Hun gjør det, men det ville ikke lykkes mig. Da tager jeg pludselig Nodebogen, lukker den ikke uden en vis Heftighed i, kaster den hen af Klaveret og siger: aah, hvad bryder jeg mig om Musik; det er Dem, jeg søger, Dem jeg har søgt i 2 Aar. Hun blev taus."

Herefter forlod Søren skyndsomt lejligheden i en *"forskrækkelig Angest."* Han opsøgte Regines far og forelagde sin sag: *"Faren sagde hverken ja eller nei, men var dog villig nok, som jeg let forstod. Jeg har ikke sagt eet eneste Ord for at bedaare – hun sagde ja."*

Regine og Søren har hermed indskrevet sig i rækken af berømte ulykkelige elskende i lighed med Romeo & Julie, der evigt hører sammen, fordi de aldrig fik hinanden i virkeligheden. Regine har udtalt, at hun følte en respekt og en vis skræk for ham.

Et yderst ejendommeligt kærlighedsdrama

Kan det virkelig passe, at både Regine og Søren var ulykkelig?

Kunne det mon tænkes, at Regine slet ikke ville have Søren?

Breve fra Regine fortæller ganske vist det modsatte. Men langt de fleste udtalelser i den omfattende litteratur omkring parret kommer fra Søren's pen, og med hans evner til skriftligt at formulere sig ville det være en overkommelig opgave at manipulere med virkeligheden på en sådan måde, at eftertidens opfattelse blev, at det var Søren, der brød forbindelsen, og dermed ikke tabte ansigt.

- Dette være sagt helt for egen regning.

Et er alle i hvert fald enige om, nemlig - at Søren var særdeles egoistisk, ærekær og uhyre ømfindtlig, hans omdømme måtte for alt i verden ikke tage skade.

Kulturlivet i København

I studieperiode fik Søren kontakt med det københavnske åndsliv bl.a. Johan Ludvig Heiberg (se 1791). Han kom i det Heibergske hjem i Søkvæsthuset på Christianshavn og blev ovenud lykkelig, da man fejlagtig tillagde Heiberg en af de artikler, Søren havde skrevet under et pseudonym.

Søren var, som næsten alle andre mænd, betaget af husets unge smukke frue Johanne Luise Heiberg (se 1812). I dagene 24.-27. juli 1848 skrev han i *"Fædrelandet"* (se 1834) en føljeton om hende: *"Krisen og en Krise i en Skuespillerindes liv."* Her beretter han om den unge divas berømmelse, herligheden i rampelyset og den pris det koster i form af misundelse.

Johanne Luise Heiberg >

Teologisk kandidat

Søren blev teologisk kandidat 3. juli 1840, hermed var løftet til faren nu fuldbyrdet. Af 63 elever blev han nummer fire i de skriftlige opgaver. Men han kom aldrig til at virke som præst. Han fejrede sin embedseksamen ved at flytte i en større lejlighed Nørregade 38, her boede han i fire år - lang tid for ham.

Søren holdt sin første prædiken tirsdag 12. jan. 1841 i Holmens Kirke, med hans medstuderende som dommere. De bedømte hans indsats som god, tydelig, værdig og kraftig fremført, men svær at forstå for menigmand, hvad der bestemt ikke kan overraske os, der senere har snuset i hans kryptiske skrifter.

Økonomi uden bekymring

Sørens fars velstand medførte, at Søren altid har været økonomisk uafhængig. Ved boskiftet marts 1839 efter farens død, blev formue opgjort til 125.341 rigsdaler, 2 mark og 8 skilling. De to brødre fik hver en fjerdepart 31.335 rigsdaler, 2 mark og 2 skilling en enorm sum dengang, hvor årslønnen til en landsbypræst var omkring 400 rigsdaler. Så beløbet svarede til en lærds indtægt i ca.75 år. Dertil havde Søren en renteindtægt på 6.500 rigsdaler, salg af skrifter 5.000 rigsdaler og indtægten ved salg af farens hus for 22.000 rigsdaler. I alt har han disponeret over 45.035 rigsdaler.

Søren anbragte 17.760 rigsdaler i kongelige obligationer, brandforsikringsaktier og andre værdipapirer. På obligationerne tabte han 700 rigsdaler, hvad han betragtede som en lærestreg. Fra 1839 solgte han en for en brandforsikringsaktierne og den sidste 14. dec. 1847. Her slap kontanterne op. Søren var flyttet til en større lejlighed i Nygade påskedag 1848, denne fraflyttede han til en ny lejlighed på hjørnet af Tornebuskegade og Rosenborggade i en ejendom tilhørende garvermester J.J. Grams. Lejligheden havde seks vinduer mod Tornebuskegade og fire mod Rosenborggade, så til trods for en slankere pengepung valgte han stadig en stor og dyr lejlighed. Hernæst stod barndomshjemmet for tur, og blev solgt for de før nævnte 22.000 rigsdaler til Christiane Elisabeth Bützow enke efter en vekselmægler.

Femten forskellige adresser i København

Den 18. april 1850 flyttede Søren fra sin dyre hjørnelejlighed til Nørregade, hvor han boede på den anden side af gaden i 1840-erne. Søren boede på i alt 15 forskellige adresser i København, men aldrig over 1. sal for han led af pyrofobi, var altså rædselsslagen for, at der skulle opstå ildebrand. Han havde nemlig 2. april 1826 oplevet en ildebrand i Nygade 2. Her adskiller han sig ikke fra kollegaen H.C. Andersen, der altid medbragte et reb, for at kunne fire sig ud af vinduet.

To yderligere adresser var Klædeboderne 5-6 og Skindergade 38. Altid var det i nærheden af Kongens Nytorv og Det kgl. Teater (se 1748), der for ham så absolut var byens centrum.

Forventningens glæde

Søren var altid præcis. Tit gik han i Det kgl. Teater. Til en forestilling kom Søren engang hele tyve minutter, før forestillingen skulle begynde. Søren satte sig og kikkede på sceneforhænget. Folk undrede sig, hvorfor han, der jo var en kendt person i bybilledet, var kommet så tidligt? Da forestillingen skulle begynde, rejste Søren sig, gik ud og tog sin frakke på. Nogle fulgte efter ham og spurgte, hvorfor går du, før forestillingen er begyndt? Hvortil Søren svarede:

"Forventningens glæde er størst."

Slægtgården i Sædding

Farens fødegård, Øster Kierkegaard i Sædding, var overtaget af far Michaels søster Else og hendes mand. Til sin faster Else rejste Søren 17. juli 1840 sammen med sin tjener Anders Westergaard. Denne "*pilgrimsrejse*," som man godt kan kalde den, har han beskrevet omhyggeligt. Alene sejlturen fra Kalundborg til Aarhus på smakken Dana tog otte timer. I Aarhus opholdt han sig et par dage, han så Aarhus Domkirke, men ellers var der ikke meget at se i Aarhus, skrev han. Promenere som i København kan man ikke, dertil er brolægningen for ringe, og så glør lokalbefolkningen vedholdende på fremmede.

Byen stod ellers netop i disse dage på den anden ende med æresport og des lige, fordi det nys udnævnte kongepar Caroline Amalie og Christian VIII (se 1839) var på besøg i Aarhus. En udflugt til Mols Bjerge og Kalø Slotsruin (se 1313) fik Søren og hans tjener også tid til. Dagen efter gik turen til Randers, og herfra med båd otte km på Gudenå til landsbyen Albæk og til Støvringgård Kloster. I Viborg gøres også holdt et par dage, de besøgte Herregården Hald (se 1355) og Non Mølle.

Herfra gik turen over Holstebro til Ringkjøbing, hvor de unge piger gik rundt med mandfolkehatter. Her tænkes på de hatte, damerne i dag bruger til den lokale folkedanserdragt. Søren blev i Ringkjøbing, så tæt ved sin fars hjemegn, bevidst om sin ensomhed. Her hvor vinden var så voldsom, at træerne skrånede skævt mod Ø. I sin dagbog skrev han i Ringkjøbing:

"Jeg sidder her ganske alene og tæller timerne, til jeg skal se Sædding, det sted hvor min fader som fattig hyrdedreng vogtede får, og – som jeg, ved hans beskrivelse har fået hjemve efter."

Trods det han aldrig havde set stedet, følte han altså hjemve. Han kaldte egnen for:

"Det fattigste sogn i Jylland i hedeegnen."

Fra Ringkjøbing over Lem, mosen ved Løvdrup og så var han i Sædding, hvor faster Else tog imod sin fine brorsøn fra København. Da Søren trådte ind i de lavloftede stuer, så og lugtede han straks stedets fattige beskedenhed. En ældgammel, ukendt kone der levede i et miljø, hvor hygiejnen (se 1822-40-53) ikke var det mest fremtrædende.

Søren var chokeret, kunne den familie han gennem årene havde hørt så meget om virkelig være så fjern fra hans egen verden i København.

Besøget gjaldt også Sædding Kirke (se 1100), hvor Søren havde en ide om at holde en prædiken over teksten fra Markus evangeliet om bispisning af de 5.000 i ørkenen, men det blev ved tanken.

I de tre dage, fra 2. til 4. aug. 1840, hvor Søren opholdt sig hos faster Else i Sædding, er hans ellers så flittigt førte dagbog overraskende ganske tavs om selve opholdet, kun den omliggende natur, beretter han om.

Øster Kierkegaard i Sædding blev nedlagt i 1866, den lå ved landevejen lige V for Sædding Kirke. Tæt ved det sted hvor gården lå, blev der i 1937 rejst en ca. 2 meter høj mindesten med følgende inskription:

"HER LAA SØREN KIERKEGAARD'S SLÆGTS-HJEM"

Afsked med Sædding

Da Søren forlod Sædding, holdt degnen Jens Jensen Kirkeby en afskedsceremoni for at udtrykke sognets taknemmelighed for det legat, den rige hosekræmmer far Michael havde betænkt den stedlige almueskole med:

"Degnen i Sædding holdt en meget serieus Afskeds-Tale til mig, hvori han forsikkrede mig, at han indsaae af min Faders Gave, at han maatte være en Ven af Oplysning, og jeg kunde holde mig overbeviist om, at han skulde arbejde for den i Sædding Sogn."

Degnen havde også forfattet en sang, som han havde indøvet med børnene, der havde taget opstilling i skolegården, men da Søren kom i hestevognen, bøjede han sig venligt mod degnen, tog sangen og gav i samme øjeblik tegn til kusken om at køre. Sangarrangementet gik derfor helt i vasken, det var en fæl skuffelse for degnen og ikke mindst for alle børnene, der havde glædet

sig. En meget ufin handling af Søren der på den måde negligerede både familien, den lokale befolkning og de involverede børn.

På Søren's videre vej mod Aarhus overnattede han på Them Kro, her mødte han Grev Ahlefeldt, der inviterede ham til sit gods på Langeland.

"Jeg saae paa Veien til Aarhus et saare grinagtigt Syn: to Køer, der vare bundne sammen, kom i kort Galop os forbi, den ene bissede og havde geniale Sving paa Halen, den anden var, som det lod, mere prosaisk og reent fortvivlet over, at maatte deltage i de samme Bevægelser. Er ikke de fleste Ægteskaber saaledes indrettede?"

Hjemfarten Aarhus-Kalundborg skete på det moderne dampskib Christian VIII og tog kun seks timer. Den 8. aug. 1840 var Søren, efter sin tre ugers tur udi det jyske, tilbage i København, blandt sine få venner i det miljø han holdt af.

Også Peter Christian har gjort besøg hos faster Else i Sædding, det skete sommeren 1839. Her beklagede faster Else, at hun gik så dårlig, hvortil brorsønnen Peter Christian svarede: *"Jo, og jeg ser dårligt, men den halte ser, og den blinde går, ved fælles hjælp de målet når."*

Sædding Kirke

Et nutidigt besøg på Sædding Kirkegården afslører, at der på ganske mange gravsten står navnet Kirkegaard, altså uden det første "e." Kirkegaard er et almindeligt navn på egnen, der ikke har noget med Søren Aabye Kierkegaard at gøre. Hans forgængeres grave lå på kirkegården NV for kirken i den retning, der pegede mod fødegården, en placering der i gammel tid altid har været sædvane, men disse grave er desværre blevet sløjfet.

Sædding Kirke

Sædding Kirke er en typisk lille landsbykirke fra 1100-tallet bygget i romansk stil af tilhuggede granitkvader på skråsokkel, men uden tårn. Tidligere har menigheden drømt om, at også de skulle have et tårn på deres kirke lige som Bølling Kirke, med hvem de deler præst. Det er der dog næppe nogen, der i dag tror på. Konfirmationen foregår på skift mellem de to kirker, og det fortælles, at konfirmanderne fra Bølling føler, det er *"noget simpelt"* at blive konfirmeret i en kirke uden tårn.

I kirkens østre gavl er der indbygget en kirkeklokke, hvorfra der hænger et reb, det ser ud, som det er den, der bruges, men det gør den ikke. I 1995-96 byggede man i det sydvestlige hjørne af kirkegården et klokketårn af træ med tegltag, den nye kirkeklokke har automatisk ringning. Graveren trak lidt på smilebåndet, da jeg spurgte, om automatikken skyldes ren dovenskab, men som han sagde:

"De kloge mener, at kirkemuren ikke kan holde til kirkeklokkens svingninger."

Åbenbart har kirkemuren holdt i over otte hundrede år, så mon det dog er grunden?

Anders Stengaard

Graveren blev stillet flere spørgsmål omkring Søren Aabye Kierkegaard, spørgsmål han havde svært ved at besvare. Derfor fik han den ide, at kalde på sognets bedste kapacitet på dette området, så han ringede til gårdejer Anders Stengaard og sagde, at han havde videbegærlige besøgende i kirken. Der gik næppe fem minutter, så dukkede Anders Stengaard op på sin cykel.

Maren og Anders Stengaards gård hedder Stengård, den ligger tæt ved kirken og har generationer tilbage været nabogård til Søren Kierkegaards fars barndomshjem. Anders Stengaard fortalte beredvilligt med entusiasme om stedet og familien Kierkegaards historie. Med ham som guide kørte vi ud til Højestehøj, så tættere kunne vi ikke komme historien m Søren. Ved 200-året for Sørens fødsel nedlagde Anders Stengaard en krans ved mindestenen.

Det viste sig, at Anders Stengaard endda var lidt i familie med den ægte Søren, om end ganske langt ude, idet hans oldefars oldeforældre også var Sørens oldeforældre, - *og det er ganske vist*. Faktisk var det ikke helt fri, at Anders Stengaard lignede den ægte Søren en anelse - jo. Men Sørens bredskyggede hat var blevet udskiftet til en kasket.

Sædding Kirke er indrettet ret spartansk. På den søndre væg i kirken blev der i 1935 opsat en mindeplade i sribet marmor med indskrift i bronzebogstaver for Søren Aabye Kierkegaard. Døbefonten har tidligere stået nede ved indgangen, som den i gammel tid gjorde i alle kirker. Årsagen var, at udøbte ikke havde adgang til kirken, derfor skulle døbefonten stå tættest mulig indgangen. Kirkens langhus kaldes skibet, sandsynligvis et symbol på Jesu skib på Genezareth Sø eller måske Noahs Ark. I skibet hænger ofte et kirkeskib, hvoraf der findes ca. 1000 i hele Danmark. Her i Sædding Kirke hedder kirkeskibet "*Regine af København,*" ganske morsomt, for navnet Regine har jo en stor plads her i historien. Om dette er en tilfældighed, har jeg ikke fundet ud af, men det ville være ret usandsynlig, om det var. På nordsiden af kirken, Ø for den tilmurede kvindeindgang, er der på en af kvadrene udhugget et maskelignende menneskehoved og nogle endnu ikke tydede runer. Det vides ikke, hvem hovedet forestiller, men der gættes på, at det kunne være bygherren fra kirkens fødsel.

Søren blev magister

Den 29. sept. 1841 forsvarede Søren sin afhandling:

"Om Begrebet Ironi med stadigt Hensyn til Socrates."

Materialet kunne erhverves for 1 rigsdaler og 48 skilling. Et stort publikum af lærde og nysgerrige var mødt op. Forestillingen varede i 7½ time. Der var ni opponenter herunder selveste Johan Ludvig Heiberg og storebror Peter Christian. Søren svarede godt for sig og blev anset som værdig til at blive magister. Han blev endda opfordret til at søge ansættelse ved Københavns Universitet. En opfordring han dog aldrig fulgte op.

Berlin drager teologer og filosoffer

Enhver magister med respekt for sig selv måtte en tur til Berlin, byernes by for teologer og filosoffer. Her kort efter bruddet med Regine, sejlede Søren 25. okt. 1841 med Königin Elisabeth fra København. Søren havde bedt sin ven Emil Boesen og hans kone Louise holde øje med Regine, det kan nok undre, da forlovelsen allerede var hævet.

I Berlin gik Søren til sprogundervisning og forelæsninger hos den tyske romantiske filosof Friedrich von Schelling (1775-1854), hvad han dog stoppede med, - Schelling var for langtrukket, mente Søren. I Berlin så han sangerinden Demoiselle Schulze, der mindede ham om Regine. Han kunne åbenbart ikke glemme hende. Søren blev i Berlin til 6. marts 1842, hvor han kom til København med dampskibet Christian VIII, medbringende det meste af manuskriptet til "*Enten-Eller.*"

Senere var Søren i Berlin på kortere ophold. Den 8. maj 1843 sejlede han igen med Königin Elisabeth fra København via Ystad til Stralsund, herfra med diligence til Stettin. Efter 36 timer nåede han Berlin. Siden sidst var der kommet jernbane (se 1825-44-47-61) fra Stettin til Berlin, hvad der gjorde turen betydelig hurtigere. Han indlogerede sig på Hotel Saxen, Jägerstrasse und Charlottenstrasse au der Ecke frem til 30. maj 1843, og var igen i Danmark ultimo juni. Igen 13. maj 1845 gik det mod Berlin. Denne gang om bord på dampskibet Geiser med hjemrejse 24. maj. Den 2. maj 1846 besøgte Søren Berlin for fjerde og sidste gang og rejste tilbage 16. maj.

Forfatterdebut

Sørens oplevelse af kærligheden kom i høj grad til at præge hans videre forfatterskab, der strækker sig over æstetiske, litterære, filosofiske og religiøse emner.

Den 20. feb. 1843 debuterede Søren som forfatter under pseudonymet Victor Eremita med: *"Enten-Eller"* der blev hans mest kendte værk. *"Enten-Eller"* var på 838 sider, trykt i 525 eksemplarer og lå på disken i Reitzels Boglade til 4 rigsdaler og 72 skilling. *"Enten-Eller"* vakte stor opsigt, da den udkom. Den blev læst af næsten *"ethvert dannet menneske,"* står der at læse. Men ikke alle var lige begejstrede, fx kaldte Johan Ludvig Heiberg bogen for et monstrum, en ubehagelig, taktløs spadseregang: *"Man lukker Bogen, og siger 'Basta! Jeg har nok af Enten, jeg skal ikke have noget Eller."* En fornærmende udtalelse der gjorde Søren rasende. Han sendte også et eksemplar til den forfløjne H.C. Andersen, der modtog besked herom fra Signe Læssøe, mens han var i Paris:

"De gjør Dem ikke Begreb om, hvad Sensation den har gjort; jeg troer, siden Rousseau lagde sin confessions paa Alteret, har ingen Bog gjort saa megen Røre i Læseverdenen som den."

Videre skriver Læssøe: *"Forresten forstaaer jeg ikke Fjerdeparten af Bogen, den er altfor filosofisk."* H.C. Andersen var synlig misundelig på Søren, der pludselig havde overtaget hans plads som verdens, eller i hvert fald Danmarks, litterære midtpunkt. Andersen skrev tilbage til Signe Læssøe: *"Hvad De giver mig af Kierkegaards Bog, gjør mig ikke just videbegjærlig, det er saa let at synes genial, naar man vil sætte alle Hensyn til Side og sønderlide sin egen Sjæl og alle hellige Følelser! Men sligt gjør Efect. Den filosofiske Belysning har rimeligviis øieblikkelig blændet Heiberg!"* Men heri tog H.C. Andersen altså så grundig fejl.

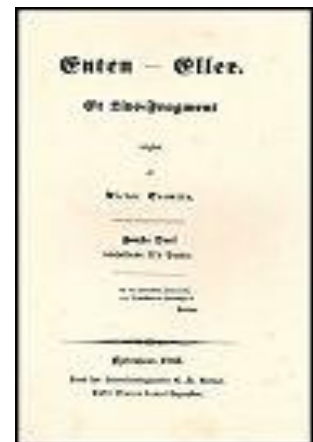
Søren sendte også et eksemplar til Adam Oehlenschläger og til Chr. Winther, som han begge beundrede. *"Enten-Eller"* blev trykt i endnu et oplag, som dog ikke blev udsolgt i Sørens levetid. Et tredje oplag blev trykt i 1865. *"Enten-Eller"* er den af Sørens udgivelser, der har indtjent flest penge ca. 1.200 rigsdaler.

"Forførerens Dagbog"

En del af det store værk *"Enten-Eller"* udgøres af *"Forførerens Dagbog."* Her skildrer Søren forlovelsen med Regine Olsen (1822-1904), der optræder som Cordelia Wahl. At navnet Cordelia er valgt, skyldes næppe en tilfældighed, for kun et bogstav skiller navnet fra Regines smukke og tiltrækkende søster Cornelia, og hende beundrede Søren. Ja, hvem ved måske mere end det? Søren optræder som Johannes Climacus.

På forsiden af bogen står at læse:

"Det mest charmerende, kyniske og højst beundrede stykke verdenslitteratur skrevet på dansk."

Store ord - efter min mening nok også lidt for store, eller også er det mit intellekt, der ikke er tilstrækkeligt udviklet, det har jo sin pris, kun at have gået i de ”stråtækte.”

Original titelblad fra 1843 >

Bogen er bygget op over Cordelias og Johannes' brevveksling, flest fra Johannes, der bruger brevene i et psykisk spil for at vinde Cordelias tilbedelse. Mest fylder dog Johannes' tanker mellem brevene. Bogen er fyldt med mange latinske udtryk fx:

"Piger på en lille fod står fastere end piger med pedestriske (store hverdagsagtige) fødder."

Den slags udtryk gør det tidskrævende at læse for os, der ej er så stiv udi det latinske, fordi vi så ofte må slå op i ordbøger.

Herefter et af brevene som viser, at hun både forbandede og elskede ham:

Johannes:

"Ikke kalder jeg dig: min, det indser jeg vel, at du aldrig har været, og jeg er hårdt nok straffet for, at denne tanke engang forlystede min sjæl; og dog kalder jeg dig: min; min forfører, min bedrager, min fjende, min morder, min ulykkes ophav, min glædes grav, min usaligheds afgrund. Jeg kalder dig: min, og kalder mig: din, og som det engang smigrede dit øre, der stolt bøjede sig til min tilbedelse, så skal det nu lyde som en forbandelse over dig, en forbandelse i al evighed. Glæd dig ikke til, at det skulle være min hensigt at forfølge dig, eller at væbne mig med en dolk, for at ægge din spot! fly hvorhen du vil, jeg er dog din, drag til verdens yderste grænse, jeg er dog din, elsk hundrede andre, jeg er dog din, ja i dødens time er jeg din. Selv det sprog, jeg fører mod dig, må bevise dig, at jeg er din. Du har formastet dig til at bedrage et menneske således, at du er blevet alt for mig, så jeg vil sætte al min glæde i at være din slavinde, din er jeg, din, din, din forbandelse."

Din Cordelia

"Forførereens Dagbog" er efter min mening det lettest tilgængelige stof i hele Sørensen's omfattende forfatterskab.

Og særlig let kan man vel ikke kalde det. For det er hele tiden et problem, at man aldrig rigtig ved, hvornår det er Søren selv, romanfiguren eller pseudonymet, der taler. Man kan altså ikke uden videre sætte lighedstegn mellem Søren og Johannes, og mellem Regine og Cordelia, selv om der ofte er ligheder. I det hele taget er der mange faldgruber undervejs.

Igen - djævelsk indviklet.

Forfatterskabets hovedværk

Ifølge litteraturhåndbøger er Sørensen's religiøse hovedværk:

"Philosophiske Smuler eller En Smule Philosophi"

af Johannes Climacus, som han udgav 13. juni 1844.

Hans filosofiske hovedværk blev udgivet 27. feb. 1846:

"Afsluttende uvidenskabelig Efterskrift til de Philosophiske Smuler"

af Johannes Climacus. Alene titlerne kan få eventuelle læsere til at flygte langt bort, måske synes enkelte dog, at de er ganske morsomme.

Søren var bestemt ikke den, der satte sit lys under en skæppe:

"Jeg veed meget godt, at jeg i dette Øieblik er det meest begavede Hoved blandt alle Yngre," skrev han i 1843. Og i 1847 skrev han:

"Og derfor vil just engang ikke blot mine skrifter, men netop mit liv, hele maskineriets intrigante hemmelighed, blive studeret og studeret."

Og heri havde manden jo ret, for ellers var denne epistel aldrig blevet født.

Morsomme sentenser

Ikke mindst i *"Forførerens Dagbog"* er der mange interessante og undertiden logiske sentenser. Overraskende er det vel også for de fleste, at Søren ind imellem kunne være ganske morsom. Her en håndfuld forskellige eksempler:

"En ond samvittighed er i stand til at gøre livet interessant."

"Mange er forlovede uden at have en kæreste, mange er ikke forlovede og har en kæreste."

"Hvad forstår dog bønder sig på agurkesalat?"

"En følelse som når man har tandpine, og tænderne bliver for lange i munden."

"Kunne jeg blive jaloux på Cordelia? Død og helvede - ja!"

"Når man nøjagtigt nedskriver alt, hvad man oplever, så er man inden man ved et ord af det, filosof."

"Det ægteskabelige kys er hvor ægtefolk, i mangel af serviet, tørrer hinanden om munden."

"I kærlighedens verden gælder ikke anciennitetsprincippet med hensyn til avancement og befordring."

"Kvinden er mandens drøm, fordi Gud lod en dyb søvn falde over Adam, da han skabte Eva."

"Man kan ikke køre rundt på Sjælland efter et kort over Frankrig."

"Det går til ved et ægteskab som på en auktion, hvor alt sælges i den stand, i hvilken det ved hammerslaget befindes."

"Kære Gud - skaf mig lige halvtreds kroner." "Fanden sku være Gud på den facon."

"Der ere visse Ting som høre med til Livets Ubehageligheder, og som skjøndt ubetydelige kan være kjedelige nok. Dertil regner jeg: Træk, og Røg, og Væggetøi, og Snak."

"Alle vil Udvikling - ingen vil Forandring."

"Det gælder i livet meget om at passe på, når ens stikord kommer."

"Det gælder om at leve i evigheden og dog høre stueuret slå."

"Enten bedrager manden pigen, eller pigen manden."

"Hvis jeg var fader og havde en datter, som blev forført, hende ville jeg ingenlunde opgive; men en søn, som blev journalist, ham ville jeg anse for tabt."

"Således har sommerfuglen aldeles glemt, at den var Kålorm, måske kan den igen glemme, at den var sommerfugl så aldeles, at den kan blive en fisk."

"Jeg taler helst med gamle Fruentimmer, der føre Familievrøvl, dernæst med Afsindige – og tilsidst med meget fornuftige Folk."

"Mennesker har borgerlige frihedsrettigheder, tænk hvis de også brugte dem."

Kvindens skønhed

Som ingen anden har Søren ganske overvældende og eminent beskrevet kvindens skønhed:

"Mit øje kan aldrig blive træt af at haste hen over denne periferiske mangfoldighed, disse den kvindelige skønheds udsprede emanationer. Hvert enkelt punkt har sin lille del og er dog fuldendt i sig, lykkelig, glad, skøn. Hver har sit: Det muntre smil; det skælmske blik; det attråede øje; det hængende hoved; det overgivne sind; det stille vemod; den dybe anen; det varslende tungsind; den jordiske hjemve; de uskriftede rørelser; de vinkende bryn; de spørgende læber; den

hemmelighedsfulde pande; de besnærende lokker; det skjulende øjenhår; den himmelske stolthed; den jordiske blufærdighed; den englelige renhed; den lønlige rødmen; den lette gang; den yndige svæven; den smægtende holdning; den længselsfulde drømmen; de uforklarede sukke; den slanke vækst; de bløde former; den yppige barm; de svulmende hofter; den lille fod; den nydelige hånd. - Hver har sit, og den ene ikke det, den anden har. Når jeg da har set og atter set, betragtet og atter betragtet denne verdens mangfoldighed, når jeg har smilet, sukket, smigret, truet, attrået, fristet, leet, grædt, håbet, frygtet, vundet, tabt - da lukker jeg viften, da samler det adspredte sig i det ene, delene i det hele. Da glæder min sjæl sig, da banker mit hjerte, da opflammes lidenskaben. Denne ene pige, den eneste i hele verden, hun må tilhøre mig, hun må være min. - Lad så Gud beholde himlen, når jeg må beholde hende."

Pseudonymer

Ofte brugte Søren kun sit navn til selve udgivelsen, men pseudonym til forfatterskabet når han ikke selv ville stå inde for synspunkterne, for han elskede at være mystisk. Han brugte en hel labyrint af pseudonymer ni forskellige: Johannes Climacus, Johannes de silentio, Anti-Climacus, Nicolaus Notabene, Frater Taciturnus, Hilarius Bogbinder, Vigilius Haufniensis, Constantin Constantius og Victor Eremita.

Kun til tre titler brugte han alene sit eget navn: "*Opbyggelige Taler*," "*Kjerlighedens Gjerninger*" og "*Øieblikket*."

Han havde sekretær til at renskrive sine manuskripter, så trykkeriet ikke skulle genkende hans fine håndskrift og derved afsløre pseudonymiteten. Selvfølgelig opdagede man ham, men han skrev forvirrende læserbreve i Victor Eremitas navn, og efterfølgende i sit eget navn, hvor han benægtede alt.

Hvad skete der i og omkring Danmark i 1843

- * Kjøbenhavns Tivoli (se 1843) åbnede 15. aug. Initiativtager var journalist og tidsskriftsredaktør Georg Carstensen (1812-1857).
- * På Skamlingsbanken (se 1843) blev den national folkefest for danskheden i Slesvig holdt 18. maj for første gang
- * Den dansk mekaniker C.C. Burmeister startede en maskinfabrik i København, det blev begyndelsen til B & W (se 1843)
- * Toupéen, en erstatning af manglende hårvækst, blev opfundet af den franske frisør af samme navn
- * Den gamle Toldbod i Ringkjøbing blev bygget (se 1843)
- * Danmarks første julekort opleves, otte år før frimærket udkom (se 1851)
- * Der blev givet frit lejde til aflevering af de forbudte destillationsapparater fra landets mange hjemmebryggere. Resultatet bliver 11.000 destillationsapparater, heraf kom de 10.000 fra Jylland. Konklusion - jyderne er et ærligt folk.
- * Den norske komponist og pianist Edvard Hagerup Grieg (se 1843) blev født
- * Folkemindesamler Evald Tang Kristensen (se 1843) blev født

Aktiv som forfatter

Den 7. sept. 1838 udkom: "*Af en endnu Levendes Papirer*," der indeholdt alenlange sætninger. Det hævdes, at kun Søren selv og H.C. Andersen har læst den. H.C. Andersen fordi udgivelsen også indeholdt en lang kritik af hans roman: "*Kun en Spillemand*," der udkom i 1837.

En sentimental og dårlig roman sagde Søren. Naturligvis skulle H.C. Andersen svare igen, det gjorde han i en vaudeville, hvor Søren optrådte forklædt som en naragtig filosofisk frisør. De to genier var i evig konkurrence, søgte konstant efter hinandens svagheder.

Efter udgivelsen af "*Enten-Eller*" i 1843 var Søren utrolig aktiv med sine skrivelser.

Den 16. maj 1843 udkom en lille bog på 52 sider: "*To Opbyggelige Taler*" til en pris af 32 skilling. De "*Opbyggelige Taler*" er på det nærmeste at betragte som prædikener. Den 16. okt. 1843 udkom: "*Gjentagelsen - Et Forsøg i den eksperimenterende Psychologi*" af Constantin Constantius, prisen var 5 mark og 80 skilling.

I samme periode skulle Søren aflægge prøve i homiletik, kunsten at kunne prædike, det skete lørdag 24. feb. 1844 i Trinitatis Kirke, der er bygget sammen med Rundetårn (se 1637). Her opnåede han karakteren laudabilis, der på dansk betyder - rosværdig første karakter.

Den 12. juni 1844 udkom: "*Tre Opbyggelige Taler*" 70 sider for 3 mark og 48 skilling. "*Begrebet Angest*" på 192 sider med pseudonymet Vigilius Haufniensis blev 17. juni 1844 tilbudt i Adresseavisen for en rund rigsdaler. Søren dedicerede værket til sit forbillede Poul Martin Møller, der boede få huse fra Søren i Nytorv 17. En anden person Søren beundrede var Wolfgang Amadeus Mozart, specielt operaen: "*Don Juan*" var han meget betaget af.

Mindst ti år før sin debut 1843 havde Søren nedskrevet mange tanker, stemninger og iagttagelser, dem kaldte han for: "*Øvelse bag Coulisserne*."

Om "*Frygt og Bæven*," der udkom 16. okt. 1843 under pseudonymet Johannes de silentio, noterede Søren: "*O, naar jeg engang er død – alene Frygt og Bæven vil være nok til et udødeligt Forfatter-Navn. Da vil den blive læst, ogsaa oversat i fremmede Sprog. Man vil næsten gyse for den frygtelige Pathos, der er i den Bog.*" Den 30. april 1845 udkom: "*Stadier paa Livets Vei*," udgivet af Hilarius Bogbinder. "*Kjerlighedens Gjærninger*" blev udgivet 29. sept. 1847. Det er en beskrivelse om næstekærligheden som den sande kærlighed samt dens negative fænomener som mistro, misundelse, hovmod og dømmesyge. Det gælder også for: "*Christelige taler*" udgivet 26. april 1848 var trykt i et oplag på 200, ved Søren's død lå endnu 100 usolgte eksemplarer tilbage. Den 14. maj. 1849 blev følgende to udgivet: "*Tre gudelige Taler*" og "*Lilien paa Marken og Fuglen under Himlen*." Den 30. juli 1849 udkom: "*Sygdommen til Døden*" af Anti-Climacus, og 13. nov. 1849 udkom: "*Ypperstepræsten*," "*Tolderen*" og "*Synderinden*," tre taler til fredagens altergang.

Utrolig mange avisartikler kom der også fra Søren's pen, ikke mindst i hans dødsår.

"Øieblikket"

Søren udgav i 1855 bladet "*Øieblikket*," det skete for egen regning. Første nummer udkom 26. maj 1855, her advarede han læserne om, at dette ikke ville blive let læsning. Heri havde han ganske ret. En stor del af stoffet omhandlede: "*Christendommens religiøse Tilstand*."

"*Øieblikket*" blev trykt i 1.000 eksemplarer. Med bladet fulgte en indbydelse til at skrive i bladet. Tidligere havde han skrevet 22 artikler i "*Fædrelandet*" (se 1834), men han følte, han måtte have

sit eget blad. *"Øieblikket"* blev voldsomt og vittigt domineret af kampen mod kirken som institution og mod den officielle kristendom.

"Kristendommen er afskaffet i takt med sin udbredelse, hvilket kirkens øverste autoriteter i redelighedens navn burde vedgå."

I det niende og sidste nummer af *"Øieblikket"* 25. sept. skrev Søren: *"Kløgtig som Menneske-Slægten er, har den afluret Tilværelsen dens Hemmelighed, er kommet under Veir med, at hvis man vil have Livet gjort let (og det er just det man vil have), da er dette nemt gjort; man behøver blot mere og mere at ubetydeliggjøre sig selv, det at være Menneske: saa bliver Livet lettere og lettere. Vær Piat – og Du skal see, alle Vanskeligheder forsvinde!"*

I kladden til det sidste nummer stod:

"Der lever kun eet eneste Menneske, som har Forudsætninger til at kunne levere en virkelig Kritik over min Arbeiden: det er mig selv."

Men dette særdeles selvbevidste udsagn kom dog ikke med i den trykte udgave.

Det tiende nummer af *"Øieblikket"* var klar, men kom aldrig i trykken. Under sin enmandsrevolution faldt Søren 28. sept. 1855 bevidstløs om på gaden, blev bragt til Frederiks Hospital og kom aldrig igen på fode.

Boghandler Reitzel

Langt de fleste af Sørens bøger blev trykt hos Boghandler Reitzel. De første bogudgivelser blev trykt i omkring 500 eksemplarer hver. Af opgørelsen ses, at kun *"Enten-Eller"* blev udsolgt. Af de øvrige titler er restlageret mellem 100 og helt op mod 400 eksemplarer. I grelleste tilfælde er der trykt 525 eksemplarer, solgt 131 og dermed er restlageret på 394.

Det hænder, der dukker nogle af de gamle eksemplarer op på bogauktioner, de bliver solgt til høje priser.

Med årstallet 1845 dukkede pludselig en bog op: *"Atten Opbyggelige Taler,"* den annonceres fra Reitzels Boglade 29. maj til 3 rigsbankdaler. Bogen passer ikke rigtig ind i Sørens notater, derfor formodes det, at Reitzel har haft et stort restlager, af de mange udgivelser med to, tre og fire *"Opbyggelige Taler."* Han har formentlig samlet, så tallet atten kom til at passe, pillet de gamle omslag af hæfterne og sat et nye omslag på med teksten: *"Atten Opbyggelige Taler,"* og dermed håbet at få udsolgt. Et af disse eksemplarer blev i 2002 solgt på Bruun Rasmussens bogauktion for 5.000 kr.

Anmeldere

"Det er de kunstforstandige, der strider, og de som ikke forstår sig på kunst, der bedømmer det." Sådan skrev Søren om anmelderne. En af dem var professor Johan Ludvig Heiberg, som Søren oprindeligt beundrede som æstetiker, men hans almindelige modvilje mod anmeldere gjorde, at han, efter at Heiberg havde anmeldt *"Enten-Eller"* på en temmelig overfladisk måde som en ubehagelig, taktløs spadseregang, ofte søgte hævn ved at latterliggøre hele Heibergs virksomhed.

Prisniveau 1850

På intet tidspunkt har Sørens skrivelser kunnet dække hans luksuriøse og herskabelige udgifter til livets ophold. Udgifter til papir og trykning tog sin part, og lønudgifter til Sørens Secretair Hr. Christensen og korrekturlæser J.F. Giødward var også betydelige. Gennem sytten år forfattede Søren bøger, indtægterne herfor har i snit beløbet sig hen imod 200 rigsdaler pr. udgivelse.

Meget flot for det svarer nogenlunde til, hvad en håndværker tjente på et helt år.

Med til historien hører dog, at ikke så sjældent betalte Søren selv for udgivelsen. Måske har det været i situationer, hvor Reitzels Boglade, eller andre udgivere, ikke har troet på økonomi i udgivelsen. Men for Søren var det af stor vigtighed, at det han skrev, hver gang kom på gaden, for han ville for alt i verden ikke glemmes, men hele tiden *"være på."* Og da han, i hvert fald på et tidspunkt, havde *"oceaner"* af penge på kontoen, er det ikke usandsynligt, at han selv pungede ud, og at også dette har været medvirkende til, at kontoen efterhånden blev meget *"slank."*

Sørens fortjeneste på samtlige udgivelser, såvel dem der blev solgt med honorar gennem boglader, og dem der blev solgt i kommission, menes at være 4.834 rigsdaler. Sammenlignet med datidens priser et anseligt beløb.

En fuldmægtig ved toldinspektoratet fik 600 rigsdaler i årsløn

En landsbypræst fik 400 rigsdaler i årsløn

En håndværkssvend fik 200 rigsdaler om året, men det var med fri kost og logi

En pige i huset fik 30 rigsdaler om året, samt fri kost og logi

Et par nye sko kostede 3 rigsdaler

Ved fornuftig levevis kunne en familie forsørges for 400 rigsdaler om året

Fortsat overforbrug

Problemet for Søren var ikke manglende indtægt, for som det ses af det foregående, var hans indtægt langt, langt større end tilsvarende studerte folk. Men han havde ikke styr på sit privatforbrug, der var megastort - 2.600 rigsdaler årligt, svarende til seks års indtægter for en præst. Og Søren lærte aldrig at skrue ned for sit private forbrug.

I hans efterladenskaber fandtes mange og store regninger fra Boghandler Reitzel, bogbinder, hattenmager, silke- og klædekræmmer Agerskov og Schmidt, skrædder C.M. Künitzer, skomager Sølvborg for specielt fjedrende korkindlæg, håndværkere, barber F.W. Ahlstrand, store udgifter til hyrevogne samt 15 kvitteringer fra forskellige foreninger, selskaber og klubber.

En af de foreninger Søren var medlem i, var Kunstforeningen formedels to sølvrigsdaler om året. Her blev han i 1850 medlem nr. 201. Medlemmerne deltog automatisk i lodtrækning om kunst, og her ses, at Søren vandt et billede.

Af de gamle papirer ses også en anden side af Søren, at han var gavmild overfor de fattige og nødlidende. Her et eksempel:

"Engang gik han langs med den nu overdækkede Ladegårdsåen, da han hørte nogle af Fattiglemmerne som fejede Gade. I en pause drøftede de, hvad lykke ville være. "Jo," sagde en af dem, "hvis nu en Engel drattede ned fra Himlen og gav mig en Blaa"(en rigsbankseddel). Den kunne Søren ikke modstå; han trådte nærmere, tog sin Tegnebog frem, fiskede Sedlen frem - en lille formue for den fattige mand - tog højtideligt sin Hat af. Og gik sin vej.

Af tjener Anders førte regnskabsbog ses, at alene i 1847 blev der uddelt 271 almisser, de beløb sig samlet til 31 rigsdaler, 2 mark og 4 skilling.

Uforstået og forfulgt

Søren følte sig uforstået og forfulgt - oplevede sig selv som martyr. Han førte mange samtaler med Gud ved sin skrivepult, måske fordi ingen jordiske mennesker forstod ham. Derfor var han et meget ensomt menneske. Han er blevet benævnt som en dårlig ven. Og mange venner havde han da heller ikke, men han elskede spadsereture i byen med fx Emil Aarestrup (se 1800). De der

bedst huskes af hans venner er Hans Brøchner (1820-75), der senere blev filosof og professor ved Københavns Universitet, og pastor Emil Boesen som var hans eneste virkelig fortrolige ven.

Søren var en ondsksfuld antisemit, men en snu forretningsmand. Han mente, han skulle dø som 33-årig i 1846, netop den alder Jesus (se 4 fvt.) efter hans mening havde, da han blev korsfæstet, en alder der for øvrigt er stor usikkerhed omkring. Søren fik ikke ret i sin forudsigelse. Herover blev han så overrasket, at da han fyldte 34, så han efter i kirkebogen, om hans fødselsår nu også var rigtig.

Søren havde en dualistisk tankegang, en slags gardering af sine meninger. *"Enten styrter man sig ud i vild adspredelse, eller også bliver man religiøs."* Hvad der kan sammenlignes med det uforpligtende valg mod det forpligtende valg. Også i titler på hans værker, ser vi undertiden den dualistiske tanke. *"Enten-Eller"* og *"Skyldig - ikke skyldig."*

Sørens psykologiske grundlag var, at al menneskelig erkendelse bygger på det subjektive, dvs. på den personlige opfattelse. Han udviklede en aristokratisk foragt for samtiden. Allermest for kirken og præsterne:

"Kun præster forstår at leve af ingenting, fordi de får løn for at forkynde kristendommen, som ikke findes, og dermed får de løn for ingenting."

Om biskop Jakob Peter Mynster, der af biskop Hans Lassen Martensen var blevet betegnet som et sandhedsvidne ved sin forkyndelse af kristendommen, sagde Søren: *"Det er lige så latterligt som at tale om en jomfru med en stor børneflokk."* Megen respekt havde Søren ikke for biskop Mynsters *"dåsepræk,"* som han kaldte forloren og karakterløs. Han udtalte, at han ville ønske, der fandtes en slags spilledåse, der kunne trækkes op og levere en prædiken, den kunne nemt passes af graveren.

"Thi spøgen kan jeg aldrig glemme, end ikke når jeg taler om mit livs største afgørelser," sagde Søren, og spøgen lurer ofte i hans skrifter, ikke mindst dette grundtræk gør læsning af hans værker til en særegen oplevelse. Han har en stærkt varierende stil, er mere jordnær i valg af eksempler end nogen anden filosof, samt mere drastisk og mere munter.

Flere gange fik Søren brev fra kvinder, der beundrede hans skrivelser og prædikener. Her ser du et morsomt uddrag af et af brevene:

"Det giver glæde at læse Deres skrifter, hvis det bliver for indviklet, lægger jeg bogen til side og stopper jeg en strømpe."

Noget værre sludder

Ind imellem skrev Søren også noget værre sludder, han har formentlig ikke været god til at kassere. Her et par eksempler:

"Et Middel for at sikre sig mod, at Eens Uhr bliver stiaalet; man lade sit Nakkehaar voxte flætter det i to Pidske omkring Halsen og anbringer Uhret deri."

"Derfor holder jeg saa meget mere af Efteraaret end af Foraaret, fordi om Efteraaret seer man paa Himlen – om Foraaret paa Jorden."

"Død og Helvede, jeg kan abstrahere fra Alt men ikke fra mig selv; jeg kan ikke engang glemme mig selv, naar jeg sover."

Diskuterede med sig selv

Når Sørens udgivelser blev diskuteret i tidens presse, var det ikke sjældent under et pseudonym, hvor det var Søren selv, der gik ind og tog del i diskussionen. På den måde kom

han i spotlight, hvad der passede ham rigtig godt, og han kunne dermed til en vis grad styre diskussionens udvikling, så han kom til at stå i et gunstigt lys.

Endnu flere og tankevækkende sentenser

Hvor end du læser i Søren's mange værker, så dukker der interessante, overraskende, morsomme, og logiske bemærkninger eller udtryk frem i teksten, så du uvilkårlig må stoppe op og tænke, hov hvad var nu det, fx sagde han, at ordet stjæle betyder tilegne. Her en lang række tankevækkende eksempler på sentenser - men tag dig god tid til hver enkelt:

"Gift Dig, Du vil fortryde det; gift dig ikke, Du vil også fortryde det."

"Jeg taler helst med Børn! Thi om dem tør man dog haabe, at de kan blive Fornuft-Væsener, men de, der ere blevne det – Herre Jemini!"

"Et menneske er intet værd som en del af en mængde, et menneske har kun værdi som sig selv."

"Hadet er kærligheden, der er mislykkedes."

"Menneskene vil hellere lide alt, end tilstå at de har uret."

"Man kan sige nej eller ja til sit liv, men ikke en gang for alle, så længe et menneske er til, er hvert øjeblik afgørelsens øjeblik."

"Ingen er så sikre på at beholde fortovet som et offentligt fruentimmer."

"I Oldtiden blev den Konge, der skjønnest besang den afdøde; i vor Tid burde Den være Konge, der sagde den bedste Vittighed, Den Kronprinds, der gav Anledning til, at den bedste Vittighed blev sagt."

"Ægtefolk lover hinanden kærlighed for evig. Det var bedre om man lovede til påske eller til majdag."

"Venskab er farlig - ægteskab endnu mere farlig."

"Livet er blevet mig en besk drik, og dog skal den indtages som dråber, langsomt tællende."

"Glæde er noget der bliver foræret, glæden kan man ikke få magt over."

"En Prædiken forudsætter en præst; den cristelige Tale kan være et almindeligt Menneske."

"Kærligheden skjuler en mangfoldighed af synder."

"Loven skriver i sten, kærligheden skriver i sand."

"At vove er at miste fodfæste et kort øjeblik, ikke at vove er at miste livet."

"Livets Udvikling er en besynderlig Tilbagegang; Barnet bryder sit Hoved med at forstaae de vanskelige Ting, den Ældre kan netop ikke forstaae de allersimpleste."

"Ak, lykkens dør den går ikke indad, så er man ved at storme løs på den kan trykke den op; men den går udefter, og man har derfor intet at gøre."

"Af alle latterlige Ting forekommer det mig at være det allerlatterligste at have travlt i Verden. Hvad udrette de vel, disse travle Hastværkere? Gaaer det dem ikke, som det gik hiin Kone, der i Befippelse over, at der var Ildløs i Huset, reddede Ildtangen? Hvad mere redde de vel ud af Livets store Ildebrand?"

"Ak, af alle Fjender er maaskee Vanen den lumskeste, og frem for Alt er den lumsk nok til aldrig at lade sig blive seet, thi Den, der saae Vanen, han er frelst fra Vanen."

"De fleste mennesker haste så stærkt efter nydelsen, at de haste den forbi."

"Den mand er altid lykkelig i elskov, der får en pige, som netop er beregnet på at udvikle ham."

"Der ligger noget såre dybsindigt i, hvad der fortælles om Venusbjerget, at den, der gik derind, ikke kunne finde vejen tilbage. Det vanskelige er altid at finde vejen tilbage fra lysten."

"Det er dog den skønneste Tid Forelskelsens første Periode, når man ved enhver Sammenkomst, ethvert Øiekast henter noget Nyt hjem at glæde sig over."

"Det store er ikke at være enten det ene eller det andet - men at være sig selv - og det formår hvert eneste menneske, hvis det vil."

"Glem ikke at elske dig selv."

"Hvad er lykken? Et spøgelse som først er, når det har været."

"Ingen vender tilbage fra de døde, ingen er gået uden grædende ind i verden. Ingen spørger én, når man vil ind, ingen når man vil ud."

"Ironien er en pil i mig; Trækkes den ud, dør jeg."

"Lediggang som saadan er ingenlunde Roden til alt Ondt, tværtimod, den er et sandt guddommeligt Liv, naar man ikke keder sig."

"Man skal staa inde for sine Tilbøjeligheder, Holdninger og Meninger, Fortrin og Fejl, og ikke lade de Andre vælge for sig og afgøre, om Ens Liv skal lykkes eller mislykkes. Man skal blive sit eget Livs ansvarshavende Redaktør."

"Smerten, der følger med Tilstaaelsen, vil være som et bittert Lægemiddel, der vil helbrede."

"Min gode vismand! Gak til myren og bliv viis, og lær af en pige at få tiden til at gå; thi deri er hun en sand virtuos."

"Uden lidenskab ingen digter, og uden lidenskab ingen poesi."

"Mennesket er et guddommeligt eksperiment af støv og ånd."

"Vanen er tidens kræft."

"Det er utroligt, hvad et menneske kan udholde, blot det føler, at der er en mening med modgangen eller lidelsen."

"Elskov elsker uendelighed, elskov frygter grænser."

"En mand blev ikke digter ved den pige, han fik, men ved den pige han ikke fik."

"Det Ulykkelige ligger ikke i, at de Elskende ikke kunne faae hinanden, men i at de ikke kunne forstaae hinanden."

"Det er en evig krig at bevare freden i ægteskabet."

Og mange, mange andre.

Litteratur om Søren

Utallige er de danskere, der har beriget litteraturen med betragtninger, tanker og biografier om Søren. Her kun nævnt en lille håndfuld, men væsentlige navne:

Jørgen Bukdahl (se 1896) højskolemand fra Askov	Joakim Garff	Rasmus Nielsen
Niels Jørgen Cappelørn	Peter Thielst	Peter Tudvad
Harald von Mendelssohn	Sørine Gotfredsen	Stig Dalager

Mange andre steder i litteraturen støder man på Søren, fx i Kaj Munks *"Ordet"*, hvor Johannes har fået sin sindslidelse, fordi han læste Søren Kierkegaard.

Sørens værker er oversat til alverdens sprog og har haft vidtrækkende indflydelse på digtere og tænkere over den ganske Jord. Der er mange, der alene for at kunne læse Søren, har lært det danske sprog. Det er dog først efter Første Verdenskrig, han internationalt er blevet berømt.

Søren er, næst efter H.C. Andersen, den mest berømte og læste dansker. Disse to genier mødtes aldrig en gensidig jalousi og misundelse har sikkert stået i vejen for et venskab mellem de to, der samtidig begge var egoister om nogen. De opfattede begge modparten som en "styg" konkurrent. For de bejlede begge til førstepladsen i det danske kulturliv.

Søren forsøgte i publikationer at latterliggøre H.C. Andersen, fx skrev han, at H.C. Andersens eventyr ikke var for folk med sut i munden. Noget han faktisk har ganske ret i. Dette til trods deltog H.C. Andersen i Søren Aabye Kierkegaards begravelse.

"At rejse er at leve," sagde H.C. Andersen, der sammenlagt opholdt sig 10 år udenfor fædrelandets grænser.

"At skrive er at leve," sagde Søren. H.C. Andersen er bedre til at: "*Fare afsted i en Diligence og beseje Europa, end til at skue ind i Hjertets Historie.*"

Undertiden er der dukket sensationelle oplysninger op. Harald von Mendelssohn, der gennem mange år har boet i Danmark, skrev i 1995 en biografi om Søren. Heri påstår han, at den ikke særlig sympatiske, men særdeles velhavende Søren levede i lediggang, hvad jeg ikke kan være uenig i. Søren beskæftigede sig kun med at provokere borgerskabet indenfor Voldene. Sørens mange bordelbesøg gav ham en efterfølgende uhelbredelig syfilis, der var årsagen til bruddet med Regine. Far Michael får også et åg med på sin vej, Harald von Mendelssohn kommer med en meget grov beskyldning, nemlig at Michael Pedersen Kierkegaard myrdede sin kone.

Nej, Søren ham bliver man bestemt aldrig færdig med.

Daguerreotypere

I modsætning til mange af sine samtidige lod Søren sig aldrig fotografere, eller daguerreotypere, som det dengang hed, hvor billedet blev fremstillet på en forsølvet kobberplade. Det første fotoatelier blev indrettet 1842 i Bredgade i København af den wienerske portrætmaler Joseph Weninger. Her kunne man formedelst otte rigsdaler lade sig forevige, det tog 15 sekunder. Det må bestemt have været de 15 sekunder, der har holdt Søren tilbage, for otte rigsdaler regnede han ikke for noget som helst. Ærgerligt, at vi ikke har et fotografi af Søren. Til gengæld er der et væld af tegninger. Nogle får skyld for at være temmelig idealiseret, mens andre er de rene karikaturtegninger. En søn af Søren's fars fætter Niels Christian Kierkegaard (1806-82) har tegnet flere følsomme portrætter af sin senere så berømte fætter.

"Corsaren"

Datidens populære illustrerede ugeblad var "*Corsaren*," (se 1840) svarende nogenlunde til nutidens "*Se og Hør*." "*Corsaren*" indeholdt politiske artikler, hvor modstanderne blev latterliggjort med satiriske bidrag og ditto tegninger. Bladet blev udgivet fra 1840 af Meir Aron Goldschmidt (se 1819), som Søren havde truffet hos familien Rørdam. Søren kom for skade 27. dec. 1845 at beklage overfor Goldschmidt:

"Gid jeg nu blot snart maatte komme i Corsaren."

Det udnyttede Goldschmidt, Søren kom i "*Corsaren*," og så startede komikken med latterliggørelse af Søren. Flere af de karikaturtegninger, vi i dag kender så godt, stammer fra "*Corsaren*." Og Søren var et oplagt og taknemmeligt emne for karikaturtegnere, en krop med fysiske skavanker, skrutrygget, svajrygget, skævrygget, påfaldende tynde ben og uregelmæssig gang. Tøjet gjorde det ikke bedre, stor hat, stumpet frakke og bukseben, der ikke var lige lange.

Polemikken med Søren udviklede sig i en sådan grad, at Søren blev meget krænknet:

"Corsaren et Satans Blad."

Trods salgsmæssig succes mistede Goldschmidt lysten til at fortsætte bladet, som han solgte, Sørens kritik gik ham på.

Dønningerne fra *"Corsaren"* gjorde Søren endnu mere kendt, så kendt at han:

"Gider ikke tage hatten af for nogen."

Klæstrups karikaturtegningen af Søren med de uens bukseben gjorde, at Sørens skrædder i Vimmelskaftet blev så utilfreds, at han overfor Søren nævnte, at han skulle være den sidste til at beklage, hvis Søren fandt sig en ny skrædder.

Han frygtede, at de uens bukseben ville skade hans omdømme som skrædder.

Karikaturtegninger fra bl.a. "Corsaren."

Tegnet i 1854 af
H.P. Hansens

Tegnet i 1845 af
Peter Klæstrup

Tegnet i 1838 af fætteren
Niels Christian Kierkegaard

Tegnet i 1870 af
Wilhelm Marstrand

Audiens

Søndag den 3. okt. 1847 var Søren i audiens hos den velbegavede Kong Christian VIII, der var så kvik i replikken. Besøget foregik på Sorgenfri (se 1705). Det var faktisk tredje gang kongen inviterede denne sin meget specielle borger. Søren var ikke begejstret for besøget, han prøvede at undslå sig med at være syg, men kongen insisterede, så Søren mødte op. Også Dronning Caroline Amalie kom frem for at hilse på Søren, hun berettede, at hun havde læst *"Enten-Eller,"* selv om det faldt hende svært, hvad Søren ikke var begejstret for at høre. Søren forærede kongeparret et eksemplar af *"Kjerlighedens Gjerninger."* Her som altid var Søren kejtet i sin optræden, bukkede på de forkerte tidspunkter og så var der de ikke lige lange bukseben.

Livretter

På listen over livretter havde Søren flere menuer: And i karry, sprængt and, gås gerne med spinat, due, laks, lam og bouillon.

En kontrabog fra 6. april 1847 til 21. april 1848 viser, at Magister Kierkegaard hos Madam Andersen alene i nov. 1847 fik andesteg fire gange, sprængt lam fire gange, laks to gange og

adskillige andre retter. Derudover bouillon to gange næsten daglig. Søren brugte enorme summer på sin mad:

"Leven kostede ham forbausende Summer," udtalte hans sekretær Israel Levin.

Ganske rigtigt for regningen til Madam Andersen beløb sig til næsten 300 rigsdaler for et år, og det var foruden drikkevarer og mindre småretter.

Om samme Israel Levin kan læses, at han var filolog, litterat, oversætter, udgiver, kværlant, solderist, kvindehader og derudover Søren's sekretær. Israel Levin efterlod ved sin død en samling på ca. 150.000 sedler med forarbejde til – *"Ordbog over det danske Sprog."*

Kolera

I 1853 opstod en voldsom koleraepidemi i Danmark. Første tilfælde konstateredes i København 11. juni, vedkommende døde 15. juni. Alene i København blev der af byens næsten 200.000 indbyggere registreret 7.219 tilfælde af kolera, heraf døde 4.737, heriblandt maleren C.W. Eckersberg (se 1783). Årsag til epidemien var de ekstremt dårlige hygiejniske forhold, specielt i København, hvor alt affald fra mennesker og dyr blev smidt ud på gaden. Så København var ikke et sted for sarte sjæle. Epidemien aftrappede sidst på året.

Store dele af de velbjergede københavnere, herunder også præsterne, valgte i denne smittefarlige periode at holde ferie i provinsen. Det bevirkede, forståeligt nok, at de syge og døende følte sig svigtet.

En flittig skribent

En uhyre flittig skribent var Søren, som tidligere nævnt ca. 20.000 bogsider tæller hans forfatterskab, til trods for sit korte 42-årige liv. Omfanget af hans enorme produktion kan i Danmark kun sammenlignes med N.F.S. Grundtvigs, dybden i Søren's skrifter tør jeg slet ikke vove mig ud på at sammenligne. Jeg skal nok vare mig for at kalde mig ekspert, har faktisk kun kigget gennem en lille sprække i fløjddøren til Søren's mægtige aula.

Let at læse er Søren ingenlunde, noget er djævelsk indviklet, han sagde selv:

"Der er mange, der vil gøre alting let, jeg har sat mig den opgave at gøre det vanskeligt,"

og det er faktisk lykkedes ham meget godt. Det har utvivlsomt medført, at mange af os normale læsere hurtigt har opgivet at følge med i hans komplicerede tankeverden. Hans knudrede sprog kan forekomme utilnærmelig som en stenet ørken.

Måske er det uforsvarligt, som jeg har gjort, at pille små og iøjnefaldende mosaikker ud af Søren's vældige tankebygning og præsentere dem uden egentlig sammenhæng, men hans skrifter er bestemt heller ikke sammenhængende, nærmest sammensat af brudstykker fra tilværelsen. Som om han løbende har gjort notater af meget skiftende indfald i sin lommebog, og dernæst præsenteret dem som de stod.

Af de 20.000 bogsider fra Søren's hånd blev hans sidste notat skrevet 25. sept. 1855:

"Thi han tror ikke sig selv, men han tror Gud."

Svigtede helbred

Helbredet begyndte at svigte Søren, eller var han måske bare en hypokonder, han led i hvert fald aldrig i stilhed. Ofte omtalte han sine lidelser af forskellige sygdomme såsom ildebefindende, hovedpine, svimmelhed, søvnløshed, synsforstyrrelse, spændinger, vandladningsproblemer,

maveonde, forstoppelse, hæmoroïder, spytter blod og benene lystre mig ikke. Det er også blevet antydnet, at han har haft epilepsi, hvad der dog aldrig er blevet bevist. Han hævdede, at der var et misforhold mellem hans sjæl og hans legeme, kroppen levede ikke op til ånden. Man kan måske sige, - kristendommen sled ham op.

Søren indlægges

Den 28. sept. 1855 faldt Søren om på gaden. Han var mager, næsten kun skind og ben og tilmed syg. En vogn blev tilkaldt og kørte ham til sit hjem. Fire dage senere 2. okt. 1855 blev han bragt til Det Kongelige Frederiks Hospital i Bredgade (se 1757), den bygning der siden 1926 har huset Kunstindustrimuseet (se 1895). Hospitalets overlæge var Seligmann Trier, reservelæge Emun Silfverbergs indskrev Søren i journalen, der findes på Landsarkivet. Her står blandt meget andet:

"Søren har udtalt, at hans død er nødvendig for den sag, han har anvendt hele sin aandskraft paa at løse. Han bad om at blive visiteret."

Ironisk nok blev han indlagt på Mynsters gang værelse 5, netop det værelse der i sin tid tjente som børneværelse for overlægens to stedsønner Ole Hieronymus og Søren's "gode ven" Jakob Peter Mynster.

Søren blev omhyggeligt plejet af vågekoner og deres overordnede foregangskvinden Ilia Fibiger, der jævnligt tilså Søren, sendte ham blomster og udtrykte sin begejstring for hans skrifter.

Søren ordineres "*1/2 Flaske bayersk Øl*," men den frabad han sig dagen efter grundet "*religiøse Meninger*," som der står i sygejournalen, der stadig findes, men som ikke stiller en sikker diagnose. Forskellige andre oplysninger står i hospitalets papirer. Der omtales en paralyse (lammelse), der begyndte i benene og efterhånden bredte sig til hele kroppen. Vi skal her erindre om, at dengang var temperaturmåling endnu ukendt, et termometer vandt først indpas fra 1868. Sin sygdom til trods havde Søren åbenbart tanker for det materielle:

"Jeg er finansielt ruineret og har nu intet, kun til at blive begravet for,"

udtaler han her på sit dødsleje.

Uddrag fra Frederiks Hospitals journaler 1855, forløbet af Søren's sidste dage:

Den 12. okt. I stedet for øl får han te, brygget på kløvergræs fibre, kamilleblomster og blomster fra guldblomme. Søren vedbliver at paastaae sin nære Død.

Den 14. okt. Søren får besøg af sin hypokondriske svoger Christian Lund med børnene Sophie og Troels Frederik.

Den 16. okt. Urinen afgang fortsat ufrivilligt og hyppigt. Forstoppelsen er nu på tredje døgn.

Den 18. okt. Søren er meget svag, hovedet hænger på brystet, hænderne ryster, blunder imellem, vækkes af hoste.

Den 19. okt. Søren afviser sin bror Peter Christians besøg

Den 20. okt. Søren siger, han nærmer sig døds kampen

Den 23. okt. Søren afviser igen sin bror Peter Christians besøg

Den 25. okt. Søren får sprøjtet sæbevand ind i endetarmen. Virkningen udebliver ikke, skønt Søren mener, resultatet skyldes to spiste pærer. Ryster over hele kroppen.

Den 26. okt. Næsten daglig har Søren haft besøg af venen Emil Boesen, men 26. okt. rejser han igen hjem til Horsens for at passe sit præsteembede.

Den sidste tid lå Søren hen uden ord. Fik liggesår, våde omslag og dagligt skiftet sengetøj

Den 9. nov. Søren lå hen i en døs, talte ikke, spiste ikke, urin og ekskrementer afgik

ukontrollabelt, pulsen var 130, uregelmæssig og ansigtet var trukket skævt.
Den 11. nov. Vores verdensberømte landsmand Søren Aabye Kierkegaard døde kl. 21 –
"af længsel efter evigheden" - kun 42 år gammel. Dødsattesten lød: Udslidthed.

Besøg på hospitalet

På sit dødsleje havde Søren afvist besøg af sin bror Peter Christian Kierkegaard både den 19. og 23. okt. Peter Christian var netop draget til København for om mulig at komme til en forsoning med sin bror. Søren holdt imidlertid fast ved sin afvisning med den begrundelse, at broren var præst, så Peter Christian måtte nøjes med at holde en tale i Vor Frue Kirke ved begravelsen. Sørens nevø historikeren Troels Lund fortæller efter et besøg på hospitalet:

"Da jeg rakte ham Haanden, havde de andre allerede vendt sig mod Døren, saa at vi var som ene. Han tog min Haand i begge sine - hvor var de smaa, magre og gennemsigtigt hvide - og sagde kun: "Tak fordi Du kom til mig, Troels! Og lev nu vel!" Men disse naturlige Ord ledsagedes af et Blik, som jeg aldrig siden har seet Mage til. Det straaede af en ophøjet, forklaret, salig Glans, saa det syntes mig at gøre hele Stuen lys. Alt var samlet i disse Øjnes Lysvæld: Inderlig Kærlighed, saligt opløst Vemod, gennemskuende Klarhed og et spøgende Smil. For mig var det som en himmelsk Aabenbaring, en Udstrømning fra Sjæl til Sjæl, en Velsignelse, der gød nyt Mod, Kraft og Forpligtelse i mig."

Efter eget ønske blev Søren ikke obduceret, selv om videnskaben meget gerne ville have undersøgt denne lille mand med den store og specielle hjerne.

De følgende dage kunne læses mindre og større nekrologer i dagbladene. Danmarks største religiøse forfatter *"Kirkestormeren"* var ikke mere blandt de levende, men levende skulle han fortsat være gennem sine skrifter. Men ingen havde ved Sørens død fornemmelsen af, at han skulle blive så berømt, som han blev.

Arv

Hvorfor ønskede Søren, at Regine skulle arve, hvad der måtte blive fra hans bo?

Kunne det mon tænkes, at den virkelige grund til Sørens død var ulykkelig kærlighed til Regine?

Regines reaktion

Da Regine læste om Sørens død, blev hun smerteligt overrumplet, fordi hun altid havde tænkt sig, at der ville komme en dag, hvor de som ældre kunne tale ud med hinanden. Hun skrev i et brev til nevøen Hans Henrik Lund: - *Den kom derfor desto mere uventet over mig og fyldte mig ikke alene med Sorg men med Bestyrtelse, som om jeg just ved denne Opsættelse havde begaaet en stor uret imod ham. - Men efter hans Død har det stillet sig for mig, som om det var en Pligt jeg af Feighed forsømte, en Pligt ikke alene mod ham, men mod Gud, hvem han ofrede mig, hvad enten dette nu skete af en medfødt Tilbøjelighed til Selvplageri (en Tvivl han selv havde), eller, som jeg antager, at Tiden og hans Virkes Resultater viser, af et højere Kald fra Gud.*

Begravelsen

Sørens død og begravelse blev et stort kapitel helt for sig. Det borgerlige København så Søren som en skandalejournalist og afskyelig person, var bestemt ikke tilfreds med, at han skulle bisættes fra Vor Frue Kirke - landets fornemste kirke. Måske ikke helt uforståeligt, al den stund han netop havde kritiseret kirken så voldsomt. Han havde sammenlignet kirken med et rederi, der

udskiber folk til evigheden og kun undgår reklamationer, fordi der aldrig indløber nogen efterretninger fra de udskibede. Tilmed havde han kaldt præsterne for medløbere, kannibaler, kjoleklædte abekatte og nathuer. Aldrig før eller siden er præstestanden blevet udsat for en så systematisk forfølgelse, hvor beskyldningerne haglede ned over:

"Det geistlige Plattenslagerlaug."

Sjællands biskop, professor ved Københavns Universitet og fra 16. maj 1845 hofprædikant Hans Lassen Martensen, var forarget, Søren burde ikke have en kristen begravelse eller ligge i indviet jord. Han kaldte det taktløst af familien, men var godt klar over, at Søren var blevet en så kendt person, at hans begravelse ikke kunne foregå i stilhed. Men Martensen holdt sig klogelig hjemme i bispegården, han nøjedes med at følge begravelsen fra sit vindue overfor Vor Frue Kirke.

Domkirken blev mere end fyldt søndag den 18. nov. 1855 kl. 12:30.

Det menes at omkring 1.000 mennesker var mødt op til begravelsen, mange måtte nøjes med at strække hals uden for kirken, men det var ikke borgerskabet, nej, det var derimod samfundets

Vor Frue Kirke

København

nederste lag luddere, drukkenbolde, galehusmedlemmer, studenter - studenterne var her kommet i et morsomt selskab - og ikke mindst nysgerrige. Overraskende var det, at også H.C. Andersen deltog i begravelsen. Han har nok talt med blandt de nysgerrige, for han var sikkert kommet for om muligt at finde negative sider ved denne sidste højtidelighed for sin evige litterære rival, og det fandt han.

H.C. Andersen skrev efter begravelsen til sin ven August Bournonville i

Wien:

"Alting i kirken var kaotisk og aldeles upassende for en begravelse. En konstant trafik af madammer med kulørte hatte, hunde med mundkurv, skummelt udseende herrer og studenter der slog kreds om kisten."

Bror Peter Christians tale

I Domkirken holdt Peter Christian en tale, bestemt ikke en let opgave i den akavede situation.

Men Peter Christians tale var intet mindre end et mesterstykke i teologisk diplomati og samtidig ydmyg på et menneskeligt plan.

Efter højtideligheden i Vor Frue Kirke førtes kisten de 2-3 km, der var til Assistens Kirkegaard, hvor begravelsen blev forrettet af en lille visse mandsperson stiftsprovst Eggert C. Tryde. Tryde var meget utryg og nervøs, det var som at begrave selveste *"Djævelen."* Forgæves havde Tryde forsøgt at få familiens accept til at henlægge bisættelsen fra Frederiks Hospital eller Helligåndskirkens Kapel.

Uden et eneste ord ud over det faste ritual foretog Tryde jordpåkastelsen. Provsten, der fra jan. 1839 til april 1842 havde været Sørenskriftefader, var noget beklemmt ved situationen, og bedst som han og Peter Christian troede, alt var vel overstået og dermed

"den hellige grav vel forvaret."

Så dukkede en person op ved graven. Han lignede på det nærmeste Frankenstein, et gespenst, høj, bleg mand klædt i sort. Han tog hatten af og ville tale. Tryde protesterede, det var imod reglerne. Men protesten hjalp ikke, med bibelen i hånden udråbte den lange sorte mand sine angreb mod kirken, naturligtvis gav det stor tumult og opstandelse.

Den høje sorte mand var Sørenskriftefaders søstersøn medicinstuderende Hans Henrik Lund, der stammede fra Vrads Sogn, han havde udset sig selv til at være Sørenskriftefaders arvtager. Oprinet blev for ham

kostbar, idet han idømtes en bøde på 100 rigsdaler. Til gengæld blev hans tale gengivet i avisen: "Fædrelandet" 22. nov. med overskriften:

"Min Protest; hvad jeg har sagt og ikke sagt."

Søstersønnen arbejdede som læge i Søllerød, hvor han blev betegnet som utilregnelig, Ikke ubegrundet for allerede dec. 1855 forsøgte han selvmord, der i sidste øjeblik blev afværget af hans far Johan Christian Lund. En periode blev han indlagt på sindssygeanstalten Oringe ved Vordingborg.

Assistens Kirkegaard

Søren blev begravet i familiegravstedet på Assistens Kirkegaard, hvor hans forældre og flere søskende lå. Et gravsted han selv havde været med til at udforme. Men tyve år skulle der gå, hvor Søren lå som – "en ukendt soldat," før familien udfyldte Sørens sidste ønske en gravsten med inskription og et digt af Hans Adolph Brorson:

*"Det er en liden Tid.
Saa har jeg vundet.
Saa er den ganske Strid
med et forsvundet.
Saa kan jeg hvile mig
i Rosensale
og uafladelig
min Jesum tale."*

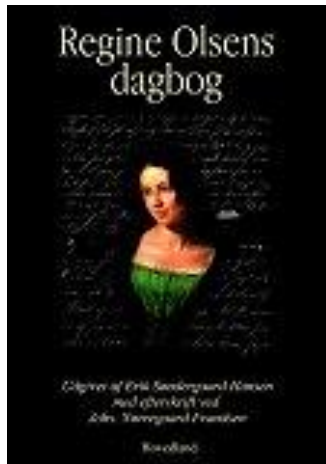
Sørens gravsten >

Assistens Kirkegaard er i dag nærmest at betragte som et museum, hvor folk vandrer rundt og leder efter kendte navne. Plænerne på kirkegården bliver brugt som plæner i en park, folk tager solbad, nogle har madkurven med, men det virker ikke anstødeligt.

Ungdomskærligheden

Ejendommeligt er det, at kun 100 meter fra Sørens grav ligger hans ungdomskærlighed, eller var det mon hans livs sande kærlighed? Regine – sammen med sin Fritz – gehejmeråd Johannes Friedrich Schlegel. De var vendt hjem fra Vestindien 1860, fordi han, som mange andre i Dansk Vestindien, havde fået sit helbred ødelagt. Schlegel kom sig, han blev 1866 rådmand i København og borgmester 1873. Efter sin mands død 8. juni 1896 flyttede Regine til en villa på Alhambravej på Frederiksberg sammen med sin otte år ældre bror Oluf Christian Olsen.

Regines Dagbog

Når Regine besøgte gemalens gravsted i - dødens have på Assistens Kirkegaard, lagde hun vejen diskret forbi Sørens grav. Hun beholdt ham altid i venlig erindring.

Regine blev 82 år og døde 1904. I år 2000 blev Regine Schlegels gravsten stjålet fra Assistens Kirkegaard. Året efter i 2001 dukkede hendes dagbog op og blev udgivet som bog. Flere eksemplarer er dog af den formening, at bogen er et falsum udgivet af en litterær spasmager. Regine og Fritz Schlegels omfattende bibliotek på ca. 7.000 bind blev solgt på en auktion.

Sørens efterladenskaber

Sørens oprindelige store formue var efterhånden skrumpet ind til det bare ingenting, beskeden havde han jo aldrig levet, nærmest som en greve. Hver dag havde han skænket sig et glas sherry, før han satte sig til det veldækkede bord, som tjener Anders Westergaard havde gjort klar, for han tillod sig det meste af sit liv både at holde tjener, sekretær og korrekturlæser. Her er de lærde ganske vist ret uenige, nogle mener, at Søren kun i perioder holdt tjener.

Søren boede altid i store lejligheder, og i alle rum brændte der til stadighed levende tællelys, også i de rum der ikke blev brugt. Der var også altid friske blomster i lejligheden, det gjaldt også udenfor sæsonen, det betød, at der undertiden blev købt dyre udenlandske blomster. Han var også en stor kaffeelsker, nød at fylde koppen næsten op af sukker for herefter at hælde stærk kaffe over og nyde den ovenud søde drik. I sit skab havde han 50 par kaffekopper - alle forskellige. Når han en sjælden gang fik gæster, blev de bedt om at finde netop den kop, de selv ville drikke af.

Tjener Anders Westergaard havde planer om at komme ind til politiet, men han blev indkaldt til Slesvigske Krig.

I et brev til bror Peter Christian har Søren fortalt, at Regine skulle arve, hvad der måtte være. For, som han skrev, en forlovelse er lige så forpligtende som et ægteskab. Forståeligt nok afslog parret Schlegel dette tilbud. Regine fik nogle breve, bøger og enkelte andre småting fra det efterhånden meget beskedne bo.

Auktion

Sørens efterladenskaber bestod af 599 rigsdaler til gode hos Reitzels Boglade, mange forskellige typer gardiner, for han havde altid skjult sig for solens stråler bag gardiner, nogle gange havde han endda malet vinduesglasset for at undgå solen. Derudover var der 30 flasker rødvin, piber, briller, globus, stumtjener, køkkengrej, møbler, en flaske Eau de Cologne og forskelligt indbo, der blev betegnet - tarveligt. Det hele blev solgt 2. april 1856 på auktion og indbragte 1.004 rigsdaler, 2 mark og 15 skilling. Dagen efter 3. april blev Sørens bøger solgt på auktionen, der var 2.748 af dem, og det blev et tilløbsstykke med flere tilfælde, hvor bøgerne blev solgt til både to og tre gange højere end prisen i bogladerne. Trods det indbragte bøgerne kun 1.730 rigsdaler, altså under en rigsdaler pr. stk. Blandt auktionskøberne var forfatteren Christian Winther og bror Peter Christian, der købte en mahognisofa for 27 rigsdaler og 3 mark. Det kgl. Bibliotek sikrede sig hen ved 50 bøger, som de stadig har. Skønt det indkomne beløb oversteg forventningerne, var det dog kun nok til lige netop at dække betaling til indlæggelsen på Frederiks Hospital og begravelsens omkostninger.

Sørens manuskripter

Men der var 34 kasser, der ikke blev solgt på auktion, de indeholdt Sørens mange papirer.

Manuskripter, journaler, notesbøger, skitser, udkast, ark, hæfter, strimler, rettelser, regninger og tusindvis af uoverskuelige tætskrevne papirslapper med bevingede ord.

Disse kasser, med de mange papirer, startede deres omtumlede tilværelse hos en særting, Sørens arvtager nevøen Hans Henrik Lund, der optrådte ved Sørens bisættelse. I enhver krog i sin lejlighed i Søllerød fyldte han papirer op, i reoler under sofaer og senge. Han påstod, at Søren havde udtalt, at han ikke ønskede at udgive disse manuskripter, men med filosofiens ironi betød det efter Lunds mening, at Søren altid mente det modsatte af, hvad han sagde. Derfor gik Hans

Henrik Lund i gang med at sortere de uoverskuelige bunker, så lejligheden mere lignede en sorteringscentral end en beboelse. Men papirerne var heldige, for Lund blev tilbudt og tog et lægeembede på Dansk Vestindiske Øer, hvor han efter endnu flere forsøg tog sit eget liv. Herefter blev papirerne flyttet til den nordjyske bispebolig i Aalborg hos Peter Christian. Men Peter Christian havde mere end rigeligt af personlige sorger, hustruen "Jettes" dårlige nerver, den skizofrene søn Poul, og selv var Peter Christians hoved fyldt af religiøse og filosofiske tanker i en sådan grad, at han endte på Oringe Sindssygeanstalt.

Peter Christian overgav papirerne til redaktør Barfod. Bestemt ikke et heldigt valg, for her led de stor skade, redaktøren skrev sine egne notater på originalmanuskripterne, klippede, klistrede, smed sider væk og forærede sider til samlere. Vandalisme af groveste skuffe. Men det meste har trods alt overlevet.

Under Danmarks besættelse 1940-45 havnede papirerne på Esrum Kloster, gemt for den tyske værnemagt. Hvordan de kom her, har jeg ikke kunnet finde ud af. Men det må næsten betragtes som et mirakel, at papirerne ikke er gået til grunde undervejs - tidens tand, truet af angreb fra mug, mus og rotter eller slet og ret forsvundet i en kakkelovn.

I dag ligger papirerne forsvarligt gemt i en klimaboks på Det kgl. Bibliotek, skarpt overvåget som en anden kronjuvel af "Søren Kierkegaard Forskningscenteret."

Bror Peter Christian

Sørens bror Peter Christians kone "Jette" var psykisk syg og måtte holde sengen i årevis. Efter en glædesløs barndom tog deres søn Poul til København som teologisk kandidat med udmærkelse. Han kom i selskab med J.P. Jacobsen (se 1847), hvis livssyn stod i skærende kontrast til Pouls hjem. Poul svirrede, horede og stiftede gæld til højre og venstre. Præst vil han bestemt ikke være, og meget dårligt passede den unge mand ind i bispegårdens stuer. I 1872 måtte faren ledsage sin søn til sindssygeanstalten Oringe med diagnosen akut sløvsind også kaldet skizofreni. Dybe depressioner fulgte, angst, madfobi og Poul talte om en levende begravelse. Peter Christian skrev i sin dagbog: "Resultaterne mig uhyggelige." Under en kort bedring fik Poul et skånejob ved Stiftsbiblioteket. De sidste 35 år af sit liv levede Poul i Grønnegade 4 i Aalborg bag lukkede skodder. Her skrev han vers, der sjældent nåede over familiesangenens niveau. I et af sine klare øjeblikke skrev han:

"Min onkel var Enten-Eller, min far var Både-Og, men jeg var Hverken-Eller."

Efter et ulykkeligt liv døde Pascal Michael Poul Egede Kierkegaard i sit 72. år 28. feb. 1915.

Peter Christian selv led også af depressioner, han søgte sin afsked som biskop i Aalborg 23. april 1876 med begrundelsen: "Føler mig uværdig til at beklæde et kirkeligt embede." I 1879 returnerede han sine kongelige ordener og krævede at blive stillet for en domstol, så han kunne bekende sine synder. Med denne juridiske bistand blev han umyndiggjort 1884. I perioder nægtede han at spise. Til sidst mistede han sine åndsevner. Peter Christian døde 24. feb. 1888 i Aalborg. Ingen i Aalborg ved, hvor han ligger begravet, ved næppe hvem man taler om. Så det kan bestemt siges, at den Kierkegaardske familie blev < Villa Rosa

hårdt ramt. Det var livsfarligt at være i familie med et geni.

I 1873 blev der i Aalborg bygget en æresbolig for byens biskop Peder Christian Kierkegaard. Den historiske villa, der ligger på Grønnegangen 4, er på 600 m², nyrestaureret i gammel engelsk stil, bærer navnet Villa Rosa og fungerer som Bed & Breakfast.

Professor Rasmus Nielsen

Professor og filosof ved Københavns Universitet Rasmus Nielsen (1809-84) var en af Søren's få fortrolige venner. Det kom til et brud mellem de to, men trods det havde Søren indsat Rasmus Nielsen som litterær eksekutor. Dette kom dog først til kendskab i et testamente ti år efter Søren's død, hvad mange mente var et held, de frygtede nemlig, at Rasmus Nielsen ville have udgivet et par små hæfter med poesi og derefter makuleret resten.

Rasmus Nielsen holdt flere forelæsninger på Københavns Universitet i sidste halvdel af 1800-tallet med titlen - Søren som forfatter og menneske. Forelæsningerne var meget besøgt og viste dermed en stadig interesse for såvel forfatteren som mennesket - Søren. Rasmus Nielsen har udgivet flere bøger om Søren Kierkegaard fx "*S. Kierkegaards Bladartikler*" (1857).

Mindesmærker

På utallig vis er Søren blevet mindet. På Københavns Universitet har man: "*Søren Kierkegaard Forskningscenteret*." Foran Marmorkirken og i Det kgl. Biblioteks have i København står der begge steder en buste af Søren. På Københavns Bymuseum finder man Søren Kierkegaard Stuen med hans ståskrivepult, personlige ejendele og et 1,60 meter højt palisanderskab. Skabet var uden hylder, men de blev efter Regines ønske lavet, her gemte Søren hendes breve. Ved denne pult skrev han mange forlovelsesbreve til hende, sommetider lod han sin tjener aflevere dem, lige før han selv gik op til hende. Flere andre steder i landet erindres han med buster, mindetavler, mindesten og mindestuer bl.a. i Gillelejes gamle rådhus. Ofte gik han tur i Grib Skov, og på Sjællands nordligste pynt Gilbjerg Hoved ved Gilleleje, kom han ofte fra 1835. På hans yndlingsplads ved den 33 meter høje klint rejstes en mindesten aug. 1935, med følgende inskription:

SØREN KIERKEGAARD

1813 1855

HVAD ER SANDHED ANDET END EN LEVEN FOR EN IDEE?

Hans yndlingssted Gilleleje Aug. 1835

Den 11. nov. 1955 udgav postvæsenet i anledning af 100-året for Søren's død et 30 øres rødt frimærke med motiv af Søren med sin store hat. Farven rød tilkendegiver altid den takst, der er gældende for et almindeligt brev, og 30 ører var netop taksten i 1955. Hundrede år tidligere var taksten 4 skilling, men hov - den var da brun, - nå hvad - tiderne skifter (se 1851).

I 1999 indviedes Søren Kierkegaard-mindestue i det gamle roehus på Rækker Møllegaard tæt ved Sædding. Udover mindestuen er der her et mødelokale med plads til 50-60 mennesker.

Livet leves forfra - men forstås bagfra.

Sørens originale tekst til ovennævnte kendte sætning hedder:

*"Det er ganske sandt, hvad filosofien siger, at livet må forstås baglæns.
Men derover glemmer man den anden sætning, at det må leves forlæns."*

Fredk Lauritzen

Supplerende oplysninger til:

– Søren Aabye Kierkegaard – hvordan var han egentlig? uddrag fra - "Mine Tidsbilleder"

Opbygget kronologisk

4 fvt.-33 **Jesus** fra Nazarets formentlige levetid. Moren Jomfru Maria var trolovet med tømrersvenden Josef fra Nazaret. Ifølge Mattæus blev Jesus født, mens Herodes (73-4 fvt.) var konge, og Herodes døde år 4 fvt. Ifølge Lukas blev Jesus født, mens Kvirinius var landshøvding i Syrien, og det var han tidligst fra år 6 evt. Ifølge disse to evangelisters udsagn er der en forskel på mindst 10 år. Derfor er tidspunktet for Jesus fødsel meget uvis, og han er næppe født i det år, vi kalder for år 0. De første 300 år efter Jesus fødsel blev hans fødselsdag fejret 6. jan. Men i 336 besluttede paven, at Jesus fødselsdag skulle fejres 25. dec. Denne dato var netop ni måneder efter, at englen Gabriel havde besøgt Maria og fortalt, at hun var gravid, skønt hun stadig var jomfru. Den 6. jan. blev så til Hellige Tre Kongers dag.

Jesus havde fire brødre, hvoraf en hed Jakob og et antal søstre, piger talte ligesom ikke rigtig med dengang. Hvis Marias jomfrufødsel skal stå til troende, må Jesus være den ældste af børneflokket. Det må så være ensbetydende med, at hendes trolovede tømrersvend Josef fra Nazaret først senere er kommet på "*arbejde*."

Jesus var som barn meget anderledes end andre børn og betragtedes i familien som "*gal*." Ifølge legenden blev Jesus trolovet med den skønne, modige og kloge kongedatter Catharina fra Alexandria, men samtidig friede kejser Maximian til Catharina. Hun tillod sig at afslå kejserens frieri, men det gør man ikke ustraffet, hun blev pint og led martyrdøden ved halshugning. Jesus omvandrede og forkyndte mellem 1½ og 3 år. Han blev ifølge Biblen forrådt med et kys af sin apostel, Judas Iskariot, der som løn herfor modtog 30 sølvmonter. En betaling der har fået betegnelsen "*judaspenge*." Senere fortrød Judas sin ugerning, skilte sig af med pengene og hængte sig. Jesus blev arresteret i Getsemane Have og stillet for jødernes højesteret - Synedriet. Han blev dødsdømt for gudsbespottelse. Prokurator Pontius Pilatus korsfæstede ham, det var den romerske form for dødsstraf. Det gjorde han, fordi folkemasserne krævede det, for Pontius Pilatus syntes egentlig, at Jesus var uskyldig. Hvis vi skal tro de to engelske historikere Colin Humphreys og W.G. Waddington, blev Jesus korsfæstet i Jerusalem 3. april år 33. Hvor meget af denne historie der er korrekt, tør jeg bestemt ikke udtale mig om, men på visse punkter kan jeg godt have mine tvivl.

Jesus død og opstandelse er billedlig forklaret som D-dag, der var den engelske kode for en militær operation, invasionen i Frankrig 6. juni 1944. Og Jesus genkomst og Gudsrigets endelige frembrud er billedlig forklaret som V-dag, som er Victoryday - sejrsmiddag, den 8. maj 1945 da De Allierede vandt krigen. Kristendommen var oprindelig en jødisk bevægelse.

1100-tallet **Sædding Kirke** 10 km N for Skjern er bygget i romansk stil af tilhuggede granitkvader på skråsokkel og indviet til Skt. Laurentius. En flot gammel landsbykirke uden tårn. I kirkens østre gavl er der indbygget en kirkeklokke, hvorfra

der hænger et reb, men klokken er ikke i brug. I 1996 byggede man i det sydvestlige hjørne af kirkegården et klokketårn af træ med tegltag, den nye kirkeklokke har automatisk ringning. Tæt ved den tilmurede kvindedør i nordsiden er en af kvaderne tilhugget med et maskelignende mandshoved med et endnu utydet runetegn. Lignende hoveder sidder i Vestervig, Snebjerg, Tømmerby, Staby og Stadil kirker. Hovedernes historie kendes ikke, så også her gætter vi på, at det kan være kirkens ejer eller måske bygherren - en slags håndværkervisitkort. Kirken er præget af forbindelsen til Søren Aabye Kierkegaards slægt. Tæt ved kirken står en to meter høj mindesten: "*HER LAA SØREN KIERKEGAARD'S SLÆGTS-HJEM.*" På Møllegården i Rækker Mølle er der indrettet en mindestue for Søren Aabye Kierkegaard.

1313 **Kalø Slot** blev oprindeligt anlagt af Erik VI Menved som værn mod de oprørske nørrejyder. Slottet blev nedrevet allerede 1320, men genopbygget af grev Gerhard III. I 1518 sad den senere Kong Gustaf I Vasa (1496-1560) som fange på Kalø. I 1600-tallet blev slottet igen nedrevet og materialet brugt til opførelse af Charlottenborg. I dag er Kalø Slotsruin et meget besøgt turiststed.

1355 **Hald Hovedgaard** ved Hald Sø nævnt første gang som tilhørende Niels Bugge, stormanden der ledede det jyske oprør mod Valdemar IV Atterdag. Godset overgik til kronen, hvor Dronning Margrete skænkede den til viborgbispen til nedrivning. I 1528 byggede biskop Jørgen Friis en ny gård på stedet. Nuværende bygninger er opført i 1789 af landsdommer F. Schinkel og fredet. Overtaget af Staten i 1945 og fra 1951 sæde for Internationalt Studentercenter Hald.

Er nu en selvejende institution som et: "*Folkeligt, pædagogisk og kulturelt samlingssted.*" Den vigtigste institution på stedet er Det Danske Forfatter- og Oversættercenter.

1479 **Københavns Universitet** blev grundlagt af Christian I, højtideligheden blev holdt i Vor Frue Kirke 1. juni. 1479. Under et besøg hos paven i Rom 19. juni 1475, havde Christian I fået pavens tilladelse til at åbne et "*fuldstændigt*" universitet. Denne tilladelse havde Erik af Pommern allerede fået i 1419. Men det blev aldrig gennemført, fordi betingelsen dengang var, at der ikke måtte studeres teologi, og uden teologi var et universitet efter den tids målestok ret værdiløst. De fleste ansatte var kirkens mænd. Christian I havde ikke selv midler at give til universitetet, så det var meget fattigt på bøger, og der var i det hele taget ikke megen opmærksomhed på nyskabelsen. Over indgangen står der "*Coelestem adspicit Lucem.*" Der blev undervist på latin, først fra 1830 blev dansk brugt som undervisningssprog. Udenfor universitetet står der mange buster af stedets tidligere professorer bl.a. Niels Bohr (7/10 1885-18/11 1962). I anledning af Københavns Universitets 500 års jubilæum udgav Post Danmark 5. april 1979 to frimærker pålydende 1,30 og 1,60 kr.

1637-1642 **Rundetårn** blev opført i disse år. Tårnet er 36 m højt, har 41 vinduer og er sammenbygget med Trinitatis Kirke, hvor grundstenen til en studenterkirke blev nedlagt juni 1637. På loftet over kirken med indgang fra tårnet har Nationalmuseets Oldtidssamling tidligere haft til huse, i dag er der her bibliotek. Rundetårn er bygget af Christian IV og brugt som astronomisk observatorium frem til 1861. Observatoriets første leder var Christian Longomontanus, der er født i Lomborg ved Lemvig. Af andre kendte ledere kan nævnes Ole Rømer.

Tårnets konstruktion er meget specielt med en 209 m lang, spiralsnoet opgang uden trin, den snor sig 7½ omgange. Inskriptionen på Rundetårn RFP står for: "*Regna firmat pietas,*" det er latin og betyder: "*Gudsfrygt styrker rigerne,*" som er Christian IV's valgsprog. Men i folkemunde havde de tre bogstaver RFP dog en noget anden oversættelse: "*Riget fattes penge.*"

Zar Peter den Store red i 1716 op i rundetårn på hest, men værre var det, at hans kone Dronning Katarina tog samme tur i en vogn forspændt med seks heste.

Under Københavns Brand i 1728 blev Rundetårn stærkt beskadiget, men stod genopført i 1731. I 1880 faldt en dreng, August Remdelarn ned fra tårnet, det helt utrolige skete, drengen overlevede.

I dag bruges Rundetårn af amatørastronomer. Den nuværende kikkert er bygget af Jens Olsen, der også byggede verdensuret på Københavns Rådhus. To gange er Rundetårn forevigt på frimærker. I anledning af 300 året for tårnets opførelse udgav Det danske Postvæsen 27. nov. 1942 et 10 øres frimærke i violette farver. To år senere blev restoplaget overtrykt med 5 øre til fordel for Røde Kors. I anledning af det internationale astronomiår blev der 25. marts 2009 udgivet to frimærker med Rundetårn og Planetariet.

Her ses Fritz Jürgensens berømte tegning af drengen, der faldt ned fra Rundetårn:

"Gud! Stødte De dem?" >

- 1705 **Sorgenfri Slot** opført i Lyngby N for København. I middelalderen lå her bispegården Mølletorp. Fra 1898 var Sorgenfri Slot Kong Christian X's sommerresidens, han boede her under Anden Verdenskrig under mere eller mindre frivilligt fangenskab. Fra 1952 var slottet, hvis areal er 8.000 m², bolig for Caroline-Mathilde (1912-95) og arveprins Knud (1900-14/6 76).
- 1722 **Brødremenigheden** konstituerer sig efter Bibelens forbillede med en streng pietistisk tro. Et evangelisk-kristeligt samfund udgæt fra Bøhmiske Brødre under navnet herrnhuterne. De fik i 1722 af grev Zinzendorfs tilladelse til på hans gods i Sachsen at opføre byen Herrnhut, som betyder Herrens beskyttelse. I 1768 overtog herrnhuterne den indiske øgruppe Nicobarerne. Brødremenigheden kom til Danmark i 1771, de fandt forståelse hos magthaverne med Struensee i spidsen, der gav dem tilladelse til at oprette en menighed på Tyrstrupgaard ved Christiansfeld. I byen har de deres egen meget særprægede og enkle kirkegård kaldet "*Gudsager,*" der blev indviet i 1774 og udvidet i 1869. Da der intet ægteskab er i himlen, bliver kvinderne begravet i et afsnit af kirkegården og mændene i et andet. Ingen grave må sløjfes, men skal bevares til evig tid. Brødremenighedens Kirke i Christiansfeld blev grundlagt 1. april 1776 og indviet aug. 1777. Byen Christiansfeld har sit navn efter Christian VII.
- 1738 **Vor Frue Kirke** - Københavns Domkirke blev indviet 30. april, efter at den var blevet ødelagt ved Københavns Brand 1728. Vor Frue Kirke, der oprindeligt var af træ og grundlagt af biskop Peder Sunesen (1161-1214) i 1191, betragtes som en af

Københavns ældste kirker. Ofte har den været udsat for brand, således kan man læse: "År 1316 genopførtes denne kirke, fire gange tidligere ødelagt ved ildebrande." Mange uvurderlige kunstskatte er gået til ved brandene. På den tid, hvor vi var katolikker, var der 43 sidealtre i kirken. Men kirken skulle opleve endnu en ødelæggelse, nemlig 5. sept. 1807 under englændernes bombardement af København. Arkitekt C.F. Hansen har tegnet den nuværende kirke, der er bygget i nyklassicistisk stil i årene fra 1811 og genindviet pinedag 1829. Måske ikke C.F. Hansens heldigste arbejde som den fremstår ret kedelig og klemt ved Københavns Universitet. Kirkens indre præges af Thorvaldsens berømte statuer af Kristus og de tolv apostle, de har sin egen specielle og ret morsomme historie.

- 1748 **Det kgl. Teater** Danmarks nationalscene tegnet af Nikolai Eigtved (1701-54) og indviet 18. dec. 1748 på Kongens Nytorv under navnet - Det danske Comediehus. Teatrets forløber var Comediehuset i Lille Grønnegade fra 1722, der brændte under Københavns Brand i 1728. Teatret blev grundlagt af Frederik V, der skænkede grunden med flådens tjæreplads ved siden af det kongelige kanon- og klokkestøberi på Kongens Nytorv. I 1750 blev teatret overdraget til staden København, men driften blev byen en for stor byrde, så i 1770 ansøgte man kongen om atter at overtage teatret. Først fra 1772 fik teatret navnet Det kgl. Teater, fordi kongen da overtog det fulde ansvar for den voksende gæld og udpegede selv en direktion. På prosceniet, som er den del af scenen der ligger foran tæppet, har der siden 1774 stået "*Ei Blot til Lyst.*" I 77 år betalte kongen "*gildet*" og bestemte repertoire. Efter enevældens ophør i 1849 ændredes teatret fra kongens til nationens teater under folkestyret og staten i Kirke- og Undervisningsministeriet med årlige bevillinger på finansloven og fik Johan Ludvig Heiberg (1791-25/8 1860) som direktør. Teatret er om- og tilbygget så ofte, at det efterhånden lignede "*en sammensunken elefant.*" I 1874 rev man bygningen ned og byggede et nyt i fem etager med 1544 pladser. Men Vilhelm Dahlerups og Ove Petersens teaterbygning var, med skråtstillet scenegulv og et usmidigt system af faste kulisser, født forældet. Her, som i dag betegnes "*Gamle Scene,*" opføres kun opera og ballet. Et meget smukt rum med forgyldt fornemt stuk. Over det mægtige røde scenetæppe sidder figurerne, der symboliserer komedien og tragedien. Foran bygningen står to statuer af henholdsvis Oehlenschläger og Holberg udført af henholdsvis H.W. Bissen og Theobald Stein. Nye Scene, der også kaldes "*Stærekassen,*" blev indviet 1931. Fra 1992 opføres der her kun skuespil. Staten giver et ganske stort tilskud til teatret, i år 2000 udgjorde dette tilskud 840 kr. pr. solgt billet. Det kgl. Teater havde i 2005 ca. 925 fastansatte, knap 100 forestillingsansatte og ca. 875 opførelser af skuespil, ballet, opera og koncerter. Besøgstallet var knap 600.000. Siden 1990 har der desuden været en række udendørs arrangementer.
- 1757 **Det Kongelige Frederiks Hospital** Bredgade i København åbnede som Danmarks første sygehus, det senere Rigshospital. Opført af Nikolai Eigtved (1701-54) og de Thurah. Det var her, Søren Kierkegaard døde 11. nov. 1855. Siden 1926 har bygningerne huset Kunstindustrimuseet.
- 1760 **Assistens Kirkegaard** blev anlagt som en fælles kirkegård for alle Københavns otte kirker, fordi byldepestens hærgen i 1300-tallet havde fyldt de eksisterende kirkegårde.

Hver kirke fik sin afdeling på den nye kirkegård, der dengang lå helt ude på landet. I første omgang var kirkegården anlagt som de fattiges, men i 1785 blev en etatsråd begravet her. Dette ændredes attituden, så det efterhånden blev en kirkegård for de velhavende, kunstnere og intellektuelle. Her mødte familierne op med madkurven, som de indtog på gravene. Det berettes også at byens offentlige fruentimmere betjente deres kunder på gravene. Arealet havde tidligere, udover en tobaksplantage, været overdrev dvs. fællesjord til græsning af kreaturer. Efter flere udvidelser er arealet i dag på 36 tønder land.

På Assistens Kirkegaard hviler mange berømteder, men de to som turister primært kommer for at se er H.C. Andersen (1805-75) og Søren Kierkegaard (1813-55). Disse to grave findes forholdsvis let, for vejskilte viser vejen. H.C. Andersen ligger ved siden af sin ven Edvard Collin (1808-86), og ved siden af Jens August Schade (1903-78). Søren Kierkegaard ligger sammen med flere fra den Kierkegaardske familie, og pudsigt nok ligger hans kærlighed Regine Olsen (1822-1904) også ret tæt ved. Af andre berømteder kan nævnes Martin Andersen Nexø (1869-1954), Peter Malberg (1887-1965), Peter Faber (1810-77), Peter Adler Alberti (1851-1932), Viggo Stuckenberg (1863-1905), Herman Wilhelm Bissen (1798-1868), Christoph Ernst Frederik Weyse (1774-1842), Dan Turéll (1946-93), Niels Bohr (1885-1962), Henry Heerup (1907-93), hvis gravsten er en af hans egne skulpturer "*naturens hårdkogte æg*," Peter Christian Abildgaard (1740-1801), Nicolai Abraham Abildgaard (1743-1809), Søren Gyldendal (1742-1802), Hans Scherfig (1905-79), hvis gravsten er en granitskildpadde, V. Bähncke (1832-1907), Rasmus Rask (22/11 1787-14/11 1832), H.C. Ørsted (1777-1851) og der kunne fortsættes meget længe endnu.

Assistens Kirkegaard er i dag nærmest at betragte som et museum, hvor folk vandrer rundt og leder efter kendte navne. Plænerne på kirkegården bliver brugt som plæner i en park, folk tager solbad, nogle har madkurven med, men det virker ikke anstødeligt.

1775-1854 **Jakob Peter Mynster** præst, forfatter og samfundsdebattør født 8. nov. 1775.

Faren Christian Gutzon Mynster var inspektør på Frederiks Hospital. Mynster blev teologisk kandidat 19 år gammel med udmærkelse i alle fag. Blev herefter huslærer på godset Bregentved i årene 1794-1802. Sognepræst i Spjellerup fra 1803. Efter audiens hos kongen blev han 13. dec. 1811 beskikket til embedet som kapellan ved Vor Frue Kirke i København. Tog i 1815 doktorgrad, blev 1828 kgl. konfessionarius og fra 1834 Sjællands biskop. Mynster underviste på Pastoralseminariet i psykologi, som en af de første i Danmark, og skrev flere psykologiske afhandlinger: "*Bidrag til læren om drifterne*" fra 1827 og "*Om hukommelse*" fra 1849. I 1833 udkom hans mest populære værk - trods sin lange titel: "*Betragtninger over de kristelige troslærdomme*." Jakob Peter Mynster er medstifter af Det danske Bibelselskab. Han er fætter til N.F.S. Grundtvig, brevvekslede med Kamma Rahbek (1775-1829) og konfirmerede Søren Aabye Kierkegaard i 1827, med hvem han fik store kontroverser. Jakob Peter Mynster døde 30. jan. 1854 kl. 6:45.

1783-1853 **Christoffer Wilhelm Eckersberg** dansk kunstmaler født 2. jan. 1783 i Blåkrog i Slesvig. Voksede op på halvøen Sundeved ved Als Sund i Sønderjylland. Han kom i malerlære hos Jes Jessen (1743-1807) i Åbenrå og Flensborg og blev svend 1803. Samme år blev han, med økonomisk hjælp fra rige borgere, antaget på Kunstakademiet i København med Nicolai Abraham Abildgaard (1743-1809) som

lærer. I akademitiden tegnede Eckersberg grafiske blade for kobberstikkeren G.L. Lahde, deres samarbejde nåede et højdepunkt 1807 under Københavns bombardement, hvor Eckersberg udførte tegninger og malerier af de dramatiske begivenheder.

Eckersberg fik 1805 både den lille sølvmedalje og den lille guldmedalje og 1809 den store guldmedalje, der skaffede ham et treårigt rejsestipendium til Paris og Rom, med formålet at uddanne sig som historiemaler. I Rom skildrede han en lang række af de berømte bygninger - Forum Romanum, Villa Borghese, Colosseum og Capitol. Han mødte Bertel Thorvaldsen og malede det kendte portræt af "*Thorvaldsen*" (1814), som han betragtede som sit hovedværk og skænkede det til Kunstakademiet, hvor det stadig hænger. Billedet pryder et frimærke, der blev udgivet 1938 i anledning af 100-året for hjemførelsen af Thorvaldsens værker.

Eckersberg blev medlem af Kunstakademiet 1816, professor 1818 og Akademiets direktør 1827-29. Han fik dermed betydning for flere unge malere fx Christen Købke og Constantin Hansen. Eckersberg, der blev kaldt for dansk malerkunst far, havde store menneskelige værdier, var ubestikkelig og havde pædagogiske evner. Han udførte flere arbejder for kongehuset, portrætter og historiske motiver. Et af hans billeder: "*Spadserende ved Aqueduc de la Vanne*" blev solgt på Kunsthallens Auktion i København 22. april 1998 for 4,1 mio. kr. til en schweizisk køber, det firedobbelte af vurderingen. I 2004 blev et maleri af "*Købmandsskibe*" solgt for 5,2 mio. kr.

Andre af hans kendte værker:

"Udsigt gennem tre buer i Colosseums tredje stokværk"

(1813-16 Statens Museum for Kunst. Maleriet er optaget i Kulturkanon)

"Kammerherreinde Sophie Hedvig Løvenskjold og datteren Bertha"

(1817 Statens Museum for Kunst)

"Det Nathansonske familiebillede" (1818 Statens Museum for Kunst)

"Ægteparret Schmidt" (1818 Den Hirschsprungske Samling)

"Emilie Henriette Massmann" (1820 Statens Museum for Kunst)

"Det russiske linieskib Asow og en fregat til ankers på Helsingørs red"

(1828 Statens Museum for Kunst)

"Kongeloven" (1828)

"En hentydning til Stavnsbåndets løsning" (1837-39 Christiansborg)

"En nøgen fra ryggen set kvinde sætter sit hår foran et spejl"

(1837 Den Hirschsprungske Samling)

"Nadveren" (1839-40 altertavle i Frederiksberg Kirke)

"En korvet på stablen" (1851 Statens Museum for Kunst)

Hans sidste, ufuldendte maleri

Eckersberg var gift tre gange, anden og tredje gang med maleren Jens Juels døtre Julie Juel (1791-1827) og Susanne Juel (1793-1840). Blandt hans mange børn var sønnen Erling Eckersberg, der blev kobberstikker.

Christoffer Wilhelm Eckersberg døde 22. juli 1853 af kolera under epidemien i København, han ligger begravet på Assistens Kirkegaard i København. Kilder til Eckersbergs liv og kunst findes i hans breve fra udlandsrejsen og dagbøger med notater og regnskabsoplysninger, han førte fra 1810 (Det Kongelige Bibliotek).

I anledning af 200 året for Eckersbergs fødsel udgav Post Danmark 3. nov. 1983 et frimærke pålydende 2,50 kr., der var den tids normale porto.

Her er de billeder af Eckersberg, der er solgt på auktioner for over 1.000.000 kr.:

Spadserende ved Aquaduc de la Vanne i Arcueil Paris 1812 - Kunsthallen 1998	4.100.000
Handelsskibe krydser med alle sejl - Sotheby 2001	4.030.000
Kongen med Følge på Dampskibet Ægir 1843 - Bruun Rasmussen 2002	3.500.000
En anden Del af Via Sacra 1813-16 - Bruun Rasmussen 2011	3.400.000
Liggende model på seng Paris 1810-13 - Bruun Rasmussen 2000	3.300.000
Samme solgt Bruun Rasmussen 2004	1.500.000
Parti ved Cloaca Maxima Rom 1814 - Bruun Rasmussen 1998	2.700.000
Parti af det Indre Colosseum. Rom 1815 - Kunsthallen 1998	2.400.000
Udsigt mod syd fra Helsingørs Rhed 1830 - Bruun Rasmussen 1998	2.400.000
Borre Kirke på Møn 1810 - Bruun Rasmussen 2000	2.150.000
To fregatter saluterer for et dampskib (Tvivl om ægtheden) - Ellekille 2001	2.150.000
Den nordøstlige Capitolerbjerg 1813-16 - Bruun Rasmussen 1999	2.050.000
Udsigt til Sommerspiret 1809 - Bruun Rasmussen 2003	1.900.000
Christian IV hos Tycho Brahe på Uranienborg 1831 - Kunsthallen 2000	1.800.000
Et søstykke. Skibe som krydser 1825 - Ellekilde 2002	1.800.000
Jesus som fristes af farisæerne 1843 - Ellekilde 2000	1.750.000
Samme solgt Bruun Rasmussen 2006	1.500.000
Et søstykke. Skibe som krydser 1825 - Christie's 2006	1.561.000
Vestatemplet i Rom 1814-16 - Sotheby 2006	1.539.300
En engelsk fregat til ankers 1822 - Bruun Rasmussen 1999	1.500.000
Forum Romanum med Campo Vaccino 1814 - Kunsthallen 1992	1.400.000
Købmandsskibe krydser med alle sejl 1827 - Bruun Rasmussen 1992	1.350.000
En jagt sejlene - Ellekilde København 2001	1.300.000
Danske Fregatter under Equiperingsforaaret 1849 - Bruun Rasmussen 2003	1.250.000
Udsigt gennem en dør til løbende figurer 1845 - Bruun Rasmussen 1998	1.180.000
Et møde på søen 1853 - Ellekilde 1999	1.160.000
En Storm 1845 - Kunsthallen 2002	1.000.000
Samme solgt Bruun Rasmussen 2008	1.000.000

1789 **“Mytteriet på Bounty.”** Den 28. nov. 1787 stod Hans Majestæt Georg III's armerede fragtskib HMS Bounty ud fra Spithead Strædet mellem øen Wight og Portsmouth i England. Fragtskibet var på 200 tons, 27 m. lang og bygget af egeplanker. Ombord var 46 mand ledet af søløjtnant William Bligh (9/9 1754-7/12 1817), en berygtet, højtråbende, stædig, dristig, tyrannisk men også dygtig sømand. Ruten gik til Tahiti for at hente stiklinger af brødfrugttræet til at plante på de britiske kolonier på De Vestindiske Øer beregnet til at brødføde slaverne. Slaverne spiste nemlig for meget brød, det var dyrt, så derfor besluttede man at hente brødfrugttræer for at minimere udgifterne.

Ruten til Tahiti var blevet besejlet af James Cook 1773 og igen 1777, hvor William Bligh havde været med, og var derfor kendt.

Efter 27.000 miles og 11 måneder nåede Bounty S om Afrika til Tahiti i oktober 1788. På turen beskrev William Bligh, som den første, myrepindsvinet og opdaget en ikke tidligere observeret 6 km² ubeboet øgruppe SØ for New Zealand. Øgruppen blev

forståeligt nok døbt Bounty Øerne. William Bligh havde nået at gøre sig grundig upopulær på skibet ved fx at piske mandskabet til blods for bagateller, en ren sadist var han. Ifølge andre oplysninger var han dog næppe værre end andre kaptajner i den britiske flåde på den tid.

Opholdet på Tahiti tog længere tid end beregnet, nemlig seks måneder frem til april 1789, hvor man begyndte hjemrejsen. Det er ikke usandsynligt, at en del af forsinkelsen skal findes i, at mange af sømændene havde fundet sig et kvindeligt bekendtskab på den eksotiske tropeø blandt meget smukke tahitikvinder. Flere af sømændene var derfor overhovedet ikke interesseret i at rejse tilbage til England. Uretfærdige afstraffelser fra William Blighs side var, efter mandskabets mening, løbende fortsat, derfor var der efterhånden oparbejdet mytteristemning blandt mandskabet.

Den 28. april 1789 lå Bounty ved øen Tofua N for New Zealand. Da havde mandskabet fået nok. Ledet af andenstyrmand Fletcher Christian tog mytteriet sin begyndelse. Gruppen havde fået adgang til skibets våbendepot, de startede tidlig morgen med at trænge ind i kaptajnens kahyt, lægge den 35-årige kaptajn William Bligh i lænker og føre ham ud på dækket, hvor han modtog besætningens hånletter. Sammen med 18 af de mænd der stadig var loyale overfor William Bligh, blev de sat i en 23 fods robåd, men dog med årer, et søkort samt en sekstant, der i 1700-tallet lettede navigationen umådeligt. De fik også tildelt en portion proviant, men ellers kunne de "*sejle deres egen sø*" ud i det frådende Stillehav. Alle anså deres færd for den sikre død, af den grund turde mytteristerne ikke vende tilbage til England, hvor en sikker dødsdom ville hente dem for deres handling. Dengang var der ikke noget, der hed en "*menneskeretsdomstol*," der talte til det humanitære, og derfor kunne påtale William Blighs umenneskelige afstraffelser.

Derfor måtte de ombordværende på Bounty blive enige om at finde et sted, hvor de kunne slå sig ned og leve i skjul resten af deres dage. De fleste ville helst tilbage til Tahiti og de skønne kvinder der, men det nægtede Fletcher Christian, for netop der ville man allerførst lede efter dem, og formentlig bringe dem hjem til skafottet i England. Først sejlede de dog tilbage til Tahiti for at "*hilse på pigerne*." Her var de i nogle måneder, for derefter at fortsætte mod et andet mål. Der var 14 af besætningsmedlemmerne, der valgte at blive på Tahiti, og ganske rigtigt, de blev alle 14 fanget af det engelske admiralitet, der med det svært bevæbnede skib Pandora havde sendt en eftersøgning til Tahiti. På tilbagerejsen til England døde fire af fangerne, i England blev tre hængt 29. okt. 1792, og de resterende måtte afsone lange fængselsstraffe. Oprørets bagmand, Fletcher Christian og hans otte følgesvende fandt ekspeditionen derimod aldrig.

Den 21. jan. 1790 havde Bounty nået Pitcairn en $4\frac{1}{2}$ km² ubeboet vulkanø 2.170 km. SØ for Tahiti. Her besluttede de at slå sig ned. De tømte skibet, der næsten var som en "*Noahs Ark*" med geder, grise, høns, planter og fra Tahiti seks indfødte mænd og ikke uvæsentlig tolv indfødte kvinder. Herefter brændte de den 23. jan. 1790 det navnkundige skib Bounty for at slette flest mulige spor.

I alt bestod den nye befolkning af 15 mænd og 12 kvinder, hvad der skulle vise sig at blive fatal. Livet på Pitcairn blev et helvede, de havde ikke givet sig tid til at lave et sæt leveregler eller love for øen. Det, at der var tre mænd, der ikke havde en kvinde,

gav store problemer, nogen "tog selv" med det resultat, at mændene begyndte at slå hinanden ihjel. Nogle døde af sygdom, men de fleste dødsfald skyldtes forgiftning, og spørgsmålet var, hvor ofte det var et "uheld"?

Nybyggerne begyndte også at fremstille alkohol af øens planter. I et anfald af delirium bandt William McCoy en sten om halsen, kastede sig ud over klipperne og forsvandt i havet. Efter ti år var der kun én overlevende mand tilbage på Pitcairn matrosen Alexander Smith, til gengæld havde han nu ti koner. På øen var der desuden en vrimmel af børn, afkom efter de nu afdøde mytterister.

Først efter 18 år blev det lille kvindedominerede samfund opdaget af omverdenen. I sept. 1808 lagde det amerikanske sælfangerskib Topaz med kaptajn Maykew Folger til ved Pitcairn, den enlige mand på øen kaldte sig John Adams, identiteten skulle stadig skjules. John Adams havde indført forbud mod alkohol og fik genoprettet orden på øen. Hans navn hædres ved, at øens beskedne hovedstad bærer hans navn. John Adams fik til sin overraskelse at vide, at William Bligh stadig levede. Af den oprindelige flok på 19 var de 18 kommet levende i land på øen Timor N for Australien, efter at have sejlet på åbent hav i 48 døgn og tilbagelagt ca. 4.000 sømil svarende til over 7.000 km. Adams fik også at vide, at man længe havde ledt efter mytteristerne, men at efterforskningen nu var indstillet.

Kaptajn William Bligh var blevet en stor mand i den engelske flåde. Specielt efter fortjenstfuld indsats i "Slaget på Reden" 1801, hvor Lord Nelson personligt lykønskede ham for hans indsats. Samme slag hvorunder Lord Nelson havde sat kikkerten for "det blinde øje," og dermed bevidst undgået at se flådechefens overgivelsessignal. Han fortsatte kampen med sejr over os danskere til følge. Også under englændernes bombardement af København i 1807 gjorde kaptajn William Bligh sig bemærket på vores bekostning. Det var faktisk ham, der skød tårnet af Vor Frue Kirke, der derefter brændte og blev totalt ødelagt. Kirken blev genopbygget over 22 år og genindviet i 1829. Men ikke kun Vor Frue Kirke ødelagde Bligh, han skød også det forgyldte spir af Sct. Gertrud Kloster, der ligger på Hauser Plads. Det er herfra, vi har det ofte brugte udtryk: "Nu gik glansen af Sankt Gertrud." En troværdig og begavet kilde sætter dog et stort spørgsmålstegn ved, om det virkelig var William Bligh, der var mester, for de her nævnte to fuldtræffere. Et er vi dog enige om, at det i hvert fald var englænderne. Og da jeg synes, det er en god historie, lader jeg denne detalje stå hen i det uvisse. En dag finder jeg måske ud af den rette sammenhæng?

William Bligh døde i 1817, 63 år gammel og ligger begravet på St. Marys Church i London, ikke langt fra Parlamentet og sit hjem, ved siden af sin hustru Elisabeth som han så vidt vides altid var tro.

"Mytteriet på Bounty" har været genstand for mange skribenters opmærksomhed, flere romaner er skrevet over begivenheden. I 1962 blev der indspillet en film med Marlon Brando i hovedrollen. Han blev så forelsket i hele øens atmosfære, at han giftede

sig med en af de lokale skønheder og købte en lille ø Tetiaroa nord for Tahiti.

Trods brændt for over 200 år siden er Bounty stadig et af verdens kendteste skibe på linje med Noahs Ark og Titanic.

- 1791-1860 **Johan Ludvig Heiberg** dansk forfatter, kritiker, oversætter, tidsskriftsredaktør og direktør født 14. dec. 1791 som søn af Thomasine Gyllembourg og P.A. Heiberg. Johan Ludvig Heiberg fik en søn med sin mors kusine, der i forvejen var gift. Sønnen Georg fulgte Thomasine Gyllembourg som et plejebarn. Johan Ludvig Heiberg studerede æstetik, rejste til Paris og blev lektor i Kiel. Hans pædofile interesser fornægtes ikke. Han forelskede sig i en fransk barnestjerne. Blev i 1931 gift med den 21 år yngre balletpige og senere skuespiller Johanne Louise Pätges (22/11 1812-21/12 1890), som han havde været betaget af, siden hun var 13 år. Johanne Louise Pätges, der fik navnet Heiberg, blev nationalscenens hovedkraft. Parret boede i Søkvæsthuset på Christianshavn. I ægteskabet havde de et ret kedsommeligt liv og forblev barnløs. Deres hjem var hjemsted for tidens parnas af skuespillere og digtere ikke mindst på grund af Johanne Luises skønhed. Blandt gæsterne taltes Frederik Paludan-Müller, Christian Winther, Carl Bagger, Poul Martin Møller, skomagersonnen H.C. Andersen og hosekræmmersønnen Søren Kierkegaard. Johan Ludvig Heiberg var en ivrig amatørastonom, gjorde som sådan også et besøg på Hven, det fortælles, at stjerneblikket irriterede Johanne Luise, han ville hellere kikke stjerner end være sammen med hende. Foruden digte skrev han også vaudeviller, specielt til sin unge kone, samt skuespil, hvoraf: *"Elverhøj,"* med musik af Friedrich Kuhlau, blev uropført på Det kgl. Teater 6. nov. 1828 i anledning af Prins Frederiks bryllup med Prinsesse Vilhelmine. *"Elverhøj"* er stadig det oftest opførte danske drama. Andre kendte værker er: *"Kong Salomon og Jørgen Hattemager"* og *"Recensenten og dyret."* Undertiden skrev moren Thomasine Gyllembourg for ham, hun boede hos sønnen til sin død - fire år før ham. Fra 1849-56 var Johan Ludvig Heiberg direktør for Det kgl. Teater. Han havde stor indflydelse på datidens litteratur- og kulturliv. Johan Ludvig Heiberg døde 25. aug. 1860 på herregården Bonderup ved Ringsted.
- 1794-1838 **Poul Martin Møller** dansk forfatter og oversætter. Født i Uldum ved Vejle hvor faren, Rasmus Møller var præst, senere fik faren embede i Købelev på Lolland hvor Poul Martin Møller voksede op. Moren døde i 1810, og faren giftede sig med præsteenken Hanne Winther, der havde sønnen Christian Winther (1796-1876), der altså blev Poul Martin Møllers halvbror. Han kom i Nykøbing Latinskole, hvor han klarede sig godt og blev i 1812 student. Flyttede herefter ind på Regensen og blev cand.theol. i 1816. Poul Martin Møller rejste til Kina som skibspræst 1819-21, fordi kæresten Margrethe Bloch svigtede ham til fordel for en løjtnant. Blev senere gift med Betty. Da hun døde i 1835, giftede han sig med Bettys veninde. Lektor i filosofi i Christiania 1826 og professor her fra 1828. Professor i filosofi i København 1831-38. Til sine forelæsninger i filosofi på Københavns Universitet 1831 gik Søren Kierkegaard, der havde Poul Martin Møller som sit forbillede. Største delen af Poul Martin Møllers forfatterskab blev først udgivet efter hans død. Hans hovedværk er: *"En dansk students eventyr"* fra 1824. Skrev også digte hvoraf vi bedst kender: *"Farvel, min velsignede fødeby!"* skrevet lige før kinarejsen 1819, *"Grøn er vårens hæk"* fra 1819 og *"Rosen blusser alt i Danas Have"* fra 1820. Gennem hele livet nedfældede han tanker, der blev udgivet under titlen *"Strøtanker."* Poul Martin Møller døde marts 1838, formentlig af kræft.

1800-1856 **Carl Ludvig Emil Aarestrup** dansk lyrisk digter, eurotiker og cand.med. Født 4. dec. 1800 i København af Sophie Charlotte Aagaard (1775-1808) og postkontrollør ved Østerport toldkammer Jørgen Voigt Aarestrup (1775-1808). Forældrene blev separeret, da Emil var 7 år, året efter døde begge forældre stærk forgældet. Emil og hans bror voksede op hos morfaren Rasmus Aagaard, der var urtekræmmer og købmand i Store Kongensgade i København, som han selv sagde te- og porcelænshandler.

Emil fik privatundervisning, blev student 1819 og kom på universitetet, hvor han studerede medicin, æstetik og filosofi. Fra morfaren arvede brødrene en anelig formue, der gjorde dem uafhængige af indtægt i studietiden. Trods sine mange digteriske forsøg og et nært bekendtskab til Adam Oehlenschläger fandt Emil Aarestrup ud af, at han ville være læge.

Allerede som 14-årig blev han volontør ved det militære medicinalvæsen.

I studietiden boede han hos adjunkt Christian Spengler, hvis kone Louise han gjorde gravid. Spengler døde, og Louise fødte en datter, der fik navnet Cornelia.

I mange år skjulte Emil Aarestrup sin datter for omverdenen og i særdeleshed for sin kone.

Emil Aarestrup blev gift 21. okt. 1827 i København med sin kusine Caroline Frederikke Aagaard (28/2 1808-1/1 1897). Først 1852 fik hun vished for sine bange anelser. Hun havde indtil da født ham 12 børn og haft flere aborter. Forholdet blev meget spændt, og det var tæt på et ægteskabeligt brud.

Emil Aarestrup fik embedseksamen med udmærkelse 1827 og nedsatte sig straks herefter som praktiserende læge på Adelgade 78 i Nysted på Lolland, stærkt tilskyndet af sin kone, der gerne ville have ham væk fra Københavns mange kvindelige fristelser.

I 11 år frem til 1838 var Emil Aarestrup læge i Nysted, familien flyttede herefter til Sakskøbing, hvor parret boede også i 11 år. Fra 1849 til sin død 21. juli 1856 virkede Aarestrup som stiftsfysiker og læge ved Gråbrødre Hospital i Odense, det vi i dag kalder embedslæge.

Emil Aarestrup debuterede 1838 som poet med: "*Digte*" for øvrigt den eneste han selv udgav, men han efterlod sig en mængde manuskripter - tilegnet hans kone og hans 12 børn. Vennen forfatter Chr. Winther udgav disse digte 1863 som "*efterladte digte*."

Emil Aarestrup er guldalderens betydeligste lyriske, ironiske og erotiske digter krydret med humor. Men også angst, syndsbevidsthed, melankoli og dødslængsel træder frem i hans digtning. Han er en fornem repræsentant for romantikken. Han anvendte naturen til at beskrive kærligheden. Tilværelsens fundamentale meningsløshed kan kun ophæves midlertidigt via kærlighed, og bag det hele ligger angsten for tomheden, når kærligheden forsvinder.

I sin samtid var Emil Aarestrup ikke særlig agtet, han blev nærmest tiet ihjel, udgivelsen af hans digte blev ikke anmeldt, en udgave solgte kun 40 eksemplarer, og det tog det poetiske initiativ ud af Aarestrup, han følte sig overset og mistede illusionen om digterberømmelse og viede det meste af sin tid på sit embede.

Emil Aarestrup var en hyppig gæst på Aalholm Slot hos den unge smukke komtesse Amalie Raben. Til vennekredsen hørte også Søren Aabye Kierkegaard. Sophus

Clausen var elev af Emil Aarestrup. Skønt han ofte brugte hans udtryksformer og ligner meget i stil, bagtalte han Emil Aarestrups poesi som værende "for emaljeret." Emil Aarestrup var en spillenatur og en særdeles korpulent herre. Han sagde, han ville vise lægevidenskaben, hvor meget et menneskes hud kunne udvide sig. På biblioteket i Nysted findes en udstilling af ting fra Emil Aarestrups hjem.

På Aarestrups 150 års dag 4. dec. 1950 blev Aarestrupmedaljen indstiftet, en af de fineste udmærkelser en lyriker kan få. Prisuddelingen finder altid sted i Nysted.

1800-1900 **1800-tallets krige** for hver fem soldater der døde i krige, døde de fire af sygdom, tyfus, kolera, kopper etc. Dårlig ernæring var en væsentlig årsag. Under den Japansk-Kinesiske krig 1894-96 var tallet 11 ud af 12. Under Anden Verdenskrig var de amerikanske styrkers tilsvarende tal, at hver gang der døde en grundet krigen, var der kun 0,07 der døde af sygdom, om dette så skyldes bedre våben eller bedre læger skal være usagt.

1801-1880 **Peter Wilhelm Lund** dansk naturforsker født i Vrads. Opholdt sig mange år i Brasilien, hvor han studerede kæmpemyretuer, huler og fossiler. Han skænkede sin betydelige samling af eksotiske insekter, fugle og fossile knogler af skjolddyr og kæmpedovendyr til Københavns Zoologisk Museum. Peter Wilhelm Lunds to brødre silke- og klædehandler Johan Christian Lund og bankassistent Henrik Ferdinand Lund var gift med Søren Kierkegaards to søstre Nikoline Christine Petrea Severine. Henrik Stangerups roman: "Vejen til Lagoa Santa" fra 1981 handler netop om Peter Wilhelm Lund.

1805-1875 **Hans Christian Andersen** Danmarks verdenskendte digter. Født 2. april 1805 kl. 1:00 i Hans Jensen Stræde 43-45 i Sct. Hans Sogn, Odense, der dengang havde ca. 5.000 indbyggere. Hans Christian var søn af Anne Mari Andersdatter og Hans Andersen. Adressen er der dog lidt tvivl om. Forældrene blev gift 2. feb. 1805 i Sankt Knuds Kirke i Odense. Moderen var 40 år, da Hans Christian blev født, hun var ikke belæst, men havde et stort hjerte, var robust og hårdtkæmpende. Hun vaskede tøj for folk i Odense Å og var alkoholiseret, sandsynligvis et resultat for at kunne holde varmen. Faren var en 20-årig fattig lappeskomager, intellektuel, begavet med en poetisk natur, men depressiv. Han læste Holberg for Hans Christian. Bedstemoren var løgner, og bedstefaren var sindssyg. Moderen havde også en datter, født i 1799, med en anden mand. Men intet i H.C. Andersens enorme skrivers blot antyder denne halvsøster, hun skulle ikke anerkendes i familien. Kun i breve fra moderen omtales hun. Faren døde i 1816, da Hans Christian var 11 år. Moderen og Hans Christian boede fortsat samme sted. To år senere i 1818 giftede moderen sig med en ung skomager Niels Jørgen Gundersen. År senere døde moderen på fattiggården. Hans Christian var en skrighals som barn. Han blev hjemmedøbt og fremstillet 15. april 1805 i Sct. Hans Sogns Kirke. Som dreng legede han ikke meget med andre drenge, ja, omgikkes næsten ikke andre børn, blev siddende inde også i skolens frikvarterer. Han legede med dukketeater, syede dukketøj og nålepuder. Et drømmende barn der gik tænkende rundt med lukkede øjne. Fra 1807 flyttede familien til lejebolig i Munkestræde 3 med have ned til Odense Å, hvor de boede i 12 år.

Moderen fik arbejde på Odense Slot. Det hændte da, at Hans Christian kom med, her legede han med prins Fritz, den senere Frederik VII og prins Christian.

Rektor for Slagelse Gymnasium har barslet med ideen om, at Hans Christian var søn af Christian VIII og komtesse Elise Ahlefeldt-Laurvig, men det forbliver formentlig som gisninger. Andre kilder melder, at Hans Christian var søn af en officer i Odense. Hans Christian Andersen arbejdede en kort tid i 1819 på en fabrik. Men 6. sept. 1819 tog han som 14-årig til København med 10 rigsdaler på lommen: "*For at blive berømt,*" her boede han i Nyhavn 18. Kom til teatret, men måtte efter to år på Det kgl. Teaters Elevskole opgive. Men teaterverdenen var en kærlighed, han aldrig forvandt. Han forsøgte sig også som sanger og balletdanser på Hofteatret i København, men begge dele uden held.

Startede 1821 på Slagelse Latinskole, primært for at lære latin, under den tyranniske rektor Meisling som han frygtede. Opholdet var med økonomisk støtte fra staten og embedsmanden Jonas Collin, der blev hans mæcen. Hos Jonas Collin, der også hjalp andre unge talenter bl.a. Steen Steensen Blicher, lærte han gode manerer. Jonas Collins søn Edvard blev H.C. Andersens ven og økonomiske rådgiver livet igennem. Efter en tur på Helsingør Latinskole og privatundervisning i København blev H.C. Andersen student i 1828 og var blandt de allerbedst begavede.

I 1822 indleverede han to skuespil til Det kgl. Teater: "*Røverne i Vissenbjerg*" og "*Alfsol.*" Hans skuespil, der omhandlede hans evige kærlighed til teatret, blev aldrig succes. Hans første bogudgivelse kom i 1828, det var fortællingen: "*Fodrejse fra Holmens Kanal til Østpynten af Amager.*" Hans første roman var: "*Improvisatoren*" fra 1835, "*At være eller ikke være*" fra 1857 var en såkaldt dannelsesroman, og "*Lykke-Peer*" fra 1870 er hans sidste roman.

Af noveller skrev han bl.a. "*Klokken*" om forskellen på byens larm og skovens romantiske fred, om fattig og rig. Sin selvbiografi: "*Mit livs eventyr*" skrev han i 1855. Mange digte blev det også til, hvoraf alle kender: "*Jylland mellem tvende have,*" "*I Danmark er jeg født,*" der blev offentliggjort i "*Fædrelandet*" i 1850 og fremført ved indsamling til Landsoldaten. "*Ride, ride ranke*" og "*To brune øjne jeg nylig så,*" som viser hans ulykkelige kærlighed til Riborg Voigt, datter af fåborgmatadoren Agent Laurits Peter Voigt. H.C. Andersen blev ven med Riborgs bror Christian Voigt, som han brevvekslede med.

Der arbejdes fra mange sider på, at gøre "*I Danmark er jeg født*" til Danmarks nationalsang.

Men det blev som eventyrforfatter, hele verden elsker og kender ham, skønt anmelderne i starten ikke udtrykte begejstring. I feb. 1835 skrev han til B.S. Ingemann: "*Jeg er begyndt på nogle eventyr, fortalt for børn, og jeg tror, det lykkes mig.*" Men det var ikke det, han ønskede, han ville være romanforfatter og allerhelst skuespilforfatter. Eventyrene var i begyndelsen bibeskæftigelse og det rene tidsfordriv. Hans første hæfte med eventyr udkom maj 1835, de fire eventyr var: "*Lille Claus og Store Claus,*" "*Fyrtøjet,*" "*Prinsessen på ærten*" og "*Den lille Idas blomster.*" "*Den lille pige med svovlstikkerne*" skrev han på Graasten Slot. I alt 156 eventyr skrev han. "*Man gaar først så grueligt meget Ondt igennem - og saa bliver man berømt!*" Berømt blev han dog først i Frankrig.

Ofte var han forelsket, men altid blev det med en skuffende udgang. Hans modsætningsforhold mellem kærlighedens rene følelse og den lavere liggende erotik blev en barriere, han ikke turde passere. Derfor valgte han altid askesen. Hans første

kærlighed var Riborg Voigt, som han mødte i Fåborg i 1830. Andre kvinder i hans liv var Erika Fogd, forfatteren Henriette Hanck, Henriette Wulff kaldt Jette, Anna Bjerring, Louice Collin, i hendes hjem han kom meget, Sophie Ørsted en datter af H.C. Ørsted og i 1839 Mathilde Barck datter af en svensk greve. Nogle har også mistænkt han for at være homoseksuel, med hans nære venskab til den unge Edvard Collin.

Kvinder beundrede H.C. Andersens digtning, den appellerede til deres romantiske følelser. De levede af drømme, henrykkes af ord, og det var dengang næsten kun kvinder, der læste. Hvorimod mændene ofte kritiserede eller latterliggjorde ham, det gælder også Søren Kierkegaard, der benyttede enhver lejlighed til at kanøfle ham. Dette til trods deltog H.C. Andersen i Søren Kierkegaards begravelse.

Hans sirlige tegninger og højst originale billedklip afslører en fantastisk fantasi og virtuos talent. Erindringerne blev her nedfældet på papir, for vi skal huske, det var før postkortet og fotografiets tid. Det største og fornemste af hans papirklip, der sidder indklæbet i en bog, blev solgt på auktion i 2002 for 520.000 kr. Køberen var H.C. Andersen Museum, Odense. Samme klip var købt af hofbager Brun på en basar i 1864 for en rigsdaler. Hans papirklip ses bl.a. som smukke gækkebreve.

H.C. Andersen var efter datidens normer uhyre berejst. Hans udtryk: "*At rejse er at leve,*" er i dag kendt af enhver. Sverige, Tyskland, Frankrig, Schweiz og Italien besøgte han. Undertiden kan hans skrivelser i dag virke lidt naiv, fx skrev han efter sin tur til Lübeck, at børnene var overraskende gode til tysk, bedre end han, der dog havde studeret tysk. I Italien mødte han Bertel Thorvaldsen. I alt 29 rejser blev det til. Og hvis ikke en amerikabåd var forlist i 1857, havde han sikkert nået de 30, for han havde allerede planlagt en amerikatur. I alt tilbragte han ti år uden for landets grænser. På sine rejser medbragte han altid en pose "*slanter,*" små kobbermønter han gav til fattige, han mødte på sin vej. På en sverigesrejse 1851 oplevede han en brand, dette var medvirkende til, at han altid siden da havde et tov med på sine rejser, så han i tilfælde af brand kunne fire sig ud af vinduet.

Også herhjemme rejste han meget. Allerede i 1830 var han i Skagen første gang, og en tur til Skagen i 1830 var virkelig en lang tur, en tur der tog adskillige dage, for transporten til Brøndums Hotel foregik med hestevogn.

H.C. Andersen var altid på flugt, han var sårbar, religiøs, overtroisk, forfængelig men besad en oplevelsestrang. Han var også frygtsom, fx bar han om halsen et skilt, hvorpå der stod "*skindød.*" Han havde en erotisk higen, men samtidig skræk for det seksuelle der grænsede til hypokondri. Hans sind skiftede fra optimisme til sortsyn, og han forblev ensom alle sine dage.

Han yndede at omgås kongelige og andre gejstlige, hvad der i stor grad lykkedes, for han var en populær og velkommen gæst grundet hans store evner til at optræde og underholde. Og dengang var udbuddet af underholdning jo ikke så stort, så de rige kedede sig. Han var heller ikke bleg for at prale med sine fine bekendtskaber, snobberi var jo ikke at foragte. Og der findes da heller ikke mange herregårde i dette land, hvor han ikke har opholdt sig. Han magede det altid sådan, at han blev nogle dage og fik dermed forplejning, for han kunne ikke i starten leve af sine skrivelser. Adskillige af disse herregårde reklamerer i dag med "*H.C. Andersens værelse.*" Efter at han var rejst til næste mål, skrev han ofte kritiske bemærkninger, fx sengen var for

kort. Efter et besøg hos papirfabrikant Michael Drewsen i Silkeborg, skrev han: ”*De gjorde ikke meget for min behagelighed.*” I hans københavner-tid levede han meget på nas, i hans dagbog står der et sted: ”*Commandeur Wulffs om Mandagen, Conferentsraad Collins om Tirsdagen, Etatsraad Olsens om Onsdagen, Fru Müffelmans om Torsdagen, Etatsraad Ørsteds om Fredagen, Forvalter Ballings om Løverdagen, Søndagen havde jeg ikke besat, eftersom jeg helst ønskede denne fri, da jeg altid blev inviteret ud, og da bedst ønskede denne Dag der til.*”

H.C. Andersen er romantikkens fornemste repræsentant, han fik titel af etatsråd. Led bestemt ikke af mindreværds-komplekser, drak ofte en hel flaske rødvin til sin middag, ellers var porter øl hans foretrukne drik.

Han blev tildelt så fine titler som professor, etatsråd og konferensråd. I 1867 blev han æresborger i Odense, her har man indrettet ”*H.C. Andersens Hus*” som et meget besøgt museum. Museet har en stor samling af originale manuskripter, breve og bøger med dedikationer af digteren. Bl.a. bøger han har foræret til B.S. Ingemann og vennen H.C. Ørsted. Den 1. okt. 1935 udgav Post Danmark en H.C. Andersen serie på seks frimærker. Anledningen var 100-året for udsendelse af hans første eventyr. Mærkerne viser motiver med ”*H.C. Andersen,*” ”*Den grimme ælling*” og ”*Den lille Havfrue.*” I anledning af 100 året for hans død blev der 28. aug. 1975 udgivet tre frimærker.

Ude i verden er han uden tvivl Danmarks kendteste person. Han fik i 1999 tildelt titlen årtusindets dansker og har fået oversat sine eventyr til 70 sprog. Hans Christian Andersens døde om formiddagen 4. aug. 1875 af leverkræft i grossererfamilien Melchiorssommerbolig Rolighed ved Svanemøllen. Han ligger begravet på Assistens Kirkegaard. I samme grav ligger vennen Edvard Collin.

1805-1888 **Peter Christian Kierkegaard** dansk teolog og biskop. Født i Hillerød 6. juli 1805.

Bror til Søren Aabye Kierkegaard. Peter Christian blev teologisk kandidat 1826. I 1828 rejste han til Berlin, stedet for nyuddannede teologer, her var han i to år - betalt af faren. Efter hjemkomsten fik han i 1833 embede som sognepræst i Vejerslev og Blidstrup på Mors, men inden han blev ordineret, blev han fritaget for embedet grundet nerver og uligevægt.

Peter Christian blev gift 21. okt. 1836 i Holmens Kirke med Elise Maria Boisen (31/1 1806-18/7 1837). Han var sparsommelig, vægelsindet, meget optaget af sit arbejde og ikke særlig opmærksom overfor sin unge kone, der fik tyfus og døde 18. juli 1837, så de fik altså mindre end et år som ægtepar. Et dødsfald der rørte hans yngste bror Søren meget. Elise Maria ligger begravet på Assistens Kirkegård. Efter Elise Marias død led Peter Christian Kierkegaard meget af selvmedlidenhed. Men han blev dog gift anden gang 12. juni 1841 med Sophie Henriette Glahn (1809-81), der i daglig tale kaldtes ”*Jette.*” Parret fik 27. marts 1842 sønnen Pascal Michael Poul Egede Kierkegaard. Poul tog til København som teologisk kandidat med udmærkelse. Han kom i selskab med J.P. Jacobsen, hvis livssyn stod i skærende kontrast til Pouls hjem. Poul svirrede, horede og stiftede gæld til højre og venstre. Præst vil han bestemt ikke være, og meget dårligt passede han ind i bispegården. I 1872 måtte faren ledsage sin søn til sindssygeanstalten Oringe med diagnosen akut sløvsind også kaldet skizofreni. Dybe depressioner fulgte, angst, madfobi og Poul talte om en levende begravelse. Peter Christian skrev i sin dagbog: ”*Resultaterne mig uhyggelige.*” Under en kort bedring fik Poul et skånejob ved Stiftsbiblioteket. De sidste 35 år af sit liv levede

Poul i Grønnegade 4 i Aalborg bag lukkede skodder. Her skrev han vers, der sjældent nåede over familiesangenens niveau. I et af sine klare øjeblikke skrev han: *"Min onkel var Enten-Eller, min far var Både-Og, men jeg var Hverken-Eller."* Efter et ulykkeligt liv døde Pascal Michael Poul Egede Kierkegaard i sit 72. år 28. feb. 1915. Peter Christian Kierkegaard blev ordineret til præst 11. nov. 1842 i Vor Frue Kirke af biskop Jakob Peter Mynster. Allerede fra sept. havde han fået embede som sognepræst i Pedersborg og Kindertoft ved Sorø. Han blev 22. feb. 1857 ordineret til biskop for Ålborg af biskop Hans Lassen Martensen (1808-84), et embede han besad til 1875. Hustruen Sophie Henriette brød sig ikke om Aalborg og egnen, som hun kaldte for *"Nordjyllands Sibirien."* Også politik blandede Peter Christian Kierkegaard sig i, han blev kultusminister i 1867-68. Som salmedigter har Peter Christian Kierkegaard også gjort sig bemærket. Han var en god ven af N.F.S. Grundtvig, som broren Søren Aabye absolut ikke kunne døje. Peter Christian selv led også af depressioner, han søgte sin afsked som biskop i Aalborg 23. april 1876 med begrundelsen: *"Føler mig uværdig til at beklæde et kirkeligt embede."* I 1879 returnerede han sine kongelige ordener og krævede at blive stillet for en domstol, så han kunne bekende sine synder. Med denne juridiske bistand blev han umyndiggjort i 1884. Til sidst mistede han sine åndsevner. Peter Christian døde 24. feb. 1888 i Aalborg. Ingen i Aalborg ved, hvor han ligger begravet, ved næppe hvem man taler om. Så det kan bestemt siges, at den Kierkegaardske familie blev hårdt ramt. Det var livsfarligt at være i familie med et geni.

1807-1814 **Krig mod England.** Årsagen var, at Danmark, imod Englands ønsker, havde sluttet overenskomst med Frankrig. Den engelske regering frygtede derfor, at den stærke danske flåde skulle falde i Frankrigs hænder. Derfor fremsattes de et ultimatum til den danske regering: *"Indgå en alliance med England og udlever den danske orlogsflåde eller få krig med England."* Samme dag blev den danske gesandt i Paris stillet over for et lignende ultimatum fra fransk side. Men før det nåede frem til København, havde Kronprins Frederik afvist englændernes krav. Den overlegne engelske flåde indledte 2. aug. 1807 en blokade af Sjælland. Den 16. aug. blev en hær på 31.000 krigsvante tropper landsat ved Vedbæk N for København. De gik straks mod København, og snart var København med sine forældede fæstningsværker under belejring for dermed at tvinge den danske regering til at udlevere sin flåde. Danmarks 13.000 soldater gjorde flere forgæves forsøg på at bryde belejringen. Det engelske hovedkvarter ved København kendte til landeværnets mobilisering, de beordrede 27. aug. general Arthur Wellesley at finde og nedkæmpe det danske landeværn. Det blev til et slag ved Køge 29. aug. mellem de engelske tropper, og det danske landeværn. Slaget blev i folkemunde kaldt *"Træskoslaget,"* fordi de dårligt trænede og udrustede danske bønder smed de tunge træsko under flugten fra de disciplinerede og veludrustede engelske soldater. Københavns Bombardement er verdens første bombe- og raketkrig mod en civilbefolkning, og som sådan verdens første terrorangreb. Den indledtes sent om aftenen 2. sept. 1807 fra de engelske stillinger, der havde indkredset hovedstaden. Byen, der på den tid havde 120.000 indbyggere, var i kaos. Store dele af byen brændte, og mange af byens historiske dokumenter blev flammernes bytte.

Den 7. sept. havde København fået nok, kommandant general Henrik Ernst Peymann (1737-1823) kapitulerede og udleverede den hjemmeværende del af flåden og dens materiel. Store dele af byen var nedbrændt, ca. 300 ejendomme totalt ødelagt og over 1500 beskadiget. De menneskelige tab af terrorbombningen er usikker, forskellige kilder nævner fra 400 til 1600 og et lignende antal sårede.

Det var ikke populært, general Peymann blev udset som syndebuk og afskediget uden pension.

Efter briternes sejr sejlede den engelske flåde fra København 21. okt. 1807 medbringende den sødygtige del af den samlede danske flåde. Forinden sørgede de danske søfolk for, at de halvfærdige danske orlogsskibe blev ødelagt. England havde travlt for at få adgang til Østersøen før Napoleon I, en adgang der kun kunne foregå gennem bælteerne. Under bombardementet døde mange heste, men det var forbudt at spise hestekød. Krigen var dog årsag til mangel på mad, derfor blev det tilladt at sælge hestekødet, men *kun* til de fattige. Det blev også udbredt at male bark til mel for at drøje på almindeligt mel.

Arkitekt C.F. Hansen stod for en stor del af Københavns nyopførelse.

Norge blev isoleret med streng hungersnød til følge. Af den grund døde 20.000 nordmænd i 1807, 24.000 i 1808 og 32.000 i 1809. Forståeligt nok var England meget upopulær i Danmark gennem adskillige år, ja, helt frem til Anden Verdenskrig.

1810-1870 **Orla Lehmann** dansk politiker og jurist født 19. maj 1810 i København. Orlas skolegang startede på Borgerdydskolen i Klareboderne. Herfra student i 1827. Hos forældrene Frederikke Louise og direktør Martin Lehmann i Store Strandstræde i København tændtes Danmarks første juletræ i 1811, en skik de havde taget med sig fra Slesvig. Men ifølge "*Tuborgs leksikon*," Danmarks dyreste leksikon, er dette ikke korrekt, idet godset Holsteinborg SØ for Skælskør tildeles denne hæder, der skulle være sket julen 1808. Orla Lehmann var gift med den velhavende købmandsdatter Marie Puggaard, der var dygtig til klaverspil. Orla Lehmann var modstander af enevælden, det kostede ham tre måneder i fængsel. Han var medstifter af "*Fædrelandet*," der blev dagblad fra 1839. Optaget af spørgsmål omkring Sønderjylland og skabte udtrykket: "*Danmark til Ejderen*." Denne nationalliberale bevægelse holdt møder på Skamlingsbanken. Medstifter af Bondevennernes Selskab i 1846. Forkæmper for skandinavismen. Formulerede Københavns borgerrepræsentations henvendelse til kongen 21. marts 1848. Minister uden portefølje i Martsministeriet 1848. Medforfatter til D.G. Monrads grundlovsudkast. Amtmand i Vejle 1848-61. Medlem af Folketinget 1851-53 og af Landstinget til sin død 13. sept. 1870.

1812-1890 **Johanne Louise Heiberg** dansk skuespiller og forfatter. Født Pätges 22. nov. 1812 i København. Johanne Louise voksede op med ni søskende under fattige kår. Hendes forældre var indvandrere fra Holland, moren var jøde, elskelig og fabrikerede pølser, som hun solgte i en bod. Faren var en fortrukket og brutal værtshusholder. I 1820 kom hun som syvårig på Det kgl. Teaters Balletskole, når hun kom hjem efter balletskolen, måtte hun danse for gæsterne i farens værtshus, undertiden på bordene, og måtte efter eget udsagn lægge krop til adskilligt. Hun debuterede som balletdanser 8. feb. 1826 kun 13 år gammel. Samme år kom hun på Det kgl. Teaters Elevskole. Her fik Johan Ludvig Heiberg, med sine pædofile tilbøjeligheder, "*øje*" på den 21 år

yngre skønhed. Han friede til hende efter uropførelsen af *"Elverhøj"* i 1828, men fik nej. I 1829 blev Johanne Louise ansat som kgl. skuespillerinde og logerede ved Thomasine Gyllembourg, hvor hun kom nærmere Johan Ludvig Heiberg, og de blev gift i 1831. Deres hjem på Christianshavn var hjemsted for tidens parnas af skuespillere og digtere. Johanne Louises skønhed havde også en betydelig tiltrækningskraft, fx Henrik Hertz (1797-1870), der oversatte Goethes *"Faust,"* forelskede sig vildt i hende, som også mange andre gjorde.

Ikke kun gennem familieskabet, men også grundet sit store talent, blev hun nationalscenens hovedkraft. Fx spillede hun hovedrollen i Oehlschlägers Dina, her var publikum så begejstret for hendes spil, at de spændte hestene fra hendes vogn, som de trak fra Det kgl. Teater til hendes hjem. En hyldest der tidligere kun var vist over for Frederik VI og Bertel Thorvaldsen. Johanne Louise Heiberg nåede at spille 275 roller på Det kgl. Teater, men stoppede i 1864. De seneste år virkede hun som instruktør.

Johanne Louise Heiberg skrev: *"Et liv genoplevet i erindringen"* (1892) en selvbiografi der har stor betydning i romantikkens kvindelitteratur. Derudover skrev hun vaudeviller, artikler og værker om svigerforældrenes liv.

Johanne Louise Heiberg var forgudet og lagde navn til en plante, en cigar, en lampe, sæbe, brevpapir, konditorkager, chokolade, en vals af selveste H.C. Lumbye og hendes portræt pryder i dag en grøn 200 krone seddel, der udkom 10. marts 1997. I anledning af 200 året for hendes fødsel udgav Post Danmark 5. sept. 2012 et frimærke med hendes portræt pålydende 8 kr. Johanne Louise Heiberg døde 21. dec. 1890.

1813

Statsbankerot blev fastslået af regeringen 5. jan. Alle landets banker blev suspenderet. Seddelpressen havde kørt lidt for flittigt. De gamle sedler blev med øjeblikkelig virkning ugyldige. En ny seddelbank oprettedes – Rigsbanken. Men der var mangel på guld og sølv, så der gik en tid, hvor befolkningen hverken havde gyldige sedler eller mønter. I denne periode udstedte man private pengesedler med sikkerhed i jord og fast ejendom. Den økonomiske nedtur startede under Englandskrigene, hvor vi fejlagtigt holdt med taberen Napoleon I. I årene fra statsbankerotten og frem til 1820 gik 248 københavnske firmaer fallit, dvs. tæt på en om ugen.

I denne deprimerende periode havde befolkningen brug for *"ansvarlige"* syndere, det blev jøderne, de gik aparte klædt med runde kalotter, og mændene havde fuldskæg. De skulle kanøfles, og det blev de. Det er fra den tid vi kender udtrykket: *"Nu kniber det for de små jødedrenge."*

Fra 29. marts 1814 blev jøderne ved dansk lov ligestillet med kristne borgere. Men i praksis blev denne lov ikke accepteret, danskerne nedtalte jøderne og bekæmpede dem med rå tilråb på gaderne, hvad der skabte had og bitterhed. Helt galt gik det under jødefejden 1819, hvor befolkningen gik til angreb på jødiske forretninger i København og flere provinsbyer. De slog brutalt jøderne ned, stjal deres penge og varer som de puttede i sække medbragt til samme formål.

Det var *"Janteloven,"* der blev taget i brug mere end hundred år før Aksel Sandemose opfandt den, det var nemlig et udtryk for danskernes misundelse på jødernes dygtighed.

Den danske forfatter, journalist og jøde Meir Aron Goldschmidt (1819-1887) skrev i 1845 under pseudonymet Adolph Meyer romanen: *"En jøde,"* den fortæller levende om dagliglivet for jøder i Danmark, hvad der bestemt ikke var problemfrit. Også forfatteren Steen Steensen Blicher, der var meget politisk interesseret og en ivrig samfundsdebattør, deltog aktivt i jødefejden på jødernes parti.

1813 Søren Aabye Kierkegaard født 5. maj

1813-1873 **David Livingstone** skotsk læge, missionær, opdagelsesrejsende og eventyrer fødes 19. marts 1813. Drog til Afrika, der dengang var hvidt på det meste af kortet.

1813-1883 **Richard Wagner** tysk komponist og kapelmester født 22. maj 1813

1813-1891 **Theophilus Hansen** dansk arkitekt. Fik stor indflydelse på arkitekturen i Europa

1813-1894 **Carl Ploug** dansk digter, politiker og journalist

1813-1901 **Giuseppe Verdi** italiensk komponist og kapelmester født 10. okt. 1813.

Komponerede 30 operaer hvoraf kan nævnes *"Rigoletto," "Trubaduren," "La Traviata," "Don Carlos," "Aida"* komponeret til Suez Kanalens åbning med premiere juleaften 1871 i Cairo og *"Otello."*

1819-1887 **Meir Aron Goldschmidt** dansk forfatter, journalist og jøde født 26. okt. 1819 i Vordingborg. Bror til Ragnhild Goldschmidt. Begge søskende var ugifte, og Ragnhild førte hus for sin bror. Deres far var den velstående købmand Aron Goldschmidt. Ved Goldschmidts studentereksamen 1836 nægtede han at svare på et spørgsmål fra Bibelen, det bevirkede, at han ikke fik den udmærkelse, som alle havde forventet, var blevet tildelt den dygtige elev. Herefter læste han jura i et år, men afbrød og startede i 1837 Næstved Ugeblad den senere Sjællandsposten.

I 1840 solgte han bladet, for pengene stiftede han det populære illustrerede ugeblad: *"Corsaren"* med politiske artikler, hvor modstanderne blev latterliggjort med satiriske bidrag og ditto tegninger. Også kongemagten blev kritiseret.

Goldschmidt fik 1842 en pressedom på 24 dages fængsel og en bøde på 200 rigsdaler samt livsvarigt censur. Efter en polemik med Søren Kierkegaard mistede Goldschmidt lysten til at fortsætte, trods bladets åbenlyse succes og 3.000 abonnenter, solgte han bladet okt. 1846. Som han selv sagde: *"For at blive af med vittigheden og lære noget."*

I årene 1847-59 udgav han det politiske litterære tidsskrift *"Nord og Syd."* Her skrev han selv det meste, sendte bl.a. fra 1853-57 dannelsesromanen: *"Hjemløs"* som føljeton. Meir Aron Goldschmidts kendteste roman er: *"En jøde"* blev udgivet 6. nov. 1845 under pseudonymet Adolph Meyer. Handlingen fortæller om dagliglivet for jøder i Danmark 1845, hvad der bestemt ikke var problemfrit. Fra 29. marts 1814 var jøderne ved dansk lov blevet ligestillet med kristne borgere i landet. Trods denne lov blev jøderne i praksis ikke accepteret, danskerne nedtalte jøderne og bekæmpede dem med rå tilråb på gaden, hvad der skabte had og bitterhed. Værst gik det under jødefejden i 1819, hvor masserne gik til angreb på jødiske forretninger. Et udtryk for danskernes misundelse på jødernes dygtighed var det vel. Befolkningen slog brutalt jøderne ned, stjal deres penge og varer som de puttede i sække medbragt til samme formål. I romanen er der rigtig mange jødiske udtryk, det gør den svær at læse, men bagerst i bogen er der en forklarende ordliste. En stor del af Goldschmidts forfatterskab handler om jøder fx *"Arvingen"* fra 1863 en kærlighedsroman med skilsmisseproblemer, hvor begrebet nemesis behandles. Goldschmidt er en af

Danmarks allerfornemste prosaister, han skrev i et smukt sprog og skildrede samtidig dagliglivet på en romantisk måde. "*Ravnen*" fra 1867 blev hans sidste roman og betragtes samtidig som hans bedste.

Grundet sit jødiske ophav blev Meir Aron Goldschmidt udstødt af den litterære elite og forlod i 1861 dybt skuffet Danmark. Han følte sig degraderet fra mestertænker til landsbytosse. Misfornøjet med forholdene i Danmark slog han sig ned i London, senere i Frankrig, hvor han døde 15. aug. 1887 i Dieppe på den franske nordkyst.

- 1834-1882 "**Fædrelandet**" et politisk blad grundlagt i København af nationaløkonom og professor Christian Nathan David (1793-1874). Han var medlem af Folketinget 1849-52, medlem af Rigsrådet 1855-66, nationalbankdirektør fra 1858 og finansminister 1864-65. Bladet blev fra 1839 et dagblad med stærkt samfundskritiske artikler bl.a. om at ændre stænderforsamlingen. Kongen var forarget, og afskedigede Christian Nathan David som professor. Efter voksende økonomiske vanskeligheder gik bladet ind i 1882. Flere andre danske aviser har haft samme navn.
- 1840-1846 "**Corsaren**" dansk populært illustreret ugeblad udgivet første gang 8. okt. 1840 af forfatter og journalist Meir Aron Goldschmidt (1819-87). "*Corsaren*" indeholdt politiske artikler, hvor modstanderne blev latterliggjort med satiriske bidrag og ditto tegninger. Det var et blad, som alle intellektuelle læste, ellers kunne man ikke tale med i de kulturelle kredse. Oplaget var på 3.000 eksemplarer, og bladet solgtes i boglader også i Norge og Sverige. Imidlertid udløste de kompromitterende artikler flere anmeldelser og retssager. Oftest havde Goldschmidt for en god betaling sat unge mennesker på posten som redaktør, så var det dem, der stod for skud, men i 1842 fik Goldschmidt 24 dages fængsel og en bøde på 200 rigsdaler samt livsvarigt censur. Dette fik Goldschmidt til fra blad nummer 95 at sætte et sørøverskib på forsiden, en humor der blev forstået. Efter en polemik med Søren Aabye Kierkegaard mistede Goldschmidt lysten til at fortsætte, trods bladets succes.
- 1840 **Gennemsnitslevealderen** i Danmark for kvinder var 43,5 år og for mænd 40,9 år. Højest på landet grundet dårlige kloakeringsforhold i byerne. Børnedødeligheden er 155 o/oo.
- 1840 **Hygiejne** var ikke noget, der blev værdsat. I København var der 2.777 heste, 1.450 køer, 739 svin og et ukendt antal høns. Brændevinshandler Cadovius havde indrettet noget så usædvanligt som en kostald til 20 køer. De blev fodret med den bærmælk, der blev som affaldsproduktet af at producere brændevin. Men køerne havde også deres affaldsprodukter, og den gødning fandt man ingen anvendelse for, den blev ledt direkte ud i gadens rendesten, som hundredvis af andre også gjorde. Det samme gjaldt også i stor stil afløb fra toiletter. Resultatet blev en uudholdelig lugt og uhumskehed i København. Samtidig var det også en bakteriebombe, men det anede ingen og tog det derfor ikke særlig alvorligt. Teologiprofessor H.N. Clausen rasede i "*Dansk Folkeblad*" over den manglende hygiejne. Artiklen gjorde indtryk på byrødderne, der som forsøgsordning i 1852 opstillede to bittesmå pissoirer på Slotsholmen, de var så små, at de i folkemunde blev kaldt "*urinskabe*." Det hjalp ikke meget på stanken fra husdyrene, men var dog et lille, om end meget beskedent, skridt i hygiejnens tjeneste.
- 1843-1907 **Edvard Hagerup Grieg** norsk komponist og pianist født 15. juni 1843 i Bergen.

Undervist fra seksårsalderen i klaver af sin mor. Uddannet i årene 1858-62 på Leipzig Musikkonservatorium, hvor Robert Schumanns musik var hans foretrukne.

Herefter bosatte Grieg sig i Danmark frem til 1865, hvor hans idealer var Niels Wilhelm Gade og J.E. Hartmann. Grieg fik også danske musikvenner C.F.E. Horneman og G. Matthison-Hansen (1832-1909). Gade opfordrede ham til at skrive en symfoni, den blev uropført af H.C. Lumbye i Tivoli, men forblev Griegs eneste forsøg i denne genre.

Grieg flyttede 1865 til Kristiania (Oslo), hvor han fik stor opmærksomhed som komponist, dirigent og musiklærer. I 1867 blev han gift med sin kusine Nina Hagerup (1845-1935) fra Søllerød, kendt som sanger og koncertpianist. Sammen spillede de firehændigt ved koncerter, og Nina var en ideel fortolker af Griegs sange. Grieg mødte 1870 Franz Liszt, som gav ham en overstrømmende ros der styrkede hans kunstneriske selvtillid. Fra 1880 var Bergen familien Griegs faste tilholdssted.

Edvard Grieg er Norges største romantiske komponist. Hans musik har rødder i den norske folkemusik. Han skrev klaverkoncerter, korværker, kammermusik, sonater, orkestermusik og ca. 150 sange. Blandt hans kendteste stykker bør nævnes musikken til skuespillet: "*Peer Gynt*" skrevet i samarbejde med Henrik Ibsen. Stykket blev uropført i Kristiania 1876. Edvard Grieg døde i Bergen 4. sept. 1907.

1843-1929 **Evald Tang Kristensen** dansk folkemindesamler af eventyr, sagn og folkeviser. Født 24. jan. 1843 i Nr. Bjert ved Kolding af Ane Persine Sand og degn Anders Kristensen. Evalds opvækst blev ikke lykkelig, faren døde ung og moren giftede sig igen med Hans Peter Hansen Schuster, der var degn i Brandstrup. Evald havde ikke morens fortrolighed, og den nye stedfar styrede strengt hans opdragelse. Evald ønskede at blive læge, men af økonomiske grunde måtte han nøjes med at læse til lærer og dimitterede i 1861 fra Lyngby Seminarium ved Grenå med karakteren "*meget duelig*." Først blev han hjælpelærer i Husby, dernæst i Helstrup ved Randers. I 1864 tog han en tillægseksamen i musik og kirkesang og fik ansættelse som degn og kirkesanger i Gjellerup ved Herning.

Samme år blev han gift med Frederikke Duedahl. Men ægteskabet sluttede brat, da Frederikke og barnet døde i barselseng. Han giftede sig igen 1872 med sin kusine Ane Margrethe Risum. Parret flyttede til Fårup, og Evald Tang Kristensen havde job som lærer i Brandstrup ved Viborg. I 1888 fik han tildelt statsunderstøttelse, det muliggjorde, at han kunne opgive skoleembedet for at arbejde med indsamling af folkeminder. Evald Tang Kristensen var ven med digteren Anton Berntsen. I mere end 50 år indsamlede han viser, eventyr, sagn og historier fra ca. 6.500 meddelere, hovedsageligt fra de fattiges samfundslag. Det blev til rigtig mange bogudgivelser, første bog udkom 1881: "*Jyske Folkeminder*" efterfulgt af "*Danske sagn*" og "*Jysk almueliv*." Men han måtte selv finansiere udgivelserne, der kom i små oplag, for interessen var begrænset. Senere er optegnelserne blevet en højt skattet kilde til viden om 1800-tallets folkeliv. I 1897 flyttede familien til Mølholm ved Vejle i en villa med navnet "*Mindebo*." Her boede han resten af sit liv. Blev i 1900 enkemand, men giftede sig igen 1905 med Kirsten Marie Jensen Huus. Han fik i alt otte børn i de to sidste ægteskaber. Evald Tang Kristensen døde 8. april 1929 og blev begravet i Vejle. Evald Tang Kristensens folkemindesamling blev til Europas største privatarkiv på dette område. Det var svært for Evald Tang Kristensens at få økonomi i

pionerarbejdet, hvor han ofte vandrede rundt til fods. Der ligger stadig store mængder udforsket materialer fra Evald Tang Kristensens hånd i form af lommebøger, dagbøger og løse ark. Men oplysningerne om datoer, oprindelse og meddelere er ret unøjagtige, så der ligger en stor opgave for en initiativrig person med masser af tid. Det er nok lidt for stærkt at sige, at optegnelsen af folkeviserne først er begyndt i 1800-tallet. Der findes håndskrifter med visesamlinger fra omkring 1500. Anders Sørensen Vedel udgav 100 udvalgte danske viser 1591. Peder Syv genudgav dem suppleret med yderligere 100 i 1695. Men det er rigtigt, at den store systematiske indsamling først kom i gang med Svend Grundtvig og Evald Tang Kristensen i 1800-tallet.

1843 **Den gamle Toldbod** i Ringkjøbing blev bygget. Bygningen er opført af materialer fra egnen. Kvadre fra No Kirke og trappen er gamle gravsten fra byens nedlagte kirkegård. Dengang var Ringkjøbing en betydelig havneby. I gammel tid var tolderens øgenavn "*posekikker*." Vejen forbi Toldboden er den gamle vej til Søndervig. Men allerede 1870, da Tangen lukkede udsejlingen til Vesterhavet, var Toldbodens mission til ende, og ejendommen blev indrettet til lejligheder. I 1940 købte Ringkjøbing Kommune ejendommen. I dag hedder ejeren Bente Merrild, der købte huset 1995, og indrettede stedet som restaurant og galleri, senere er restauranten lukket og ændret til privatbolig.

1843 **Kjøbenhavns Tivoli** åbnede 15. aug. med journalist og tidsskriftsredaktør Georg Carstensen (1812-1857) som initiativtager. Forlystelsesparken hed de første mange år Tivoli-Vauxhall efter en forlystelsespark i Paris af samme navn, som Carstensen havde studeret. Carstensen var en levemand med dyre manerer, en iværksættertype der havde næse for hurtigt tjente penge. Samtidig var han forfængelig indtil det lapsede. Den populære komponist Hans Christian Lumbye (1810-1874) blev Tivolis første kapelmester. Ved åbningen stod Georg Carstensen selv inden for porten og gav hånd til de 3.615 gæster, der besøgte haven den første dag. Der blev holdt et vågent øje med, at den borgerlige anstændighed ikke led overlast, for hvad det angår, havde Dyrehaven et tvivlsomt renommé med råhed, utugt, drukkenskab og slagsmål. Rygtet vil vide, at Georg Carstensen fik lejemålet og bevillingen på de militære arealer udenfor byens volde i 1842, fordi han fortalte Kong Christian VIII, at den slags forlystelser ville holde befolkningen fra revolution. Vi skal huske på, at det var en turbulent tid, det sønderjyske spørgsmål brændte, og det var kun 50 år siden, hovederne rullede i den franske revolution.

Tilladelsen kom som en overraskelse for alle, men den var givet på betingelse af, at der kun opførtes lave bygninger og af træ, for de skulle hurtigt kunne brændes af i tilfælde af krig, for Tivoli lå på et friareal ind til byen.

I 1848 kom Georg Carstensen i strid med aktionærkredsen og blev forment adgang til haven. Samme år deltog han i Første Slesvigske Krig. Den 1. juni 1870 overtog Københavns Kommune lejekontrakten for Tivoli, først 9. marts 1992 overtog Tivoli selv grunden. Carlsberg ejer 43% af aktierne, de blev i 1999 sat til salg.

Georg Johan Bernhard Carstensen var født 31. aug. 1812 i Algier, hvor hans far var generalkonsul. Da familien flyttede til Danmark, ernærede Georg Carstensen sig som journalist og bladudgiver. For sine abonnenter arrangerede han "*store fester*" i Kongens Have, arrangementer der gav ham tilnavnet "*Hovedstadens*"

Forlystelsesråd. Hans nederlag både i forretningslivet og privat sled ham op. Han døde 4. jan. 1857 kun 44 år gammel officielt af en lungebetændelse. Hans bror Edward Carstensen var den sidste guvernør på Guldkysten. I anledning af 150 året for Georg Carstensens fødsel udgav Post Danmark i 1962 et frimærke pålydende 35 øre. I året 1848 startede Første Slesvigske Krig. Årene forud var præget af disse grænsestridigheder, det var her Bismarck brillerede og drillende udtalte: *"Hvad vil danskerne dog med Slesvig, - de har jo Tivoli."* Tivoli - der havde åbnet i 1843. En vittighed tyskerne grinede meget af, men danskerne skulle senere komme til at græde. Ordet Tivoli bruges også i anden sammenhæng fx *"Tivoli er åben,"* der betyder, at manden har glemt at knappe sine bukser og *"send Tivoligarden,"* når der menes, at der ikke bør sendes rigtige tropper. Tivoli blev 25. juni 1944 tidlig morgen udsat for schalburgtage, bomber var anbragt flere steder i haven. Tivoli er Danmarks mest besøgte attraktion, de havde i 2004 4,3 mio. gæster.

1843 **Skamlingsbanken** en 113 m høj bakke 10 km SØ for Kolding. Det er Sønderjyllands højeste punkt. Fra 18. maj 1843 er der årligt holdt en national folkefest og folkemøde på stedet til støtte for danskheden i Slesvig. Sommeren 1844 var taleren Meir Aron Goldschmidt, der her blev provokeret til fra talerstolen at sige: *"Jeg er en jøde, hvad vil jeg imellem jer."* I 1863 rejstes en 16 m høj granitobelisk, den blev sprængt af preusserne 21. marts 1864, men genrejst i 1866. Obelirken er blevet symbol på Danmark og på genforeningen. Talerstolen er tilhugget af Larsen Stevns. Endvidere er der mindestøtter for den sønderjyske politiker Laurids Skau (1817-64), N.F.S. Grundtvig og den sønderjyske købmand og politiker i Haderslev Peter Hiort Lorenzen (1791-17/3 1845), der som dansksindet delegeret i stænderforsamlingen i Slesvig 16. nov. 1842: *"Talede dansk og vedblev at tale dansk"* som en demonstration, og derfor ikke blev ført til protokols. I bakkerne findes også Klokketårnet et mindesmærke for faldne i Anden Verdenskrig.

1843 **C.C. Burmeister** dansk mekaniker etablerede i et baghus i Købmagergade i København en maskinfabrik, virksomheden voksede og flyttede til Christianshavn, hvor man begyndte med skibsbygning. I 1865 optog Burmeister skotten William Wain som kompagnon. Senere blev firmaet til B & W. C.C. Burmeister døde 11. dec. 1898.

1848-1850 **Første Slesvigske Krig** også kaldet Treårskrigen som Danmark vandt ved Dannevirke og endelig ved det blodige slag på Isted Hede 25. juli 1850, hvor general Frederik Adolf Schleppegrell og oberst Læssøe faldt. Krigen kostede den danske stat 85 mio. kr.

Fra soldaternes øveskydninger før krigen fødtes et stadig brugt udtryk. Soldaterne havde deres ammunition i en bæltetaske, og efter øveskydninger skulle det menige mandskab aflade geværene og meddele antallet af tilbageværende patroner til officeren. Ved at slå på tasken dannede soldaterne sig et indtryk af, hvor mange patroner der var. Herfra har vi det folkelige udtryk: *"Et slag på tasken."* (Se historien: *"De Slesvigske Krige"*)

1849 **Danmarks Riges Grundlov** *"Junigrundloven"* blev underskrevet 5. juni 1849 af Frederik VII. Loven markerer overgangen fra enevælde til repræsentativt folkestyre. Folkestyret indførtes med en tredeling af magten den lovgivende, udøvende og dømmende magt. En ide fra den franske filosof Charles de Secondat de Montesquieus bog *"Lovens ånd"* fra 1748. Hovedideen var, at alle mennesker er født lige, og derfor bør have lige andel i samfundets styre og goder med frie

folkevalg og beskyttelse mod overgreb fra tyranner. Og dog – for den bestemte også, at beboere på fattiggårde og modtagere af fattighjælp mistede deres stemmeret og valgbarhed.

Hovedreglerne om statens forfatning kan normalt ikke ændres, men kun opfyldes og skærpes. Loven gjaldt kun kongeriget, derfor var Slesvig-Holstens forfatningsforhold stadig uløste. Det første møde i Den grundlovgivende Rigsforsamling fandt sted på Christiansborg 23. okt. 1848, og blev vedtaget 25. maj 1849. Grundlovsudkastet blev udarbejdet af politiker (håbløs) og biskop Ditlev Gothard Monrad (1811-87) og redigeret af juristen Orla Lehmann. To personligheder der i særlig grad kom til at påvirke lovens indhold.

Junigrundloven indførte de såkaldte frihedsrettigheder, dvs. religions-, trykke-, forenings- og forsamlingsfrihed, grundlovsforhør samt boligens og ejendomsrettens ukrænkelighed. Ligeledes blev den almindelige værnepligt og retten til offentlig forsørgelse og fri skolegang for ubemidlede grundlovsfæstet. En række løfteparagraffer varslede love om bl.a. folkekirken, retsvæsenet og næringsfriheden. Rigsdagens to kamre, Folketinget og Landstinget, fik hhv. 100 og 51 medlemmer, og valgreglerne gjorde Junigrundloven til samtidens mest demokratiske grundlov. Første folketingsvalg efter Grundlovens vedtagelse var 4. dec. 1849. I alt 204.200 vælgere deltog, svarende til 14,5% af befolkningen. Det morsomme bestod i, at med befolkningen mentes *selvstændige med egen husstand, uberygtede mænd over 30 år*, for kun de havde valgret.

Af skræk for uoplyste massers magtovertagelse udelukkede man de fem f'er: Fruentimmere, folkehold, fattige, fallenter og fjollede. Landstinget var forbeholdt personer med en vis indtægt.

Den københavnske rigmand, grosserer og storkøbmand Alfred Hage hyrede, med Orla Lehmann som mellemmand, guldaldermaleren Constantin Hansen for en pris af 4.000 rigsdaler, det svarer til ½ mio. 1998 kroner, til at gengive dette skelsættende møde i danmarkshistorien. Opgaven var imidlertid større, end Constantin Hansen havde beregnet, fire år tog det ham at male: "*Den grundlovgivende Rigsforsamling i 1848*" med over 100 vellignende portrætter. Omkostningerne oversteg maleriets aftalte pris, og Constantin Hansen var på fallittens rand, hans anmodning om at få dækket en ekstra regning på 600 rigsdaler ifald grosserer Hage var tilfreds med arbejdet, blev ikke honoreret. Det 338 x 500 centimeter store maleri hænger på Frederiksborg Slot i Hillerød og betragtes som museets klenodie. Det er samtidig et enestående monument i danmarkshistorien. I forgrunden af billedet ses alle de prominente personer og i baggrunden bønderne, arbejderstandens repræsentanter og de mindre prominente.

Af de mange kendte personer i Den grundlovgivende Rigsforsamling sad foruden Ditlev Gothard Monrad og Orla Lehmann bl.a. N.F.S. Grundtvig, Andreas Evald Meinert Tang, Anders Sandøe Ørsted, Ole Chr. Kirk, skomager Jens Andersen Hansen, teologiprofessor H.N. Clausen, professor Schouw, A.F. Tscherning, A.W. Moltke, Carl Ploug.

I anledning af 100-året for Danmarks Riges Grundlov udgav Post Danmark 5. juni 1949 et rødbrunt frimærke pålydende 20 øre, den tids normale porto. Motivet er netop Constantin Hansens "*Den grundlovgivende Rigsforsamling i 1848.*" I 150-året for

Grundloven udgav postvæsenet 2. juni 1999 et hvidt/rødt frimærke med paragraftegn pålydende 4 kr.

1851

Danmarks første Frimærke. Før 1851 var brevporto i Danmark afhængig af vejlængde og vægt. Generalpostdirektionen var interesseret i en enklere takseringsform. Derfor fulgte de nøje udviklingen i England. Allerede 1842 blev der fremsat forslag om indførelse af frimærker, tilsvarende hvad England fik 1840. Flere forslag fulgte, i 1850 blev der i Rigsdagen fremsat forslag om en ny postlov, som fastlagde ensartet porto for brevforsendelser inden for landets grænser og indførelse af frimærker i Danmark. Lovforslaget blev vedtaget 1851, der blev fastlagt en takst på 4 skilling for et brev med frimærke, men 6 skilling for et kontant betalt brev, en stor rabat der skulle lette reformens gennemførelse.

Det første danske frimærke udkom 1. april 1851. Et chokoladebrunt mærke med inskriptionen: KONGELIGT POST-FRIMÆRKE FIRE R.B.S. - rigsbankskillings. Frimærkerne blev trykt i ark a 100 stk. Perforering kendte man ikke, så en saks skulle derfor i brug, når et brev skulle postes. Takkede frimærker blev først indført i Danmark 1864, samtidig med enhedsporto.

Det var oprindeligt tanken, at der samme dag skulle udgives et frimærke i værdien 2 rigsbankskillings blå til brug for

frankering af lokale breve i København. Dette kunne imidlertid ikke nås, så Danmarks andet frimærke, 2 rigsbankskillings, blev først udgivet 28. april 1851. Dette frimærke er til gengæld det mest sjældne og derfor også mest kostbare.

Fire rigsbankskillings svarede dengang til ¼ dagløn. Der skulle 96 rigsbankskillings til én rigsdaler. Frimærkets motiv er en laurbærkrans, der omkranser sværd, scepter og kongekrone. Et motiv der symboliserer Treårskrigenes sejr. Mærket blev tegnet af kongelig hofgravør Martinus William Ferslew (1801-1852), der også tegnede vore pengesedler. Ferslew havde hjælp af bogtrykker Andreas Jeppe Schmidt Thiele (1825-1907). Begge de to herrer plus overpostmester F.C. Jessen er på frimærkets 150 års jubilæumsudgave mindet på hvert sit frimærke 2001.

For at blive færdig til udgivelsen 1. april 1851 fik man lov at låne Nationalbankens trykmaskine. Egentlig var det første forslag et frimærke med portræt af Frederik VII, skitsen var klar, men det blev ikke udgivet, fordi man opfattede det som en majestætsfornærmelse at stemple kongen i hovedet. En fornærmelse mange regenter verden over senere gerne har villet affinde sig med.

Forud for udgivelsen blev der udstedt: *“Lov angaaende Postforsendelser af 11te Marts 1851.”* Teksten starter: *“Vi Frederik den Syvende, af Guds Naade Konge til Danmark, de Venders og Gothers, Hertug til Slesvig, Holsten, Stormarn, Ditmarsken, Lauenborg og Oldenburg, Gjøre vitterlig. . .”*

Loven blev stadfæstet af Frederik VII.

Nogle vil dog hævde, at Slesvig-Holsten, der dengang var dansk, kom først med to frimærker udgivet 15. nov. 1850, men da de ikke blev udgivet af Det danske Postvæsen, tæller de ikke rigtig med.

De følgende år 1852-54 blev fire rigsbankskillings optrykt i forskellige brune nuancer. Tilsammen udkom der fire trykoplæg på samlet 157.615 ark af 100 stk.

Fra og med udgivelsen af "*de tofarvede*" 1870 blev de danske frimærker forsynet med landets navn. Senere blev der på internationalt plan truffet beslutning om, at frimærker skulle bære udgiverlandets navn. En undtagelse herfra er England, til gengæld bærer de engelske frimærker monarkens portræt. I 1904 udkom kongens portræt for første gang på frimærker. Siden har der været tradition for, at der løbende forefindes frimærker med regentens portræt. I 1905 så bølgelinjetyperen dagens lys. Den anvendes fortsat og er nu Danmarks ældste og verdens næstældste kurserende frimærke, det ældste er det norske posthornsfrimærke. Bølgelinjefrimærket var resultatet af en konkurrence udkrevet 1902, hvor et af kravene var, at værdien skulle fremtræde tydeligt.

Frimærkeudgivelser opdeles i dagligserie-, sær- og velgørehedsfrimærker med overpris, der ubeskåret går til velgørende formål.

Dagligseriefrimærker udgives i tre kategorier: Bølgelinjefrimærker i de mindste værdier, majestætens portræt i de mellemste værdier og lille rigsvåben i de største værdier.

Særfrimærker udgives for at markere særlige begivenheder: Jubilæer, mindedage og temaer. Det første særfrimærke blev udgivet 1912 i anledning af indvielsen af Centralpostbygningen i København pålydende 5 kr. Et andet eksempel er 100 året for udgivelsen af fire rigsbankskilling 1. april 1951 to frimærke med kuglepostvognen pålydende 15 og 25 øre.

Velgørehedsfrimærker er særfrimærker med overpris, der ubeskåret går til fordel for den pågældende: Forening, institution el.l. Det første velgørehedsfrimærke udkom 1921 til fordel for Dansk Røde Kors.

Fra efteråret 2009 begyndte man at producere selvklæbende frimærker på en ny trykmaskine. Så nu er det ikke nødvendigt, at slikke regenten i nakken.

Færøerne hørte frem til 1976 til dansk postområde, og der blev anvendt danske frimærker. Grundet svigtende skibslejlighed 1919 og Anden Verdenskrig 1940 har der dog opstået nødløsninger, hvor halvering af mærker og overtryk har været tilladt. I 1976 overgik postvæsenet til landsstyret. Postverk Føroya blev oprettet 1. april 1976. Post- og Telegrafvæsenet udgav dog den første serie på 14 frimærker 30. jan. 1975.

Grønland her blev postvæsenet oprettet 1938. De første grønlandske frimærker blev fremstillet af Post- og Telegrafvæsenet. Under Anden Verdenskrig kunne der ikke skaffes frimærker fra Danmark. For at imødegå en mangelsituation blev der i 1944 truffet aftale med en amerikansk virksomhed om levering af en serie på ni frimærker, de blev udgivet 1. feb.1945. Serien blev herefter overtrykt med teksten: "*DANMARK BEFRIET 5. MAJ 1945.*" Efter Anden Verdenskrig kunne Post- og Telegrafvæsenet igen fremstille frimærkerne.

Island fik 26. feb.1872 selvstændig postvæsen. De første islandske frimærker udkom 1. jan.1873. De første frimærker med møntbetegnelse AUR udkom 1876.

Island var indtil 1944 i personalunion med Danmark, og indtil da var de islandske frimærker med den danske konges portræt.

Dansk-vestindiske Øer postloven af 1851 virkede her fra 1856. De første dansk-vestindiske frimærker blev udgivet med samme motiv som det danske, men med møntenheden 3 cent. Dette frimærke var det eneste frem til 1872.

- 1852-1856 **Gennemsnitshøjden** for værnepligtige i disse 4 år var 166 cm. Gårdmandsbørn var klart højere end husmandsbørn grundet en bedre ernæring. Hvis en værnepligtig var under 61 tommer, svarende til 158,6 cm., blev der i soldaterpapirerne noteret det forsmædelige "*undermåler.*"
- 1857 **Toiletpapir** blev opfundet af amerikaneren Joseph C. Gayetty. Det blev solgt i pakker med papirstykker. Kom først til Europa 1860. Toiletpapir på ruller kom først 1871. I adskillige år blev det fortsat anset som unødigt luksus, først efter Første Verdenskrig blev det almindelig.
- 1895 **Det danske Kunstindustrimuseet** blev åbnet, blev grundlagt af Industriforeningen i København og Ny Carlsberg Museumslegat. Har fra 1926 haft til huse i det tidligere Frederiks Hospital Bredgade i København, som var Danmarks første hospital, og det hospital hvorpå Søren Aabye Kierkegaard var indlagt til sin død. Kunstindustrimuseets samling består af europæisk kunsthåndværk fra middelalderen til nutid og et bibliotek.

Tidligere udgivelser:

- 1980 Andorra
1987 Arnold - novelle
1990 Thailand på godt og ondt
1991 Sydamerika Chile - Brasilien
1992 "Jambo" Kenya - du forunderlige land
1993 Barnløshed - adoption
1994 En lille bid af tilskudssamfundet: "Jeg løfter røret"
1994 Mine Tidsbilleder. Kronologiske leksika. *Ajourføres løbende*
1994 Leksikassen. Ord jeg er ramlet i uden til fulde at forstå. *Ajourføres løbende*
1994 Søren Aabye Kierkegaard - hvordan var han egentlig? *(Revideret 2007-2013)*
1995 De Slesvigske Krige
1995 Østeuropa i forandring
1995 Colombia - smuk og mangfoldig
1996 Hærvejens historie - i cykelhøjde
1996 Øretæver i tilværelsen
1996 Æseløre - litteraturanmeldelser. *Ajourføres løbende*
1997 En dag i 1997
1997 Budapest & Ungarn - i efterårsdragt
1997 Lolland-Falster & Møn - i cykelhøjde
1997 Ego - det bevidste jeg
1997 En lille stump af det mægtige Kina
1998 Storebælt - i cykelhøjde
1999 Skt. Petersborg - paladsernes by bygget på sumpen
1999 Sjælland Stevns - Masnedø - Asnæs - i cykelhøjde
1999 Et eventyr om julenissens morgensvømmetur
2000 Madeira - en blomstrende ø
2000 Rom - Den evige Stad
2001 En lille stump af Himalaya - verdens tag
2001 Samos - en ferieø for alle
2001 Samsø - i cykelhøjde
2002 Limfjorden Ø - i cykelhøjde
2002 Vest Stadil Fjord - i cykelhøjde
2002 Wien - musikkens by
2002 Mozart - hvordan var han egentlig?
2002 Egypten - Nilens gave
2003 Steen Steensen Blicher - hvordan var han egentlig? *(Revideret 2010)*
2003 Vietnam - Østens smukke, venlige land i forandring
2003 Limfjorden V - i cykelhøjde
2003 Ragna Tang - en legende
2004 Grænselandet - i cykelhøjde
2005 H.C. Andersen - hvordan var han egentlig?
2005 Mexicos - Store Riger

- 2005 Sjælland N – i cykelhøjde
- 2005 Paris – byernes by
- 2006 IKA MARKED - gennem 27 år
- 2006 Skal vi hejse Dannebrog, eller skal vi brænde det?
- 2006 Hven – i cykelhøjde
- 2006 Sydfyn og Det Fynske Øhav - i cykelhøjde
- 2006 Bulgarien – et smukt og alsidigt land
- 2006 Sydafrika – en regnbuenation
- 2007 Kaj Munk - hvordan var han egentlig? *(Revideret 2012)*
- 2007 Vendsyssel - i cykelhøjde
- 2007 N.F.S. Grundtvig - hvordan var han egentlig?
- 2007 Cornwall – den sydvestlige del af England
- 2008 Læsø "Kattegats Perle" – i cykelhøjde
- 2008 Ti Radioforedrag - fra The Big Bang til år 1380
- 2009 Ti Radioforedrag - fra år 1380 til år 1682
- 2009 Chile – det lange land i ly af Andesbjergene Peru – inkaernes land
- 2009 Lissabon – en smuk og alsidig by
- 2010 Bornholm – i cykelhøjde
- 2010 Canada - på tværs. Fra Newfoundland til Vancouver
- 2010 Julemærkets historie
- 2011 Hvidsten - gruppen
- 2011 Mariager Fjord og omegn - i cykelhøjde
- 2011 Tyrkiet - med fødderne i to kontinenter
- 2011 En lille julemus på spil
- 2012 Fregatten Jylland
- 2012 Kreta - Grækenlands største ø
- 2012 Ringkjøbing Fjord - i cykelhøjde
- 2013 Ringkjøbing By - i gåhøjde
- 2013 Ecuador og Galapagos - riget på ækvator

Frede Lauritsen - Herningvej 7B ^{1.1.} 6950 Ringkjøbing
Tf: 97 32 15 32 - 23 31 12 43

Mail: fredelau@webspeed.dk
Hjemmeside: www.h-f-lauritsen.dk